

6493
K35
D5
1933
ISLAMIC RESEARCH ASSOCIATION

No. 1

AN ABBREVIATED VERSION OF THE

DIWAN OF

KHAKI KHORASANI

PERSIAN TEXT, EDITED WITH AN INTRODUCTION.

BY

W. IVANOW

HUMPHREY MILFORD
OXFORD UNIVERSITY PRESS
LONDON NEW YORK TORONTO MELBOURNE
BOMBAY CALCUTTA MADRAS

1933

PUBLISHED BY A. A. A. FYZEE, ESQ.,
SECRETARY, ISLAMIC RESEARCH ASSOCIATION,
43, CHAUPATI ROAD, BOMBAY, 7.

PRINTED BY P. KNIGHT,
BAPTIST MISSION PRESS,
41, LOWER CIRCULAR ROAD, CALCUTTA.

PREFACE

It is unnecessary to emphasize the important part played by the Ismaili movement in the history of Islamic civilization in general, and Persia in particular. Though always severely persecuted, its doctrine, which was forced to develop in strict concealment, found its way, by some invisible channels, into wide circles of the Islamic society, and exercised a remarkably far-reaching influence on it, especially on Sufism. The latter, which in many tenets appears as a complete parallel, if not merely an adaptation of Ismailism, remained for many centuries the focus in which converged the most different currents of the religious, philosophic, literary, social, and scientific life of the people, and involved practically every aspect of human activity. We may, with considerable right, compare Ismailism with an invisible, but very powerful spring at the bottom of the large but shallow lake of Sufism, which continued for a long period of time to feed it and prevent it from drying up.

Therefore, students of the religious, social, and literary history of Persia always missed badly the possibility of having access to the original works of the Ismailis, from which alone they could acquire the correct information about the movement. Such works remained inaccessible, and only now do they gradually begin to come to light; it still requires, however, considerable amount of energy, persistence, and good luck to get access to them. The sectarians who own them are not usually very willing to part with them, or even to lend them to anybody.

These works are so important for research, that, whenever they become accessible, it seems worth while to publish them in facsimile. This, however, is hardly possible for several reasons. In addition to the very high cost of such publications, the copies, which are accessible, are almost without exception of very poor quality, having been prepared by scribes of inferior education, who have filled them with a great number of glaring orthographical mistakes, omissions, perversions of the text, etc. A costly facsimile edition, or a proper edition in printed form, would always be a risky undertaking, as it is quite possible that the discovery of a

new, reliable and good copy may render all the labour and money spent on it completely wasted.

Under such circumstances it seems right, therefore, to publish as many as possible Ismaili works in what may be called auxiliary or tentative editions, which may be used in the same manner as a facsimile, having, however, considerable advantages over it. The copies of such works as are available should be carefully corrected, as far as practicable, with the assistance of the educated sectarians themselves. If two or more copies of one and the same work are available, a complete version can be attempted. These should be lithographed, supplied with indexes and short notes on the original copies, on the authors, etc., and thus, at a low cost, be made accessible not only to a large number of students, but also to the Persian-speaking sectarians themselves, whose interest in having a reliable version of the book can thus be stimulated.

The present edition of a substantial portion of the rare *Dîwân* of Khâkî Khurâsânî is the first attempt of such an auxiliary edition.

Gratitude is to be expressed to the owners of the original copies, i.e. Hâjî Mûsâ Khân of Poona, and Muḥammad Mir of Bombay, and to all members of the Ismaili community who in some way or other helped the present work to appear, thus showing a generous and broadminded attitude in this important matter. And special thanks are due to the Executive Committee of the Islamic Research Association who published this work.

W. I.

January 1933, Bombay.

INTRODUCTION

1. THE AUTHOR

The author of the *Dîwân*, or collection of lyric poetry, extracts from which are published here, was Imâm-Qulî,¹ an inhabitant of the village of Dizbâd, in Khorasan, situated high up in the hills, half-way between Mashhad and Nishapur.² In his poetry he used the *takhalluṣ*, or *nom-de-plume*, Khâkî, and is known as Khâkî Khurâsânî.³ He was an extremely devoted follower of the Nizari branch of the Ismaili sect, the same which is represented in India by the Khojas, the followers of H.H. the Aga Khan.

Practically nothing is known of his biography. The Ismailis were always persecuted in Persia,⁴ and therefore they had to keep their literature in strict concealment. It seems that till quite recently the works of Khâkî remained entirely unknown even to the Ismailis of Central Asia, Afghanistan, and of the Southern provinces of Persia. Under such circumstances it is quite obvious that none of the numerous Persian biographical *tadhkiras* contain

---

¹ This Turkish form of the name, which means "the slave of the Imam", does in no way indicate a Turkish origin of the author. Under the Safavides the names composed with -Qulî ('Abbâs-Qulî, Tahmâsp-Qulî, Allâh-Qulî, etc.) were quite common amongst pure Persians. At present there are no Turkish villages in the vicinity of Dizbâd, though both in the districts of Nishapur and Juwayn there are Turkish villages and nomads, all connected with the large Bogharlu tribe, in which, however, there are no Ismailis.

² There is a rocky and precipitous path, regarded as the shortest, leading straight to Meshed. But the usual road begins in the gorge near the hamlet 'Alî-kûrî, off the main Tehran-Khorasan road. At present there are two Dizbâds,—D. bâlâ and D. pâ'in, the first being the original. Quite close to them is the hamlet Qâsimâbâd, also inhabited by Ismailis. In the time of Khâkî, Dizbâd (which he never mentions in his poems) was probably quite a large village; Khâkî refers to this (v. 425): "*niyam man az kalâta balki az dih*",—"I am not from a hamlet, but from a (large) village".

³ He is obviously quite different from another Khâkî Khurâsânî, who died in 1234/1819, as stated in the *Riyâdu'l-'ârifîn*, cf. p. 256 of the Tehran edition. There were many other Khâkîs, in Persia and in India: in the same *Riyâdu'l-'ârifîn*, p. 258, is mentioned another poet of the XIXth c., Mirzâ Amin Shîrâzî, Khâkî; Wâlih Dâghistânî, in his *Riyâdu'sh-shu'arâ'* (see W. Ivanow's Catalogue of the Persian MSS. in the Curzon, i.e. Government of India, Collection in the Asiatic Society of Bengal, Calcutta, 1926, No. 57, entries 1117-1120): Hasan-Beg (d. in India in 1021/1612); Mirzâ Jânî (X/XVI c.); Khâkî Sarhindî, and simply Khâkî, without any further indication. Besides these there were probably many other Khâkîs.

⁴ The latest case of persecution in Dizbâd took place in 1910, cf. W. Ivanow, "Ismailitica II", Mem. of the As. Soc. of Beng., vol. VIII, pp. 55-56. Some of the Ismailis, saved from death by the energetic intercession of the British Consul, are still alive.

a reference to him. All that can be gathered on this subject is derived either from his own works, or from the local tradition of his native village where, in a garden on the slope of the hill on which it is situated, his grave is still preserved and visited. Local tradition preserves almost no facts except that Imâm-Qulî was submitted to cruel tortures by the authorities, but survived them.¹ In his works there are very few references which may be regarded as autobiographical. Fortunately, in some of them he gives enough material to discover the period in which he was writing. The dates range apparently between 1037/1627, and 1056/1646. In one of them he refers to the reigning king (*shâhi zamân*), 'Abbâs, but it is not certain whether he means 'Abbâs I (995—1037/1587—1628), or 'Abbâs II (1052—77/1642—67). Local tradition always connects him with Shâh 'Abbâs I, but this may be the usual aberration of popular memory in Persia which connects practically everything remarkable with that Shah.²

We may add that his son, 'Alî-Qulî, who used the *takhalluṣ* Raqqâmî, was a poet also, but of his works so far as is known, only one *qaṣîda* is preserved.

With regard to Imâm-Qulî we find that in his poems he often mentions his being '*âmm*, i.e. a man of limited education.³ His poems show clearly that though he undoubtedly knew the Coran well, and perhaps was well read in theological books, he could hardly be said to have received a proper and systematic education or have studied much Arabic. Though it must be admitted that he possessed a good poetical talent, his poems reveal on many occasions his helplessness with prosody and rhyme. He also alludes quite frequently to his being an old man (cf. v. 441), though it is not clear whether this is merely a poetical figure. In some of his poems he refers to some great distress and misery in Khorasan. This obviously refers to the Uzbek wars, if it is not an allusion to the persecutions of the Ismailis.⁴

The author is far from being very cheerful. Thus in one of his poems, in which there is found apparently the longest passage of rather a biographical nature he says :

¹ A complaint against these tortures is embodied in the '*arîḍa*, or petition, composed in the local patois, cf. further on, p. 5. It is difficult to find out whether this petition is genuine, but the tradition regarding these tortures is quite strong amongst the people.

² On my visit to Dizbâd in 1918, I did not see the inscription on his grave, but, on making inquiries now of the Persian Ismailis staying in Bombay, I was assured that it gives the date of his death as 1055/1645. This is not in agreement with the date 1056/1646, found in one of his poems (No. 26), which, however, might be a mistake of the scribe.

³ In one place, cf. verse 1331, he says : " I am not capable of delivering a sermon, being so imperfect and sinful ; (besides) I am uneducated ('*âmm*), and all this that I tell and explain comes from my ignorance ('*âmmî*) ".

⁴ Cf. v. 1547. . . . " in this time when Khorasan and 'Irâq (i.e. the Western Persia) are full of injustice " . . . .

“ Whole life I sought for the King,
 But all my efforts were in vain.
 From the beginning to the end the Khidr (i.e. the Imam)
 of the time was like a father to me,
 And thus I could drink the “ Pure Wine ” from the jar
 of the King.
 Brother, do not think that this path is easy,—
 I have walked along many paths in the desert of Love.
 This is not the valley of rest, it is the abode of anxiety and
 trouble,—
 So much misfortune, sadness and pain have I seen.
 My reason, virtue, and knowledge have I put aside,
 Taking as truth whatever they used to tell me,” etc.¹

It is difficult to find what real facts are alluded to here. But the tone alone of this passage indicates that it was written by the author when he had attained an advanced age. It would be interesting to search properly in Dizbâd, or the adjacent villages inhabited by the Ismailis, for prose works by Khâkî, which so far are not known, or for some occasional notes on local manuscripts, in which dates referring to his life may be preserved.

2. THE DIWAN

The works by Khaki, which are so far known, are : (a) his *Diwân*, (b) a lengthy religious poem in *mathnawî* verse, with the title *Tulû'û'sh-shams* (or *Tawâlî'û'sh-shumûs*),² and (c) two shorter versified religious treatises in the form of *qaşîdas*, the *Nigâristân*, and *Bahâristân*.³

The *Diwân*, in the copies accessible at present, contains about 5,000 distichs (*bayts*), and is composed of over 220 *ghazals*, over 35 *qaşîdas*, nine *tarjî'-bands*, and two short *mathnawîs*. This apparently is only a portion of the whole : there are no *qit'as*, no quatrains, and there are clear traces that in the MSS. on which the present edition is based the number of the *ghazals* towards the end is much smaller than that in the original.⁴ In the present

¹ See verses 982-6.

² This work, about 1,300 *bayts* long, was composed in 1055/1645, as is stated in itself. It is divided into seven *bâbs*, dealing with the same matters, and written in the same style as the *Diwân*. Unfortunately in the copy which is accessible to me the seventh *bâb* is missing.

³ Both these works are intended to be independent treatises ; this is why they have special titles. The second of them even is divided into five *faşls*. They are placed in this edition at the end of the *Diwân*, but for the student of Ismailism they may be the most interesting of the lot.

⁴ This can be seen from the fact that though the poems with the rhyme ending in *-m* or *-î* are usually as numerous as those in *-d* and *-t*, here, in the total number of the *ghazals* we find that while the latter two groups are composed of 54 and 60 poems, the former two consist of only 4 and 4.

publication the *Nigâristân* and *Bahâristân*, mentioned above, are also included. In addition to this, the larger copy mentioned further on, contains also some poems by other authors, such as the author's son Raqqâmî, 'Abdu's-salâm, and others.

In the present edition are given : 100 *ghazals*, seven *qasîdas*, six *tarjî'-bands*, and both the short treatises, mentioned above, in the form of *qasîdas*, altogether 2,208 *bayts*. All poems that are typical, or those that contain interesting ideas, references to dates or names of persons, etc., are given here. Those that are omitted are merely repetitions of the same types, or contain endless, and by no means original moral counsels, praises of 'Alî and curses upon his opponents, etc., i.e. the kind of Shi'ite poetry of which there are thousands of volumes, in manuscript and printed.

The present edition is based on two manuscripts, one which we may briefly call the Old copy, and the other,—the Modern or New copy. The first is a volume of 109 leaves, of demy-octavo size, of grayish handmade paper. Of some of these leaves only small fragments remain ; apparently many are lost at the beginning and the end, and the MS. is on the whole in a bad condition, being greasy, soiled, worm-eaten, and having many lacunas in the middle. The owner of the copy, Mukhî Muḥammad Mir, of Bombay, says that, according to tradition, this is an autograph. Though it is quite possible, it seems, however, to be somewhat doubtful, because there are occasionally mistakes which could be made only by a scribe, and not by the author. It seems, however, that the copy dates at least from the end of the eleventh/seventeenth century. In addition to the general appearance of the manuscript, this is attested by some notes in the margins, giving the dates of the birth of some children. Such notes must necessarily be made very soon after the birth, and thus we can regard them as a safe indication that the copy was already in existence at the time. They range from the end of the eleventh to the early years of the twelfth c. A.H., i.e. the last years of the XVIIth century A.D.¹ The copy is written apparently by one person, but the handwriting varies slightly. There are many peculiarities in orthography, which, however, are not so great as to indicate a real dialectal form of Persian. The copy contains some *qasîdas*, a few *tarjî'-bands*, and mostly *ghazals*, which are partly arranged in an alphabetical order.²

¹ The MS. contains 109 folios, 18,5 by 12,5 cm. and 15,5 by 9,5 cm. The number of lines is irregular, about 16 or 17 lines to a page. On f. 13v four dates are legible : 1096/1685, 1093/1682, 1106/1694-5, and 1107/1695-6. On f. 14 only one can be read,—1108/1696-7, all other notes are damaged when the margins were cut in binding.

² Poems in the present edition which appear in *both* copies, Old, and New : Nos. 1-7, 9-13, 15, 17-22, 25-28, 30-41, 43-54, 56-59, 62-65, 67-75, 77-81, 83, 85-96, 98-102, 108-113.

Poems which appear *only* in the *Old* copy : Nos. 8, 14, 16, 23, 24, 29, 42, 55, 60, 61, 66, 76, 82.

The New copy is a volume of demy-octavo size, 481 pages, 12 lines on a page. It was completed on Tuesday, the 12th Rabi'î'l-awwal 1317, i.e. 21-vii-1899. There must be, however, slight mistake in the date as this day was not Tuesday, but Friday, or Saturday. It gives first the *ghazals* (arranged more or less alphabetically), then the *qasidas*, then *tarjî-bands*, then two short *mathnawis*, then a *qasida* ascribed to Mawlâ-nâ 'Abdu's-salâm, then two more *tarjî-bands* by Khâkî, then the *Dhurriyya*, by his son 'Ali-Qulî, then a *ghazal* in Khorasani dialect by Khâkî, and lastly an '*arida*, or petition, also in Khorasani dialect, which, it is said, was sent by Khâkî to the Shah. Unfortunately, it is not copied from any old manuscript, but was written down at the dictation of some "old men" who knew it by heart.

The owner of the copy, Hâjî Mûsâ Khân of Poona, says that he used the Old copy, mentioned above, supplementing it from other sources which are no longer in his possession. On comparing both these copies, it appears that there are some poems in the Old one which are not found in the New, and, of course, vice versa. The poems which appear in both copies contain no variants; in fact, the New copy repeats all the mistakes of the Old, and adds many more. There is not a single case of deviation which really deserves to be called a *variant*. Sometimes there is an occasional omission of a line, or a mistake in the sequence of lines, but these are obviously due to the scribe's negligence.¹ The poems which at present are missing in the Old copy could have belonged to it when it was fuller than it is at present. A peculiar feature of Khâkî's poems is an occasional change of metre in one and the same poem. Such cases may be in reality due to a confusion of several poems possessing the same rhyme (cf. Nos. 107, 114).

There are many peculiarities of orthography, and all of them indicate the author's weakness in prosody. For instance, on many occasions the final suffix *-î* is to be read as a short syllable; in the Old copy *chû* is always a long, and *chûn* a short syllable. Besides there are numerous cases of a long vowel in a closed syllable being simply treated as a long one, and not long *plus* short. The author has a real Khorasani dislike for the nasals, and *n* is often omitted,

---

Poems which appear *only* in the New copy: Nos. 84, 97, 103-107, 114, 115. These were included only because of their special importance.

¹ On some occasions, however, the scribe was far too careful, and included in Khâkî's poems additional verses, intended to contain some "prophecies", which were all concerned with the events connected with the present Imam. How such passages have come into the *Divân* is seen from the Old copy, in which, in several places, there are added in the margins, in quite a different and obviously modern handwriting, the "missing" *bayts*. Though the sectarians are very fond of these "prophecies", all of them are omitted in the present edition. It is interesting to note that there are no such "prophecies" with regard to the preceding Imams,—does this mean that the *Divân* was not read for a long time?

as in *di-st* for *dîn ast*, *zamî-st*, for *zamîn ast*, etc.¹ This is very systematic when it is required by the rhyme; but the author is quite generous in sacrificing other consonants too,—for instance *ma'â* for *ma'âd*.² Occasionally there are traces of rural pronunciation, especially in the instances of *â* being pronounced as *u*, cf. *mundan* for *mândan*, *bung* for *bâng*, etc.

Incidentally there are found antiquated forms, such as fairly frequent cases of *andar* and *hamî*, which perhaps were not quite obsolete in Khâkî's time. But forms like *badîn* (for *ba-în*), or *badân* (for *ba-ân*, cf. v. 414), are very rare. The Precative mood is not found here.³

We notice that whenever Khâkî introduces an Arabic expression,—and he seems to be very fond of doing this,—at once his prosody becomes confused. Not only was he quite unaware of the most elementary rules of Arabic prosody, but he did not even correctly pronounce Arabic words. Instances of this can be found on practically every page; in this edition they are generally left as they are, with necessary corrections of what may be regarded merely as scribes' errors.

Khâkî frequently refers to famous Persian poets, such as Nizâmî, Hâfiz, Sa'dî, 'Attâr, Sanâ'î, even Maghribî and Qâsimî Anwâr. He frequently refers also to many well-known stories such as Khusraw and Shîrîn, Laylî and Majnûn, Maḥmûd and Ayâz; Shâh-u gadâ, Wâmiq-u 'Ûzrâ, etc. Hence he probably had some acquaintance with these, and possibly also with many classics of Persian literature, but we cannot see, how substantial his acquaintance was.

¹ It is interesting to note that the Old copy systematically prefers this reading while the new one tries to correct it. In the Old copy there is systematically written *ma'dhâyân*, instead of *ma'dhânân*, the Plur. from *ma'dhûn*, which most probably was locally pronounced simply *ma'dhû*. This testimony is very valuable indeed for the study of the history of Persian phonology.

² See verse 1513.

³ There are some expressions also which appear to be local rather than archaic; for instance, *chandiniyân*=so many, v. 1556; or *digarânî* (in O. copy) in the sense "otherwise", or "different": *khâtîr-ash kay digarânî bâshad*= "how should he think differently". An interesting case of the modal particle *mî-* with the Infinitive is found in the verse 1993, *mî-shinîdan: pîshi mardî chunîn bi-bâyad raft, mî-shinîdan kalîma'î haqq-râ*—"thus one must go before the Man, and hear the word of truth". A case is noticed (see verse 1310) of the use of the particle *hâ*, which at the same time may be taken for an abnormal form of the Plural of an abstract term (*tawakkul-hâ*), or it may be a dialectical verbal prefix, cf. vv. 1275-6, etc. I have already pointed out cases of similar usage in "An Ismailitic Work by Nasîr'u'd-dîn Tusi" (J.R.A.S., 1931, p. 563), in a MS. of the *Rauḍatu't-taslîm*, which also was written in Khorasan, though four centuries before the poetry of Khâkî. Another feature is the remarkable number of instances in which the 2nd pers. Sing. of the Present Tense, with or without modal particles, is used in the sense of the Imperative. Or is this Imperative with *-î*? Anyhow, this usage is still quite common in Khorasan.

Educated Persians, to whom I had a chance of showing Khâkî's poetry, agree that he undoubtedly had some poetical talent, but that he was not a properly trained and educated poet. Some of his verses are very good, though scarcely brilliant. The majority, however, are *'awwâm*, or in popular style. In fact, it appears that he had no great power of invention or originality; though all his poems are full of deep and sincere devotion, these feelings are expressed in rather worn out similes and metaphors which are used by thousands of inferior poets,—not a spark of originality!

His *Dîwân* may interest the student of Persian poetry as a specimen of the work of a poet who represented the tastes and ideals of rather a large mass of rural population, and had little to do with the influences of the tastes which ruled supreme at the courts of the Safavide Shahs.

3. THE DOCTRINE

An average educated Persian can read the *Dîwân* of Khâkî, and admire his deep Shi'ite feelings, without even realizing that he was an Ismaili. Only occasionally would there be found expressions which sound somewhat strange. But an easy explanation of their strangeness is the obvious amateurism of the author in matters of theology; thus his "slips" may be attributed to his devotion rather than to anything else. In fact, there are many thousands of religious poems written exactly in the same strain, the authors of which have never had the slightest connection with Ismailism.

Such complete *taqiyya*, or "protective dissembling", however, cannot be entirely attributed to Khâkî's special efforts or particular skill in this respect.¹ It depends to a far greater degree on the homogeny of the elements of which Shi'ite Sufism and the form of Ismailism followed by Khâkî are based. His doctrine differs only slightly from Shi'ism in its Sufic and poetic interpretation. Ever since the early triumphs of the Safavides the main course of Persian poetry has been laid through the field of this Sufic and Shi'ite sentiment, with a great deal of moralistic speculations. This poetry recommended with fatiguing monotony the most ideal virtues of every description, without even the slightest effort at looking soberly upon the diseases of society and seeking for a practical remedy.

Shi'ite extremism, which is one of the principal elements of Ismailism, is no stranger to poetically inclined orthodox Persian;

---

¹ He himself alludes to the fact that his statements should not be taken literally. In verse 149 he says: "I am talking in allegories, and the matter which is thus expounded (in those allegories), the real idea, is hidden and abstract; it is not as it appears here".

no kind of exaggeration is ever objected to, it being taken simply as a sign of deep emotion, or of poetic inspiration. Popular Persian poetry of religious shading is full of the purest deification of 'Alī, the *Mawlā*, or of the *Ṣāhibu'z-zamān*. Praises to them are quite normal in the most orthodox Shi'ite poems, and only the initiated would realize that these terms in Ismailism have quite a different meaning. The *Ṣāhibu'z-zamān* here is not the hidden twelfth Imam of the Shi'ites, but the Imam who occupies the office at the time; and the term *Mawlā* means not only 'Alī ibn Abī Ṭālib, but also every Imam in the line, who is a personification of the same Divine substance.

With regard to Sufism it would be superfluous to recall the close connection between the Sufic and Ismaili theories, which are derived from the same source. In adopting Persian poetic terminology the Ismailis probably did not so much follow the *taqiyya*, but simply yielded to the powerful influence of this literary fashion which exercised its pressure far outside the purely Sufic and Shi'ite circles. We see from the poems of Khākī that such influence was not entirely superficial. For instance, he frequently alludes to the theory of the three stages of religious life, the *shari'at*, *ṭariqat*, and *ḥaqīqat*; to these he gives quite a different meaning from that of Sufic literature: *shari'at* here means the outward religious practice, the *ẓāhir*; *ṭariqat* is a combination of the *ẓāhir* and the *bāṭin*, apparently just as in the Fatimid form of Ismailism; and *ḥaqīqat* is pure *bāṭin*, evidently in the sense as in the reformed Ismailism of the Alamut school of the *Qiyāmatu'l-qiyyāmāt*.

The question of the real internal relations of Sufism in its later stages in Persia with the later Ismaili doctrine is still quite obscure, and cannot be properly studied until we have at our disposal more authentic material. It seems, however, that a genuine and complete combination of both is quite possible. According to the secret beliefs of the darwishes of Persia the highest stage, *ḥaqīqat*, is entirely identified with the doctrine of Ali-ilahis; and, strange to say, a properly educated darwish, even now, has to know by heart the Nizari line of the Imams, though, as a rule, these darwishes do not possess the slightest idea as to who these persons are. We know that there were some Sufic orders who deified Safavides. Remnants of such sects, the so-called *Siyāh-supuri* (i.e. "Black-shielded"), are still in existence in some villages not far from Tehran. It is quite possible that such symbiosis of Ismailism and Sufism could have existed in practical life for a long period of time. We know that one of the Nizari Imams, the 40th according to the official genealogy, Nizār II, who lived towards the end of the Safavide period, was a prominent member of the Ni'matu'l-lāhī Sufic order, and was known under the name 'Aṭā'u'l-lāh. His followers who formerly inhabited Khorasan, moved under his guidance to the province of Kerman,

and are still known by the name of 'Atâ'u'l-lâhis. Probably after his time, or perhaps even earlier, a strong connection had been established between Sufism and Ismailism in Persian popular ideas. Even now, the average Persian regards the followers of the "Aghâ Khâni Maḥallâti" as a peculiar order of darwishes of the ordinary Shi'ite type.¹

In the mixture of these three elements, the Sufic, Shi'ite, and moralistic, all of which are quite essential to the doctrine of the author, there are scattered references to what may be regarded as the real Ismaili theories, which Khâkî does not bring to the front. From the story of his being tortured and getting away alive almost by a miracle, we see that his cautiousness was entirely justified. In fact, he was quite lucky: his predecessor, Qâsim Amrî of Shiraz, another Ismaili poet, whose few available poems show more cautiousness than those of Khâkî, was executed in Shiraz on the charge of heresy in 999/1591.

If we analyze the beliefs of Khâkî which refer to the purely Ismaili theory, we find that not only in substance, but sometimes in terminology his teachings coincide completely with those expounded in the *Faṣl dar bayâni shinâkhti Imâm wa Hujjat* (also known among the sectarians under the title *Ma'dinu'l-asrâr*), which was edited with a translation by me in the VIII vol. of the *Memoirs of the Asiatic Society of Bengal* (1922), pp. 1-76. Ref

We may summarize here, as briefly as possible, these scattered allusions.

1. The Ismaili principle about the transcendence of the Substance of the Deity (*tanziḥ*), and the impossibility of predicating to it the qualities or attributes perceptible to the human senses, or to the thought based on the experience of the physical world:

"Truth, the Allhigh, is transcendent to every thing" (*Ḥaqq Ta'âlâ munazzah az hama-st*, cf. verse 402). "Truth is beyond the thought and imagination" (*Ḥaqq zi fikr-u khayâl birûn-ast*, v. 85). Knowledge of God (*Ḥaqq*) may be obtained only from Himself, just as light is visible only by itself. No one can know His substance through reason or through the senses,—He is beyond human comprehension (*fikrat-hâ*), cf. verses 1959-1961. Sometimes there is even some note of pantheism in these speculations, as in the verse 2201: "thou must see in the way of absolute reality (*ḥaqqu'l-yaqîn*),—there is nothing but God in these things (of the world)". Only these '*ilmu'l-yaqîn* and *ḥaqqu'l-yaqîn*, i.e. absolute and revealed knowledge, can show the way to the comprehension of the true idea regarding the properties of the Divine Substance (*ṣifâti Dhât*, cf. v. 474).

¹ In the case of Khâkî such intimate connection with *Sufism* does not mean any cordiality with the *Sufis* of that time. In his verses "*Shaykh*" and "*zâhid*" continually reappear as synonyms of humbug, swindling, and depravity. He also speaks of the *Ṣâfi-yi mulḥid-kush* (v. 212).

2. The doctrine about the Imam, as may be expected, is the central point in these speculations : God is beyond (*munazzah*) everything,—says the author, in the verse quoted just above, and continues : “the (real) Master of the House (*ṣāhibi kār-khāna*) is Mawlā”, i.e. the Imam, who participates in the Divine essence :

“The real and hidden meaning (*ma'nā wa bâtin*) of 'Alī of the time (i.e. Imam)

Is different, though it has apparent bodies (*ṣuwari ṣāhir*).

In His substance (*dhât*) He is beyond (*munazzah*) (perceptible) properties (*ṣifât*),

Though He may have a human body and be a man.”¹

He is that “Guiding person” (*Shakhṣi rah-namâ*) (v. 1559) in every period of time, who is the one “commanded in the pre-eternal mystery” (*Manṣûṣi bâtin*) (v. 1558) ; the great “Mystery of God”, *Sirri Allâh* (vv. 708, 1018) ; He is “the Real Adam”, *Âdami ma'nawî* (v. 525), who is different from *Âdami khâki*, i.e. the ordinary mortal. In addition to the terms *Mawlâ*, *Mawlâ-nâ*, *Rah-bar*, *Rah-namâ*, etc., he is referred to under Sufic-like expressions of *Mardi Khudâ*, *Mardi Îzad*, *Mardi Haqq*, *Mardi ma'nawî*, *Mardi waqt*, but especially simply *Shâh* (cf. the index, *sub voce*).² ‘Alī is the real *khalifa*, or the Lieutenant of God on the earth, who is referred to in the Coran (II, 28), cf. vv. 44, 45, 93. Imam is the *Dhâti Haqq* or *Dhâti “law khalat”*, i.e. the Guide, without whom the earth cannot exist even for a moment, etc. (vv. 1097, 1879). The substance of Imamât is one, and eternal (cf. v. 1771) :

“The “capital” (*naqd*) of the Imam is only one,—

It is eternal (*azalî*) and cannot be attained by practising virtue (*amali*).”

The different Imams are all only different manifestations (*ṣuhûr*), or dresses (*jâma*) of that One, Single Imam, changing throughout only by the succession by physical birth (*naṣṣi wilâdat*). Imam is the expected *Qâ'im*.

It is interesting to note in connection with this that the doctrine about the Great Resurrection, the *Qiyâmatu'l-qiyyâmât*, which forms the axis of the Nizari reform, is not mentioned here at all, though indirectly it seems to be implied in the doctrine about the cancellation of the outward forms of devotion. Moreover, strange to say, there are several places in which one clearly sees that the author soon expects the *ṣuhûr*, or manifestation of

¹ See verses 452-3.

² The secret doctrine of Persian darwishes also has “*Mardi Haqqânî*”, or “*Haqqânî pādshâh*”, just as they also have a strange expression for the idea of the “ordinary mortal”,—*miyâhi khâki*.

the Imam.¹ Most probably this is due to the *taqiyya*; or the expected manifestation really is not the advent of the hidden Imam of the Ithnâ-'asharis, but the advent of the political prominence of the Imam of the time (cf. v. 1071).

It is often repeated that the Imam is the one who distributes rewards and punishments to men (*qâsimi khuld wa nâr*). There are also references to the well known Ismaili doctrine about the millennial periods (*dawr*), about the "day" and "night" of religion, about the difference between the *Imâmi mustaqirr* and *Imâmi mustawda*, etc.²

3. *Hujjat*. The doctrine about the *hujjat*, which is apparently the most difficult point in the Nizari doctrine, is here not as clear and detailed as that about the Imam. It is very interesting to note that some functions which in the later Nizari literature belong to the *hujjat*, are still attributed to the *dâ'i*, whose part in the later phases of it is rather insignificant and obscure. The *hujjat* is the mysterious "tie", *wâsîta*, between men and the Imam. He "in his substance and meaning (*dhât wa ma'nâ*) is one and the same with the Imam; his inner nature is one and the same, with the Imam, but his purpose (*ma'nâ*) and the physical manifestation (*zâhir*) are separate in appearance" (cf. v. 256). His knowledge (*'ilm*) is "incomparable", and "unique", beyond that of ordinary mortals.

4. The *hudûd*, or the ranks of the Ismaili hierarchy, are frequently referred to. After the *hujjat* follows the *dâ'i*, the *mu'allim*, the *ma'dhûn* (the author systematically writes *ma'dhû*, Plur. *ma'dhûyân*), and the *mustajîb*. The faithful are variously styled as *ahli Haqq*, *ahli Khudâ*, *ahlu'l-lâh*, *ahli dânish*, *ahli tarîq*, but especially *ahli tarattub*, or the "people of order", as opposed to the *ahli ta'dâdd*, the followers of anarchy and lawlessness. The Sufic term *pîr* is applied not only to the *hujjat*, but also to the *dâ'i* (cf. v. 1522, *pîr ki dâ'i'î dawri mâ-st*). There is also the same division as in the *Ma'dinu'l-asrâr* of the "strong ones" (*qawî*) and the "weak ones" (*da'îf*). In the *qaṣida* No. 106, verses 1301-21, the author mentions the forty virtues of the *mardi Haqq*, which agree entirely with the similar virtues in the Sufic lists.

5. The symbolical interpretation of the duties, formulas, and rites of Islam is not given in detail,—this topic certainly is not consistent with the author's *taqiyya*. One can look up the references given in the index under the terms like *namâz*, *zakât*, *ṣawm*, *hajj*, etc. The principle of the *tawallâ* and *tabarrâ* is referred

¹ Cf. the beginning of *ghazal* 58: In 13 years the *Ḥaḍrat* shall manifest himself (*zuhûr mikunad*).

² Cf. about all these matters the *Faṣl dar bayâni shinâkhti Imâm*, in the *Ismâ'îlîca*, pp. 25-29. All other points in this summary are in complete agreement with the theory of that work, which apparently was written about the time of Khâkî, and, from the remarkable coincidence of the technical terms, we may infer that it was probably known to him.

to several times. Amongst the different dogmatic points we may mention the author's emphatic rejection of the principle of *qiyās*, or analogy in religious matters; there are also incidental passing references to other theological questions,—they can be found in the index of terms.

6. We may add here an interesting reference given by Imâm-Qulî, which will be much appreciated not by students of Ismailism, but by those who are interested in the mediæval sociology of Persia. It is the question of the religious formulation of the workers' or traders' corporations, which were mostly hereditary and had their own *pîrs*. At present they are almost forgotten in Persia, and in India there are only faint traces of them. They are supposed to be *dâkhilî silsila'î faqr*, i.e. participating in the Sufic organisations, and are vaguely divided either into "eighteen trades" (*hiġdah kasb*), or, as given by Khâkî, "thirty-three professions" (*sî-wu sî şinf or şanâ'at*). The names of such professions always vary very much; Khâkî's list is (vv. 772-5): 1. blacksmith; 2. taylor; 3. hired mourner (*khannâf*); 4. goldsmith; 5. bow-maker; 6. weaver; 7. bath-keeper; 8. policeman or headman (*ashrâf*); 9. servant (*ghulâm*); 10. eunuch (*khwâja*); 11. *mîr*,—executioner?; 12. farmer; 13. watchman; 14. thief; 15. diviner (*'arrâf*); 16. *şarrâf*, or money-changer; 17. baker (*khabbâz*); 18. cook; 19. cloth merchant (*bazzâz*); 20. retail merchant (*baqqâl*); 21. grocer (*'allâf*); we may add to these professions such as: 22. barber; 23. water-carrier; 24. porter; 25. street-sweeper; 26. carpenter; 27. shoemaker; 28. maker of felt (*namad-mâl*); 29. executioners (*mîr ghaḍab*); 30. soldier; 31. saddler; 32. basket-weaver; 33. glass-maker. There are, indeed many other professions which can be included, like sieve-makers, story-tellers (*naqqâl*), and,—a striking omission,—butchers (*qaşşâb*). The muleteers and camelmen can also claim to be within the *silsila'î faqr*.

We may turn now to a very interesting point in the *Dîwân* of Khâkî which deserves much attention from the student of the history of Ismailism in Persia. In his poems he praises the Imams of his time, gives their names, and even their sequence. As is well known, all historical works of the Ismailis in Persia (if such works ever existed), are lost.¹ We know hardly anything about their Imams for about five and a half centuries,—from the date of the fall of Alamut to the assassination of Shâh Khalilû'l-lâh II, in Yazd. Nothing but mere names are preserved by oral tradition, and their proper sequence sometimes is not clear. Therefore the testimony

¹ In the *ʿIbrat-afzâ*, by Aḥmad Wiqâr Shîrâzî, which records the personal narrative of the 46th Imam, Ḥasan-ʿAlî Shâh (lith. Bombay, 1278/1861), it is stated that there was a notebook in the possession of the Imam, containing a full genealogy, and the numerous autographs of his predecessors. It perished during the attack, the Baloochis made on him in Sindh, when all his property was looted.

of a contemporary and devout follower about the names and sequence of the Imams, in addition to the definite date of his works, would be of the highest importance, in establishing a reliable point for orientation in this dark period.

It is important to note that, as is well known, mediæval and even fairly modern Persian names of persons are very unsafe to go by. Every person of note had his own original "birth-name", under which, however, he might never have been mentioned. Very often, instead of this, he could be known by quite an accidental surname, honorary titles, which might have changed periodically, his *takhalluṣ*, or "nom-de-plume", if he would be a poet or writer,—a thing very common in Persia. And, lastly, if he was a Sufi, in addition to all other names he would have also had a special name when initiated into the *ṭarīqat*, and yet another name when he was initiated into the *ḥaqīqat*. Most probably Persian Ismailis used special sectarian surnames for their Imams, which they never divulged to outsiders. Thus, eminent persons like the Imams, could have normally at least half a dozen of different aliases, of which the Ismailis would preserve only one. It is quite probable therefore that we may find references to them in the ordinary Persian historical books, but we cannot tell who is who.

The oral tradition about Imâm-Qulî is that he lived under three successive Imams. Two of them were the 37th and the 38th, Dhû'l-fiqâr and Nûru'd-dahr. In verse 314 the latter is called the son of the former. We find in v. 274 that the original name of Dhû'l-fiqâr was Khalîl (probably Khalîlu'l-lâh). In the *ghazal* 26, in which appears the date 1056/1646, Shâh Nûru'd-dahr is referred to, and it is stated that the "seventh *qirân*", most probably meaning the seventh millennial period, is kept alive by him. Though there may be some doubts about the reading of the first *miṣrâ'*, containing the date, it is obvious that Shâh Nûru'd-dahr was the Imam after 1050/1640. As the author repeatedly refers to the prophecy about the *zuhâr*, apparently the manifestation in all political as well as religious power, of an Imam, and as he mentions this "seventh *qirân*" in connection with Shâh Nûru'd-dahr, we may infer that he succeeded to his high office about 1050/1640.¹

In addition to these two Imams Khâkî often refers to a person whom he calls *Fardî Haqq*, or *Mardî Haqq* (v. 1179), or *Shâhi zamîn wa zamân* (v. 1419), etc., thus implying his being an Imam. He calls him Mîr 'Imâdu'd-dîn Ḥasan (v. 1273) and

¹ Khâkî repeatedly refers to the prophecy of the Prophet himself concerning the appearance of the Mahdî in the year 1050th after Hijra. It would be too long to mention all the modifications which this alleged prophecy has undergone in the course of the history of Islam: 100, 300, 500, 1,000, etc. years were fixed as dates. For details see D. S. Margoliouth, *On Mahdis and Mahdism*, in the Proceedings of the British Academy, vol. VII, pp. 1-21.

Darwîsh Rustam (vv. 1179, 1419). The poem (No. 107) in which he is mentioned was apparently completed on the last day of Rajab or the first day of Sha'bân 1045, i.e. the 9th or 10th of January 1636 (see v. 1561 in which the date is expressed in rather a doubtful way). Does this mean that this Mîr 'Imâd was the predecessor of Shâh Dhû'l-fiqâr? In all known versions of the line of the Nizari Imams the father of Shâh Dhû'l-fiqâr appears to be Murâd Mirzâ, or Murâd-'Alî Mirzâ; the question then arises as to whether these are one and the same person. The title Mirzâ, added after the name, is usually applied only to the princes of the Royal house. Its appearance amongst the titles of the Imams may have something to do with the tradition that one of them was married to a daughter of Shâh Tahmâsp. But the grandfather of Murâd-Mirzâ also had this title, and was also called Gharîb-Mirzâ. Thus, it is not clear as to who was married to the princess. If Shâh Dhû'l-fiqâr was living in the beginning of the XIth/XVIIth century, then, allowing thirty years per generation, the 33rd Imam, 'Abdu's-salâm, most probably flourished about 120 years before. Now this was about the same time that the career of Shâh Ismâ'il Safawî began. It is interesting to note that the name 'Imâdu'd-dîn does appear in the list of the Imams in the third *bâb* of the oldest known copy of the *Haft-bâb* (which is about 125 years old). It gives the names in quite a different order; this 'Imâdu'd-dîn is there the grandfather of Gharîb-Shâh (as it calls Gharîb-Mirzâ). It is impossible to solve this puzzle with the materials at our disposal, and we must leave the matter undecided. However, we must admit that there is nothing improbable in the fact that a person, who had the original name of 'Imâdu'd-dîn Hasan and the honorary title of Mîr, as he was a descendant of the Prophet, could also have a Sufic surname Rustam, or Darwîsh Rustam, and, at the same time, was known in official circles as Murâd-Mirzâ. The most difficult part of this is the fact that Khâkî never mentions the latter title.

There is another strange circumstance to solve. As this Mîr 'Imâd was still flourishing in 1045/1636, and his grandson, Shâh Nûru'd-dahr was already the Imam in 1056/1646, it appears that Shâh Dhû'l-fiqâr was an Imam for only a few years.

We may add also that in one of his poems, No. 102, Khâkî gives interesting indications as to the place of the residence of the Imams in his time. It was then in 'Irâq, i.e. the present province of Isfahan, and this is entirely in agreement with the oral tradition. The author traces the itinerary as far as the vicinity of Kashan, vv. 1134-8, and in another place, v. 88, he plainly states that the residence of the Imam is in Anjudân (a village in the district of Maḥallât).¹ It seems, therefore, quite probable that

¹ Maḥallât is a modern term; now it includes the territories which in earlier times belonged to the districts of Jushqân and Farâhân.

the members of the family became connected with Kerman only towards the end of the Safavide period.

In one of his poems (v. 1274) the author refers to a person, whom he calls "Sultan of Khorasan", Shamsu'd-dîn,—perhaps a saint? In another place, just a verse above the preceding, he mentions one called Nûrî (if this is not a mistake), who was perhaps a poet.

All other persons who are mentioned in his poems are referred to in the Index (except those who appear merely as the heroes of different poems).

(Note on the Edition of the Text)

The system which is accepted in some standard editions of Persian poetry, and which introduces some special devices to mark the short and long vowels (whenever they are not marked in Persian characters), is not adhered to here. All the educated Persians to whom the text was shown, unanimously protested against this system as a gross violation of the established tradition. In order that this edition may be used by readers in the West and in the East, it was decided to retain the traditional orthography. Thus there is no differentiation in writing in the case of the *idâfat* being a long or short *i*, or of the conjunction *-u*, etc.

The reader is to be aware of many violations of metre in these verses. They had to be left as they were, because of the absence of a reliable copy, or because they may be original.

INDEX

Note 1. Figures show the numbers of the verses in which the entry occurs.

Note 2. Names or terms which are common, and need no special comment, are omitted here. For instance : 'Alī, Murtaḍā, Mawlā, Rasūl, Khudā, Al-lāh, etc. When used in an uncommon sense, are given, marked with an asterisk, indicating that not all the cases of the occurrence of the entry are referred to.

Note 3. The names of the heroes of famous poems, introduced merely as a symbol, are here omitted. For instance : Majnūn, Maḥmūd, Ayāz, etc.

I. NAMES OF PERSONS

- 'Abbās (shāhi zamān), 649, 662.
 'Abdu'l-lāh Anṣārī, 113.
 Ādhar, 552.
 Aḥmadi Jām Zinda-Pīl, 113.
 Ahriman, 1021, 1026.
 'Aṭṭār (and 'Aṭṭārī Walī), 111, 354, 1089.
 Bāyazīd (Bistāmī), 835.
 Bū Dharr, 531.
 Bū Turāb ('Alī), 527, 1726.
 Dhū'l-fiqār (Shāh—), 314, 1087.
 — (sword, as an allusion to the name of the Imam), 109, 234, 272, 332, 1223, 1608.
 Dulḍul, 1608.
 Fir'aun, 824.
 Hāfiz, 112.
 Hallāj (Maṣṣūr), 317, 1956.
 Hārūn, 824.
 Hasan, 'Imādu'd-dīn, 1273.
 Hāshim, 1726.
 Hāshimī, 1702.
 Ilyās, 641.
 'Imād, Mīr (=Rustam), 1179.
 'Imādi dīn, Mīr—, 1419.
 'Imādu'd-dīn Ḥasan, 1273.
 'Imrān, 1139.
 'Imrānī, 1726.
 'Isā, 825, 837, 1203, 2159.
 Iskandar, 534.
 Ja'far Ṭayyār, 1654.
 Jāmās, ḥakīm, 646, 661, 674.
 Junayd (Baghdādī, Ṣūfī), 835.
 Khalīl (=Ibrāhīm), 552, 823, 2159.
 — (father of Nūru'd-dahr), 274.
 Khāqānī, 1159.
 Khidr, 641.
 Luqmān, ḥakīm, 646, 674.
 Mahdi-yi hudā, 1354.
 Maṣṣūr (Hallāj), 317, 1956.
 Marwān, 1035, 1593.
 Masīḥā, 1550.
 Murra, 2146, 2151.
 Mūsā, 2159.
 Mūsī-yi 'Imrānī, 824.
 Nimrūd, 863.
 Nūh, 862, 1459, 1460.
 Nūri dahr (Shāhi waqt), 151, 1714.
 Nūru'd-dahr, Shāh—, 259, 287, 291, 475, 1270.
 Nūru'd-dahr (Shāh) ibni Dhū'l-fiqār, 314.
 Nūru'd-dahr (Shāh) b. Khalīl, 274.
 Nūrī, 1273.
 Qanbar, 531, 1608.
 Qāsimi Anwār, 112, 353.
 Riḍwān, 1080.
 Rustam, Darwish, 1244, 1419.
 — (Mīr 'Imādu'd-dīn), 1179.
 Rustami Zāl, 1146.
 Sa'dī, 1159.
 Ṣafī (shaykh), 226.
 Salmān (Fārsī), 531, 1073, 1090, 1170, 1608, 2121.
 Shabbir-u Shabbar, 630.
 Shamsu'd-dīn (Sulṭānī Khurāsān), 1274.
 Shamsu'l-ḥaqqi Tabrīz, 849.
 Shaqiq (Balkhī), 835.
 Sulaymān, 445.
 Takhmās (shāh), 653.
 Thanā'ī (=Sanā'ī ?), 1918.
 Yazīd, 1009.
 Zaynu'l-'ābidīn (Z. 'ibād), 630, 2015.
 Zinda-Pīl, Aḥmadi Jām, 113.

II. NAMES OF PLACES

- Ahûvân, 1136.
 Anjudân, 88.
 Baghdâd, 250.
 Bistâm, 1134.
 Châgal, 1779.
 Chîn, 1384, 1779.
 Damghân, 1135-6.
 Farah, 1147.
 Ghûsha, 1136.
 Gilân, 1146.
 Hind, 1339, 1596.
 Hindustân, 1146.
 Irân, 1116, 1600.
 'Irâq (Isfahân province), 1117,
 1339, 1547, 1596.
 Kâshân, 1137-8.
 Khurâsân, 1117, 1147, 1274, 1339,
 1547, 1596.
 Khurqân, 1134.
 Mashhad, 1133.
 Mâzandarân, 1146.
 Mazînân, 1134.
 Miyândasht, 1134.
 Multân, 1596.
 Nishâpûr, 1133.
 Qâm, i.e. Qum, 1137.
 Qulzum (sea of—), 1146.
 Qum (arabic. Qumm), 1137.
 Ray, 1135, 1137.
 Sabzawâr, 1133.
 Samnân, 1136.
 Shîrâz, 250.
 Sistân, 1147.
 Tûrân, 1600.
 Turkistân, 1147.

III. DATES (IN HIJRI ERA)

- 1037 (?),—565.
 1045 (?), last day of Rajab,—1561.
 1050,—244, 575-6, 1224, 1988.
 1056 (?),—259.

IV. TECHNICAL TERMS

- Âdami khâkî, 2153.
 — ma'nawî, 525.
 Ahli Al-lâh, 2189.
 — Bayt, 2180, 2182.
 — dânish, 1895.
 — dîn, 383, 2186-9.
 — Haqq, 1955, 2012, 2190.
 — Khudâ, 1902.
 — taqdâd, 1427.
 — tarattub, 1427.
 — tarîq, 1954.
 'Alî-dân, 1125.
 'Alî-gû, 1125.
 Anwâri Dhâtî, 350.
 'Aqli juzwî, 198.
 — kull, 198, 1307, 1326.
 Asrâr, 1809.
 Asrâri Mawlâ, 367.
 Awliyâ, 384, 2192.
 Bâbu'l-lâh, 206, 1088.
 Bâbi Dûzak (haft), 2008.
 — Iram (hasht), 2008.
 *Bâtin wa zâhir, 84, 253 sq., 1515-6.
 Da'if wa qawî, 1453.
 Dâ'iyi dawri mâ (=pîr), 1522.
 Dâ'iyyân, 1172.
 — wa Hujjatân, etc., 1283.
 Da'wat, 1327, 2035-6.
 Dawlati jawidî, 2005.
 Dawr, 1552, 2026.
 Dawri hazâr sâl, 2141.
 — Inâmân, 2161.
 — qiyâmat, 1554.
 — walâyât, 1329, 2191.
 Dhâtî Haqq, 474, 1097, 2041.
 — law khalat, 1878.
 — Salmânî, 1090.
 Dîni âli abâ, 94.
 — haqq, 1974.
 Fitrâtî Dhâtî, 350.
 — kasbî, 350.
 Gabr, 1978.
 Hajj, 119.
 Haqqîqî (zuhûrî—), 608.
 — wa majâzî, 254.
 Hashar, 572.
 Haydari azhdar, 233.
 Hudûd, 512, 2049.
 Hujjat, 256, 280, 1088, 1090, 1207,
 1377, 1522, 2004, 2043.
 Hujjati kibâr, 1334.
 — zamân, 1422.
 Hujjatânî ahli burhân, 1039.
 Hujjatân wa dâ'iyyân wa rahibân wa
 ma'dhûnân wa mu'allimân wa
 mustajibân, 1283.
 — wa Payghambarân, 2037.
 Hujjatânî in zamân, 1172.
 Ikhtiyâr, 1107.
 Ilhâd, 1649.

- 'Ilmi bâtin wa 'ilmi zâhir, 1101.
 — Hujjat, 255, 273, 1207.
 — Ilâhî, 445.
 — ma'nî (ma'nawî) wa 'ilmi sûrî, 885.
 — Rabbânî, 1101.
 — Rûhu'l-Quds, 192.
 — sûrî wa 'ilmi ma'nawî, 885.
 — ta'yîdî, 1432.
 — zâhir wa 'ilmi bâtin, 1101.
 Imâm, 629, 1439, 1441, 1885.
 — (dhâti law khalat), 941, 1878.
 — (=Haqq), 2016.
 — (muqtadâ), 1256.
 — (najâti Imâm), 1881.
 — wa Payghambar, 2150.
 — (qawli Imâm), 510.
 — (=rahbar), 167.
 — (ridâ-yi Imâm), 1871.
 Imâmi waqt, 907.
 — zamân, 907, 1435, 1851.
 Imâmiyya, 1905.
 Islâm wa dîn wa imân, 1701.
 Jahûd, 1978.
 Jâma'i Shâhi walâyat, 1430.
 Jihâd, 119.
 Kashti-yi Nûh (=Mawlâ), 795, 2182.
 Kawkab (haft—), 2142.
 Khalifa'i Khudâ (= 'Alî), 44, 45, 93.
 Khanda'i Mawlâ = barqi rakhshanda, 303.
 Khayr wa sharr, 1109.
 Khidri zamân (=Imâm), 983, 1169, 1170.
 Khudâ-khwân, 1125.
 Khums, 120.
 Khwâja (=Rasûl), 1667.
 Kitâb wa Payghambar, 1523.
 Mabda' wa ma'âd, 1873.
 Majâzi wa haqiqî, 254.
 Mansûsi bâtin, 1558.
 Mantiqu't-tayr, by 'Attâr, 1089.
 Maqsadi kull (wujûdi âdam), 2007.
 Mardi dîn, 227, 1674.
 — haqq, 38, 1179, 1301, 1371.
 — Îzad, 1173.
 — Khudâ, 1855, 1860, 1973.
 Mardi ma'nawî, 1512.
 — waqt, 1853, 1858.
 Mardâni dîn, 1586.
 — Haqq, 1856.
 — Mawlâ, 1132.
 Mawâlî-madhab, 52.
 Mawlâ-nâ-yi 'Imrânî, 1089.
 Mawlâ-yi zamân, 225.
 Mazhari Haqq, 48, 522.
 — sirri Khudâ (= 'Alî), 239.
 — Yazdân, 446.
 Mu'allimi bâtin, 1974.
 Muhiqqâni rafta, 1527.
 Munazzah, 402, 453.
 Murghânî Sulaymânî, 1088.
 Murîdi pîri irshâd, 260.
 *Mustajîb, 759, 1172, 1333, 2028, 2046.
 Mustaqirr, 639.
 Mustawda', 639.
 Nafsi amnâra, 381.
 — awwâlî wa thâni, 579.
 — lawwâma, 382, 529.
 — mulhîma, 380, 528.
 — mutma'inna, 16, 379, 528.
 Nâ'ibân, 86, 1939.
 Najât, 1872, 1874, 1881.
 Nâjî, 1968.
 Namâz=niyâz, 359.
 Naqdi Imâm, 491, 1771.
 Naqd-u naqs, 253, 271.
 Naql-u naqdi Imâm, 491.
 Nâsîbî, 1598.
 Naqs, 253, 271.
 Naqqi Furqânî, 1124.
 — Pîri ma'nawî, 1510.
 — wilâdat, 1428, 1430.
 Nâtiq, 1742.
 Nigâristân, 2128.
 Nawbatî Sultân (=qirâni haftumîn), 1071.
 Nizâriyya, 2027.
 Nubuwwat (6,000 years of—), 2145.
 Nûri Haqq (= 'Alî), 522, 1990.
 — Mawlâ wa Musţafâ, 810.
 — walâyat, 323.
 Nûr-u zulmat, 1026, 1046.
 Panhân dâstani dîn, 1868.
 Panj tan, 1247.
 Pîr, 1437, 1439.
 — =dâ'i-yi dawri mâ, 1522.
 — =ustâd, 1647.
 Pîri irshâd, 260.
 — kâmil, 1434.
 — waqtî khwîsh, 1543.
 Qadâ wa qadar, 1109, 1834.
 Qâ'im, (2), (64), 208.
 Qamar (=Nabî), 463.
 Qâmatî Şâhibu'z-zamân, 270.
 Qawî wa da'îf, 1453.
 Qirâni haftumîn, 259.
 Qiyâmat=qâmatî Şâhibu'z-zamân, 270.
 Qiyâs, 1379, 2061.
 Râhi râst, 2011.
 Râhibân (Hujjatân wa dâ'iyyân wa—), 1283.
 Raj'ati ashyâ, 351.
 Ra'y, 1379.
 Rû-yi 'Alî, 2190.
 Rûhu'l-Quds, 1112.

- Rûz wa shabî dîn, 567.
 Sab' minâ'l-mathânî, 281.
 Şâhîbî dawr wa zamân, 687.
 — waqt, 217.
 Şâhibu'z-zamân, 9, 33, 86, 128, 200, 217, 218, 270, 568, 586, 712, 725, 1755, 1823.
 Şalât, 119.
 Şanâ'at (33—), 772 sq.
 Sar-anjâmî kâr, 1789.
 Şawm, 119.
 Sayyid-nâ (=Rasûl), 1272, 1965.
 Şab-u rûzî dîn, 567.
 Şabî Muştafâ, 171.
 Şâhî Mardân, 1160, 1254.
 — muţlaq, 803.
 — zamân, 391, 897.
 Şakhsî rahnamâ, 1559.
 Şaklî (zuhûrî—), 2019.
 Şams (=Imâm), 463.
 Şar' (cf. Şarî'at), 180, 502.
 Şarî'at (explained), 1982 sq.
 Şarî'at, ţarîqat, haqîqat (compared), 137, 269, 505, 536, 669 sq., 999, 1062, 1091, 1143, 1251, 1797, 1953, 2136.
 Şarr wa khayr, 1109.
 Şî'a, 1987, 2163.
 — wa Sunnî, 90.
 Şinâkhtî Khudâ, 1846, 1947, 1959, 2020.
 Şifâtî Dhâtî Haqq, 474.
 — Mardi Haqq (chihil—), 1301 sq.
 Sirri Al-lâh (=Mawlâ), 708, 1018.
 — Dhû'l-jalâl (Mawlâ), 1073.
 — Khudâ, 28.
 Şûfi-yî mulhid-kush, 212.
 Sultân (=Alî), 1072.
 Sultânî 'âdil, 1549.
 Sunniyân wa Shi'iyân, 1120.
 Şûrî Qiyâmat, 1375.
 Şûrat wa ma'nî, 1126.
 Şûrat (zuhûrî—), 608.
 Tabarrâ, 472.
 — wa tawallâ, 1140.
 Tadâdd, 1427.
 Ta'lim, 1143, 1891, 1970, 1973.
 — wa ta'yîd wa taslîm, 1143.
 Taqiyya, 1628, 1867.
 Taqlîd, 1007, 1432, 1887, 1969.
 Tarattub, 1427.
 Tarkî dunyâ, 852.
 Tarsâyân, 1978.
 Taslîm, 1143, 1488.
 Tawallâ, 472, 1140, 1914.
 Tawhîd, 844, 1455, 1474.
 Ta'wîl, 1966.
 — wa tanzîl, 153-5, 1830, 1984, 2001, 2150-1.
 Ta'yîd, 1143, 1334, 1346, 1376, 1441, 1455, 1474.
 Ta'yîdî ('ilm), 1432.
 Ummu'l-kitâb (=Fâtîha), 281.
 'Unşur (chahâr—), 2142.
 Ustâd=pir, 1647.
 Wâsiţa, 1557.
 — (=Hujjat), 2004.
 Yawmî Mawlâ-nâ, 171.
 Zabân-hâ ('Arabî, Turkî, Fârsî, comp.), 324-5, 832.
 Zâhid (ahli zirq), 1707.
 *Zâhir-u bâtin, 84, 253, 268, 1101, 1515-6.
 *Zuhûr, 565, 1221, 1554.
 Zuhûrî shaklî, 2019.
 — şûrat waz.haqîqî, 608.

نقص اموال می شود پیدا	ترس هست و در شفا هم هست	
با خطر و با ریاضت	کشتن نفس در دین فرزند	
حسنه می شود ز صبر به ما	گاه بیماری است و ناداری	
نیست ضایع کسی ز نیکی	فردا می دهد بغیر حساب	
مده از دست ملک راحت را	چیت راحت کسی که شد پنهان	۲۲۰۰
نیست غیر از خدا در این اشیا	که به عین الیقین خدا بینی	
در فقری و نامرادی	شهرت آفت خمولی کن	
نظری از یقین تو هم بگشا	هر چه بنیم جمال حق بنیم	
روز و شب بندگی تو پیشه ما	بندگی کن که تا یقین بینی	
خواه در دین و خواه در دنیا	بنده از بندگی شود آزاد	۲۲۰۵
بشنو از من خبر توای دانا	گردانی که چیت بندگیت	
تا به آخر وصال یا بی جا	بایدت بندگی تمامی عمر	
عملی پیش گیر بهر خدا	خاکیا چند گفت و گو سازی	۲۲۰۸

تمام شد منتخب دیوان امام قلی در بادی المختص بخاک تبارخ دهم شهر صفر المنظره ۱۳۵۲ هجری
منتشر به آصف علی اصغر فیضی بستر سکرتری اسلامی سیح ایوبی شن

۴۳ چوپاتی رود مبدئی

در مطبعه منطقری نمره ۱۴ میرزا علی استریت عمرکھاری مبدئی پست نمره ۹ طبع گردید
با تمام آقا میرزا کریم شیرازی

میدان که جاودانه گرفتار میشود
 هفتاد و دو دهلک ازین واسطه شدند
 ناجی مدام کشتی معنی مقام اوست
 کشتیت امر و فرمان معنی و معرفت
 ۲۱۸۰ با قهر و قاهر می که دهد دوزخ سزا
 ناجی یکی که پیر و امرست دائما
 خود اهل بیت حضرت مولای القیا
 دست زن بروشن به چنان کشتی هدا
 (آخرش بوزن دیگر می فرماید)

اهل بیتی چو کشتی نوح است
 دارد ایمان کسبیکه در اقرار
 اهل انکار کافران میدان
 فصل پنجم نظر بدین افتاد
 ۲۱۸۵ اهل دنیا تمام ناقص و گم
 اهل دنیا حرام دین داران
 اهل دنیا تمام رنجورند
 هر دو باشد حرام اهل الله
 اهل حق شادمان بروی علی
 در بهشتی که خود علی نبود
 نازل آمد بلا به پیغمبر
 محنت و رنج را قبول کنند
 در بلا لذت نهانی هست
 ۲۱۹۰ کی خورند غم ز بهر هر دوسرا
 بحسب قرین چه بیت غزا
 اولیا را موکلت بلا
 زدن کشتن و مشقت را
 تا چشیده چه دانی ای برنا
 ۲۱۹۵ درد بهتر بود ترازد و ا

آدم هزار سال همین لا اَکَ بود
آنکه خلیل و عیسی و موسی بدین صفت
در حق تمام یکصد و یک وعظ داشتند ۲۱۶۰

ختمت چون نبوت و دور ولایت
هر کس که لا اَکَ محمد رسول حق
شیعه کسی بود که بود پیر و علی
از ره پیمان پیمبر خود را یقین کند
چون شش هزار سال نبوت تمام شد ۲۱۶۵

قول نبی شنو که باصحاب خود چه گفت
من بعد من علی ولی جانشین بود
انکار بعد فوت پیمبر بهم رسید
از گفت و گوی دور زمانم سخن بود
اُمّت بهر زمان بخدا و رسول دور ۲۱۷۰

رد و قبول بر سر فرمان دمیسم
سَدِ خدائی است کجا بر طرف شود
فصل چارم چه باقرار شد گذر
ثم ردت چو اسفل السافلین بود
یعنی که در لباس نکو آفریده ام
۲۱۷۵

حق بر و بحر بارکش آدمی نمود
هر کس تجاذرات کند از حد و خود

آیه چارم از سوره التین (xcv)

نا برده نام آدم گفتند نجی هذا
دستور یکدگر همه تا ختم انبیا
در شرع اختلاف بُدی با رسولها
دور علی و دور امامان ره پیمان
گوید علی ولی خدا نور چشم ما
خود را شناسد و پس از آن پیر ره پیمان
از گفته رسول و امامان خدای را
دور ولایتست که بود دائمی بقا
فرمانده شما گفتمند بی نه لا
کردند قبول قول پیمبر در آن لا
منظور قول حق نه نمودند ناصبا
کردم نفس درازی دارم چه دعا
اقرار داشت کافریش چیست گو با
سدیت خود را آدم و شیطان همان کجا
اول و آخرش مثل دان چه حالیا
انکار را ملاحظه کردم به کفرها
آنکه لقد خلقنا الانسان احسن
برگشت و رد شدند به تحت جهنما
کفران نعمتست که شود بنده مبتلا
قول امام و امیر نبی را کند خطا

- فهم از نداری وای به تو واولا بتو
اسم صفات بجد و ذات آمده یکی
میدان هزار سال بر دورا بود
هفت کوبست و چار عناصره گانه
باشد هزار اسم و برگردش هزار سال
آفاق و انفس است دین دار بی مدا
توشش هزار دان جمادات در جهان
فصل دوم و شیطان گذر فتا
سجده نکرد بادم و گردن کشی نمود
هر یک کنید سیر دل خویش این زمان
گر سجده چه آدم و گر منکری رحیم
تاویل را سخنان خدا را مسلم است
تدبیر شد نصیب شیطان خلقی
منظور امر دان همه دم این دم است
تقصیر هم ز آدم خاکی پدید شد
از بدء و آخریش و تا روز آخرت
فصل سوم میان مذاهب گذر فتا
در شرع شد فضیلت حق لا تفرقوا
تغییر شرع میشود اندر هزار سال
- وای دگر بما که بود حرف ماریا
بنگر سوی صفات مبین سونوات با
یک روز خالقست و مدارش بهجده با
در شرع و در طریق و حقیقت قرار با
باشد مدار هر شده در ذات بی بقا
نازل چو آیه شد سُبْحِیْم بَشَان با
شش دگر نبات و دگر شش چو حیوانا
عجب است همچو قره و ابلیس بی حیا
در طوق لعنت است همان قره حاضر
بینید کز چه فرقه سرشتی حالیا
اقرار جنت است و چه انکار دوزخا
چون راستان امام و پییر به علما
من نار قره گفت چو آدم ز طین و ما
شیطان وقت آنکه فقد در سرش ابا
مغفور گشت دید که امر است مدعا
مستقبلت ماضی و دستور حالیا
تِلْكَ الرَّسُولُ فَضْلُنَا بَعْضُ بَعْضًا
بین الرسول و شرع و حقیقت همان بجا
حق ثابتست چه نقطه و شرعت دورا

در دلت باشد آن هوای عطا
 عیب مردم مبین مساز ملا
 گوش سازندت آن نصیحت را
 مکن امساک ساز جان بفا
 حق همایه همچو حق خدا
 در دل و جان خود نگارنا
 که شوند خاک ره برای خدا
 بشنود راست گوید آمنت
 دهرش تا شود در مؤمنها
 خاکیا خاک شوند خاک منا

نه که از خیر خود شوی راضی
 هیچ کس را از خود زرنجانی
 گر نصیحت کند کسی بپذیر
 اهل شر را تو در عطا دادن
 مال هر بیوه و یتیم مخور
 این قصیده بود نگارستان
 جمع حاضر خدا دهد توفیق
 هر کس آیین کند بود دیگر نگ
 آنکه منکر شود خدا انصاف
 همه گله از خاک می رُوید

۲۱۲۵

۲۱۳۰

وله ایضاً

قصیده بهارستان

۱۱۵

دیدم که گل بجشوه و بلبل بصد نوا
 هر فصل از آن فصول نمود همچو قصه با
 هر عالمی چو آدم و آدم مثال ما
 یعنی شریعت است و حقیقت طریقتا
 بر عین نقطه بنهی شد هزار تا
 ابلیس و آدم اند بهم تا بانتهما

فصل بهار و موسم گل بنده بنوا
 دیدم که پنج فصل از آن فصلها نمود
 هجده هزار عالم آمد چو در نظر
 عالم شناس عالم اجسام و روح نفس
 با هجده حرف فیض رسان از الف بخین
 این هر دو عالم اند در وجه روز و شب

۲۱۳۵

- دوستی جهانش نبود
گرستایش کنند نفرینند
شغل او جمله کار دین باشد
به برادرستم روانه کند
صبر سازد بهر شکست بود
بدو بهتان دروغ کم گوید
هر چه ایزد حرام کرده از آن
گر نیکوئی و صدقه دارند
منکر نیک خویشان باشند
نفس خود را مذات حق دارند
ز آرزوهای نفس اماره
زن و فرزند و مال و جاه تمام
اختیارات جزو کل بهگی
گر کسی جور اگرستم سازند
تا خدا داد ظالم از مظلوم
گر مشقت بد و رسد بارنج
آنچه دانی خدای راضی نیست
ز آنکه این مرتبه زسلانست
کار دین را مکن تو با غفلت
- دوستی کی کنند دشمن را
چون به بینند که نیک نیست آنها
نیت در کار دهر پر جو یا
کرده بر خود و دشقت را
کرده بر خود حرام راحت را
زشت کم گوید و درشتها
کرده بر خویشان حرام آنها
صرف درویش می کنند آنها
نه که منت نهند چون دیگر
جمله معدوم ذات نفس و هوا
توبه سازند بدوستی خدا
هر چه غیر خداست گشته سوا
بصلاح آورند به نیکو را
بخدایش سپار روز جزا
بستاند بوقت فرصتها
می نگوید بکس شکایت را
کن تو پرهیزان مباش ضا
نگزیند هوای خود بخدا
فعل دین را مکن برو و ریا
- ۲۱۰۵
- ۲۱۱۰
- ۲۱۱۵
- ۲۱۲۰

داشت برخویش رنج مردم را
 محنت خود نهند به مردم را
 بیشتر هم بدین و هم دنیا
 روز و شب دائم درین سودا
 کند آزار با برادر را
 و رقیامت نباشدش پروا
 در عملهای باطلت همه جا
 نیک کردار باشدش بر و ا
 هست در باطن اولین و دغا
 عاقبت می فسد به محنت را
 در هر اسانند خلق از و همه جا
 باز دارد ز مردمان گدا
 این بدان مال آن بود کال
 بهر منعم کنند جان بقدا
 تابع اغنیای قبول و ادا
 دین بدل کرده اند با دنیا
 چون زمین باش در همه ما و ا
 کن تصور همین سخن از ما
 دُمش فیض میرسد ز ما

گفت حضرت که مؤمن آن باشد
 کافر آنست که رنج خود دایم
 مؤمن آنست که نفع برساند
 جانب خیر دائما کوشد
 بدتر آن کس بود که در عمرش
 از خدا می نترسد او دایم
 می ناندیشد او ز روز پسین
 بهترین آن کسی که عمر دراز
 بدترین آنکه ظاهرش نیکست
 اعتقادش درست می نبود
 آنکه بد ظاهرست و بد باطن
 باز بد آنکه نعمت حق را
 مال دنیا برای آخرت است
 عزت مستحق نمی دارند
 بحقارت مردمان نگرند
 خوردن و زیستن حرام بود
 مثل الارض مؤمنون گفتند
 بار عالم براوست نفع از اوست
 چون چنین است بهترین باشد

۲۰۸۵

۲۰۹۰

۲۰۹۵

۲۱۰۰

تو من گم‌هیت کن حذری
 گلشن خوشدلی در آن وقت
 مقصد از این کلیمه ها چه بود
 که معنی همه یقین دانند
 این وظیفه ز امر و فرمانست
 گوش خود سوی امر می دارند
 می ندانی تو نیک و بد از هم
 تا بد نیا تو نیک نام شوی
 با کسی باش تا کسی باشی
 رغبت کس بگوش اگر ناید
 شد محبت طریقه درویش
 جمده مشغول کار خود باشند
 الجماعه چو رحمت آمده است
 حکیم حق بر سر جماعت شد
 آنکه نزدیک حیرتش پشت
 دارم امید از خدای جهان
 نکند دور از سر خلقان
 روزی جمعی سؤال میکردند
 از چه رو میتوان شدن مؤمن

من و ما ابلهی بود ما را
 گرز تو تو برفت و ما از ما
 گز حدیث است از کلام خدا
 بگو ای اهل حضرت مولا
 کی برون می روند اهل رضا
 تا چه آید بگوشش امر و صدا
 به شود آنکه او کند ایما
 رستگاری آخرت بر جا
 ناکسی ار تو بیکسی حالا
 بر رسولان پیام شد گویا
 زانکه پیوسته جمع مجلس ها
 فکر در کار خود کنند بجا
 فرقت آمد عذاب در همه جا
 زو تو غافل مباش ای برنا
 چون زشه دیده او سیاستها
 حفظ دارد جمیع مردم ها
 نظر رحمت و رضایش را
 از علی پادشاه ربّ علا
 یا علی تو بده بشارت ها

۲۰۷۰

۲۰۷۵

۲۰۸۰

از حد خویش تا به حدِ پدا
 گر بُود شاه و گر بُود چو گدا
 که ز حد نگذرد کسی بالا
 گر بُود پیر و گر بُود برنا
 ظلم بر نفس خود کنی همه جا
 خواه در دین خواه در دنیا
 که خدا را حدست بدار و غا
 حاکمانند تابع وزرا
 که نمایند صلاح با و کلا
 چشم بر امر شاه صبح و مسا
 سرش از تن نمی کنند جدا
 گر درین دهر و گردان دنیا
 جای ظالم و کافرست یک جا
 بگذارند طالبان خدا
 کار ابلیس دان که شد رسوا
 بکسی ده که هست میان خدا
 که با مرشش کنی همه اینها
 می شود گرت راست صدق و صفا
 لقمه نان خشک و شربت ما

هر کس از قول او بفعل آرد
 همه حق را بحق شناخته اند
 لیک شریعت در میان حد و
 سخن از حد خود برون نزنند
 يتعد حد و دنی ظلمه
 جای ظالم جهنم آوردند
 حد رعیت به کد خدا باشد
 هست داروغه تابع حاکم
 وزرا را اراده این باشد
 و کلا خود انیس شاه بود
 هر کس از حد برون نهد قدمی
 بایست حد خویش بشناسی
 گفته و الکافرون هم الظالم
 دانش و بنیش و خودی بکنار
 نروند راه را بر ابراه قیاس
 اختیارات دین و دنیائی
 آنکه باشد معلم صادق
 دست شیطان از ان بیان کوتاه
 در تصرف حرام خود دانی

۲۰۵۰

۲۰۵۵

۲۰۶۰

۲۰۶۵

اشاره به آیه اول از سوره الطلاق (LXV) که وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ
 آیه ۲۵۵ از سوره البقره (۱) وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ

- بعضی از مستحب در فرمان
 دل خلاصه وجود انسانست
 دل چو تاریک گشت جان میرد
 در تن هیچ کس دو دل نهاد
 اختیارات جزو کل بگذار
 از شایات چون خلاص شوی
 بنده باید که بندگی سازد
 این چنین بود و این چنین باشد
 که بهفتاد و سه همین دعوت
 همه حجتان و پیغمبر
 نرسد هیچ کس درین معنی
 شکر سازید اندرین معنی
 فکر خلقان نمیرسد بصفت
 و هم در ذات حق نمی گنجد
 مستم می نیاید و ری بعد ول
 مرحمت از خدا بحت شد
 داعیان چون بدانند این معنی
 خود معلم بمآذویان گویند
 گفت ما ذون مستحب سخن
- گشته تقصیر را همه جویا
 چون شود دل سیاه دوزخ جا
 دل مردش بر دتخت تری
 یکی از بهر دین یکی دنیا
 معلم که صداقت حالا
 خود معلم شوی بدارتقا
 تا از ان بندگی رسد بخدا
 دعوت و دعوی خدا بخدا
 بوده است از آنست تا حالا
 گفته اند در حدیثها همه جا
 این چنین است از ازل بخدا
 که چنین رهبری بود همرا
 ذات پاکش برون بود زینا
 عدل باید بر آوری ان
 در یقین دار مرحمت ز خدا
 حجت آورد بداعیان ایا
 امر سازند با معلم ما
 از مراتب رسد بمآذو ما
 مستحب چون شنید گفت خدا
- ۲۰۳۰
 ۲۰۳۵
 ۲۰۴۰
 ۲۰۴۵

- ۲۰۱۰ بَعْدَ ابْدِ الْغُرَفَاتِ
باز اموات غیر احیا گفت
اکثر مردمان نمی دانند
اهل حق کم بحشم می آید
ملک توحید می نمایند طی
جَاعِلُ الْأَرْضِ آیت الهی است
- ۲۰۱۵ از زبان امام زین عباد
هر که داند امام حق داند
طاعت او چو طالب حق دان
تَوَخَّلْتُ از برای او آمد
آن ظهوری که شکست ز امام
هر کس او را شناخت حق دانست
- ۲۰۲۰ راه حق را بگردان گوید
دعوت را بمعنی پیوند
گر قبولی و بی عمل باشی
دانی چون مَرَه بی عمل باشی
مقصود این است که طالبان یقین
زانکه هر دور را امامی هست
دین چو باشد دران یقین باید
- ۲۰۲۵ گفته یاقینتی و کنت ترأ
مردگانند بزندگان مانا
که کدام است راه راست کجا
معرفت در میان شان پیدا
بخدایند و نیستند بهوا
که فرستاده است خدای بنا
گفته در شان جمیع امتها
گرداند تمام کارها
بر همه فرض دان و اجها
آسمان و زمین از دست بجا
از برای وجود ماست بجا
زوشناسند عالم حق را
در عمل صدق بایدت برپا
بخدای رسی از آن معنا
نیست آن قبول نافع ما
نیست سود از چنان سودا
بشناسند امام و راه نما
ز معلم شناس راه نما
گفته حرف نراریه دانا

یعنی تراب که از برای قافیه مقصود شد یعنی آیه ۲۸ از سوره البقره که اِنِّی جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً

- نور حق از علی شود ظاهر
کس چو تأویل این سخن نکند
که با بر علی عالی قدر
پیش مردی چنین نباید رفت
هر چه گوید تمام حق باشد
شرف آدمی بچو آن صیت
باز داخل باصل پیوند
آنکه اول بداند و آخر
که وجودش چگونه گردیده
نه که در نحو و صرف حرفی چند
علم دیگر بغیر نحو و صرف
آنکه تأویل داند او عالم
کافر است آنکه تکیه بر تدبیر
جمع باره راست می آرد
رو تو امر محلت بشنو
دولت جاودمی دران میدان
حجت الله واسطه باشد
ور وجود تو مقصد کل است
هشت باب ارم بود و صفش
- بر همه خلق ز اصغر و کبر
غیر از ان راستان اِه خدا
روز و شب میروند بی سرو پا
می شنیدن کلمه حق را
حق بود گفت و گوی شان خطا
اصل حرفست و نطق با معنا
آخر از هر چه گشته او پیدا
میتوان گفت دیده اش بنیا
باز معدوم می شود بکجا
گفت و گوئی کند ز قالها
هست یک قطره اش چ صد دریا
و آنکه تنزیل کو بود ضعفا
دارد او بشنوا ز فضل و شایا
جمع دیگر همی کند گمرا
دین و دنیا ازو شود پیدا
آنکه صادق شد از معلمها
مقصد کل آفرینش با
نازل او لقد و کرمنا
دوریش هفت باب و زخما

۱۹۹۰

۱۹۹۵

۲۰۰۰

۲۰۰۵

هست هفتاد و دو روز با کلهها
مانده با قال و قیل با طلهها
دین حق بهم نهان چو مرد خدا
کرده از خلق در نهان همه جا
چون جدل سازد او بند هب
منکر حرف حق شوند چو لا
دانا در مقلدی گویا
همه حق جو بملت خود با
مانده گمراه در همان ماوا
دوری و جاهلان چو لذت با
راز حق را ببردیم دانا
از کلام الله و زایت با
پرس تفسیر چیست در معنا
حرف تنزیل گوید آتنا
میم چهل شد حساب ابجد با
شیعه ناجی و بعد از انت جد
ناجی انت که پیوست همه جا
فَاِذَا جَاءَ طَامِتِ الْكُفْرِ
رُخ نماید ببردیم دنیا

دان ز هفتاد و دو سه کی ناجی
اهل شرع از خدا ازان دورند
زانکه تسلیم دین نمیدارند
دین حق را معسّم باطن
زانکه هفتاد و دو زیاده بود
چونکه در ذات خود نمی بینند
از کسی یاد می نمی گیرند
مثل گبر و جهود و ترسایان
سبب پرده کتاب تمام
مؤمنان از میان کناره کنند
گر بیا بند محرمی گویند
از شریعت اگر سوال کنی
از الف لام اول قرآن
چون خبر می ندارد از تاویل
گوی الف یک چو لام سی باشد
وانکه هفتاد و یک خلاف بود
شیعه هم نیست آنکه پیوست
گفته خمسين الف در قرآن
یعنی هرگاه آن چنان روزی

۱۹۷۵

۱۹۸۰

۱۹۸۵

- در سه کون اند جمله خلق الله
چون شریعت طریق را بینند
باز اهل طریق چون نگزند
اهل حق سرز جیب معرفتی
مثل منصور حرف حق گویند
آن زمان محرم خدا گردد
کسی از پیش خود نمیداند
حق بحق می توان شناخت بد
نشناسد کسی بخود و الله
کس بعقل و حواس شناسد
هیچ کس از وجود خود بی آن
عالم از استاد آموزد
کار حق را کسی چو بی تقسیم
چونکه هفتاد و سه بود آیت
هر که ام از برای خود تأویل
مذهب خویش حرف خود کرده
ناجی آنست اندرین عالم
آنکه تقلید می رود منکر
آنکه تعلیم او درست بود
- در حقیقت طریق شرع بجا
حال ظاهر کنند صدوغنا
در حقیقت کنند و اولیا
چون برانند نیست غیر خدا
مقصدش دید و شد بدرفنا
نفی سازد بغیر حق همه را
شده از پیش دیگری پیدا
نور خود را ز خود بود چو ضیا
ذات او هم به او بود دانا
که برونت او ز فکر تنها
نشود کی شود بران دانا
گردد استاد چون معلمها
یا دیگر از پیش خود تنها
از حدیث رسول سیدنا
بسته از پیش خویش حرف طلا
رستگارم بدین صفت حالا
که بداند تمام مذهبها
پی تحقیق را بر همه جا
حال تسلیم او بود دانا
- ۱۹۵۵
۱۹۶۰
۱۹۶۵
۱۹۷۰

پیش ازین سال و ماه مردم با
 هر که شد در غرور بی پروا
 ما الحیوة است زندگی شما
 نیست سودی چنان ندامت را
 تو دریغی مدار از و کلا
 ننمائی تو ناسپاسی با
 تا ز فرمان رسی بسوی سما
 بقیاس و قرین مرو تنها
 دامن در جهان بخلق خدا
 مادرش گوی یا بگو بابا
 خواهرش دان و یا بگو کا
 هر که زین نوع دید گشت رجا
 نظر رحمت خداست بجا
 ناجی و دستگار در عقبا
 چون شناسی خدا در آن دنیا
 کور بر خیزد اندران دنیا
 ننمائی بغیر آن علما
 کرده تفسیر با کلام خدا
 ضرر بوا ضرر بوا که ضرر بها

گرنش با ورت کن اندیشه
 که چرقت و چه بر سر آمدشان
 نه که بر زور دست غره شوی
 زین سبب میکشی پشیمانی
 آن برادر که مؤمن است بیقین
 بهر روزی تو در فاعت گوش
 امر و فرمان نائبان میسر
 قدم از دایره برون ننهی
 یکدل و یک زبان و یکرو باش
 هر کس از خود بزرگ تربینی
 آنکه همسر بنجویشتن بینی
 آنکه کمتر بجای فرزند است
 بعد از آنست امید باشد
 شاد کائی دهر و دین یابی
 گر درین دهر حاصلت نشود
 هر که در دهر کور باطن شد
 طلب حق ز عالم ظاهر
 علما نیکه ظاهرین باشند
 در عبارات مختلف کردند

۱۹۳۵

۱۹۴۰

۱۹۴۵

۱۹۵۰

- چون تو لا بیک خداوند است
زن و فرزند و مال و حرمت تو
خود ثواب و نجات آخرتست
گر بدمی آید از کسی بوجود
این حکایت چو از شائی شد
آنکه زهرت دهد بدوده قند
آنکه سیمت نداد ز زرخشش
چون خلانی بهم رسد بیان
آیه چون کاظمین و الغیظ است
باز و الله محسنین بر خوان
لیک در دین کی بصداقت
سخن زشت تخم بد باشد
وقت غم در گشاده ابرو باش
شفقت از کار مردمان تو گیر
تو تصرف بالشان نکنی
لکدت بر سر فاده فرن
غیر مولا علی خلاف بود
آنکه شد ناپسند در دل تو
در مکافات فکر نمیکن
- بهر حق جُست و جو نما دلها
جملگی هست بی وجود و فنا
می شود از برادران پیدا
عفو بد را به نیک کن سودا
زانکه دارند قبول او همه جا
و آنکه از تو برد بشو جو یا
و آنکه پایت بریده سر را
نیست در دین چو اعتقاد بجا
عافیا ناس باش خورد و کلا
یکی را ده خدای داده جزا
تخم امروز برد دهد فردا
که بکارند مردم دنیا
بقضای خدا بده تو رضا
باش با عاجزان بخلق و صفا
غیر حق گرترا بود بابا
تا بیا بی نجات در عبا
گر تصرف کند کسی زین با
نه پسندی تو هم بد گیر با
زانکه کون مقابلت دنیا
- ۱۹۱۵
- ۱۹۲۰
- ۱۹۲۵
- ۱۹۳۰

جمع نادان تمام در سودا
 دین ایشان کلیت بسوی خدا
 عابدون شد نصیب شان و لا
 بهر جمعی که تا شوند رضا
 ورد خود اسم ذوالجلال بنا
 حمد میگو ز جان بولانا
 غافل ارگشتی می شوی رسوا
 که تو لا کنی با اهل خدا
 بر کتست از اتفاق در همه جا
 روشنی زان سبب شود پیدا
 بندگان علی ربّ علا
 رنج و محنت بخوش کرده روا
 کرده برهنه روز و شب ز خطا
 غیبتی گر کنی بر دم ما
 خورده باشی کنی چو غیبت را
 و برون کن ز سینه بهر صفا
 که کنی قبض و ضبط در همه جا
 گر ز ضعف دل آیدت پیدا
 تا تو باشی بسابقان همپا

اهل دانش مدام در ره حق
 هست یک طایفه که با حقند
 قدم از امر کی برون دارند
 چون بزرگان نصیحتی گفتند
 حافظ جمله چون خدا باشد
 کن تو کل بد و و این باش
 هیچ دان خویش را در و پیوند
 دین همان دوستی جمع بود
 کار از اتفاق پیش رود
 که رضا جوی یکدگر باشند
 این شعار امامیه باشد
 نفع و رحمت بدوستان خواهد
 حسد و بغض و کینه کی دارند
 همچو آتش حسد بسوزاند
 مثل لحم برادر مؤمن
 گر کرا هیتی فتد در دل
 گر نه آن فعل ظالمان باشد
 خشم باید میان ما نبود
 بر طرف ساز و رد بحکم و سکون

۱۸۹۵

۱۹۰۰

۱۹۰۵

۱۹۱۰

دست دردانش زن میرو
 توازو میرسی بمقصودت
 تا نکوشی کلید گنج وجود
 سبیش ذات تو خلعت باشد
 چند سر گرد کار خود باشی
 چون نجات از امام می باشد
 مرگ جاہل چو مرگ کافر شد
 سعی خود گر کنی شوی مؤمن
 نقل ایمان و بالسان تصدیق
 ای که نبود یقینیت و باور
 مؤمنی را بنحویش بر بندی
 چون منافق توئی در ان تقلید
 هر چه غیر خدا بود بت تست
 مقصدم زمین مقال آن باشد
 که بود زمین دلیل ره یابند
 در محبت چو یک جفت باشند
 صدق و اخلاص خویش پاک کنند
 همه اُمور امر حق باشند
 چون مساوی نمی شود دانش

پای بیرون منه تواز فرما
 همه زمین راه رفته اند آنجا
 بی طلب کی شوی مُراد روا
 گر نه گردد تلف زمین و سما
 در طلب باش و زو شب بر پا
 آیه مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ بَیْجَا
 جاہلان را جهنم است ماوا
 حیف باشد نیاوریم بجا
 گر زبان و دولت بردیکتا
 چون کنی با امام این سودا
 بزبان گوئی لا اله الا الله
 دوزخت شد مقام کرده بجا
 گیر در دهر ترک نفس و هوا
 که بدانند مردم حالا
 سوی مدلول بی هوا وریا
 سوی تعلیم رو کنند و صفا
 هر که طالب بود کند ایما
 هست لایستوی و یعلیها
 فرق نادان نمای ازدانا

۱۸۸۰

۱۸۸۵

۱۸۹۰

ل این غلط است چنانکه این حدیث است آیه نیست ۳ اینجا هم غلطی دارد ۳ اشاره به آیه ۱۲
 از سورة الزمر (XXXIX)

نگذارد غرور این دنیا
 طاعت امر ناورند بجا
 تا بمطلوب خود درسیم و بقا
 لُج و لُج در کبوت مرد خدا
 صاحبی هست در درونِ سرا
 طاعت بی شناخت هست بها
 که ندانسته خدای چو
 هم بصیرت به تست در همه جا
 که کنند عالمان عمل آن را
 لیک در باطنند جمله خفا
 التَّقِیَّة دینی و دین ابا
 بایست داشتن درین دنیا
 تا کند دعوت او خلایق را
 غیر جمعی که ناجی اند بخدا
 تا توانی طلب نما آنها
 گر نه گمراه مانده همه جا
 نیست مبداء و معاد بجا
 تا توانی نگر دو کن پیدا
 در محبت طریق پیشه من

مثل خود آدمی همی بیند
 پیرو مردِ وقت می نشوند
 چاره جز طالبی نمی بنیم
 در طلب جد و جد گفته رسول
 تا برون آیدت سری زان در
 خلق شد جن و انس بهر شخت
 گر سؤالت ز معرفت سازند
 هم بصیری و هم سمیع کلام
 نازل آمد کلام بر بنده
 عالم دین بدهر بسیار است
 اشکارا نمی شوند بحدیث
 دین خود را ز ناکان پنهان
 چون رسول از خدا بخلق آمد
 اکثر خلق نافرمان بود
 بی رضائی امام ره نروند
 گر تو پیدا کنی نجات از دست
 گردمی سرگردادی حیرت
 چون بدانی نجات از ایشانست
 روش دین حق از و آموز

۱۸۶۰

۱۸۶۵

۱۸۷۰

۱۸۷۵

من ز جام می‌مغان مستم
شکر لله ز قید وارستم
وله ایضاً

قصیده بنگارستان

۱۱۴

۱۸۴۵	ذاتی که هست باشد و بودست دائماً باحق و انس خلق نمودست ابتدا بر بندگانست فرض شناسائی خدا تا مرد او کسی نشناسد بعلیها قول نبیست من عرف نفسه ربهها در ذات نیست باشد و مردود انبیا زان روست گفته کنیس للإنسان باسعی یا بی خبر ز لو خلت شاه اولیا در راه در بمانی و در منده فنا گردم زنی تمام شود کار تو هبها	ساکت بدانکه اسعدک الله دارنا ذاتی که آسمان و زمین و کواکبات اول شناخت واجب لازم بخلق شد موقوف دیگر است شناسائی امام موقوف مرد حق ز شناسائی خودست موقوف جمعلگی بعنایات لم یزل سعی از نکرد آنکه شناسد خدای خویش یعنی طلب اگر ز امام زمان کنی گر گامی کنی و بمانی ازین طلب بی مرد وقت دم زنی در ره طریق (بوزن دیگر میفرماید)
------	---	---

۱۸۵۵	جمله تا وان تست روز جزا در طریقت کبوش ای برنا چون ندارد کسی خبر ز انها	گر تو سازی نماز بی فغان چون حقیقت بیان مرد خداست و آنکه مردان حق بسی باشند
------	--	--

با لکان را سقر بُد مسکن
ز آنکه لعنت بغاستان باشد
کا زبان را خدای لعنت کرد
بعد کا ذب به فاجران باشد

من ز جام می مغان مستم
شکر شد ز قید و ارستم

دل و جانم بهین کند تقریر
از ازل تا ابد بند کرامیر
تو ز قرآن بخوان بدان نزیل
ز آنکه تا دلیل خود کند تقریر
عالم علم صورتی طفل اند
عالم معنوی علی کبیر
شیخ و زاهد تو پیر میدانی
ای جوان اندرین هند چو صغیر
زندگی مرگ اختیار بُود
پیش از مرگ اضطراب میر
چند گوئی که عاقبت چه شود
از قضا و قدر بُود تقدیر

۱۸۳۰

من ز جام می مغان مستم
شکر شد ز قید و ارستم

۱۸۳۵

بشنو از من اگر شفا خواهی
بهر امراض خود و خواهی
غشِ قلبت به توبه بگذار
نقد خود را اگر بها خواهی
صیقلت ذکر حق بُود میدان
کنی باطل از جدا خواهی
صیقل آمد ضیای آیت
از کدورت چرا صفا خواهی
روستجا وز مکن ز امر خدا
گر شفاعت ز مصطفی خواهی
نفس خود را شناس ای عاقل
گر تو شربت زمر تفضی خواهی
همچو خاکی بکش خوش باش
از دل و جان اگر عطا خواهی

۱۸۴۰

نمود ذکر من بجز اسرار
کردم از خمر و بنگِ هراکار
صبح و شام بغیر ازین تودان
شب و روزم بدین بود اقرار
زان بدنیا نمی شوم مائل
که ندیده ست خیر کسی ز شرار
گر تو مردی همان بقید زنان
که وفایت در همین غدار
نیکوئی را تو پیشه خود کن
همچو دونان به بد کن تکرار
دوست را خواه و یار او بدش
مثل دشمن اگر نه انکار

۱۸۱۵

من ز جام میِ مغان مستم
شکر الله ز قید وارستم

نمود غیر او مرا مه و سال
شب و روزم همین بود بخال
عشق دارد چو قرب آن معشوق
نیت جز بعد کارِ عقل محال
نفس نقصان نت علم طلب
تا تو از علم اوری بکمال
هر که هجری کشید و صابر شد
یافت مفتاح خویش ابوصال
منتظر بوده ام که و بگیا
تا ز ظلمت نمود نور جمال
لطف خواهی ز قهر او مهر اس
باش ساکن بزیر بار رجال

۱۸۲۰

من ز جام میِ مغان مستم
شکر الله ز قید وارستم

هر که راحت خاندان باشد
پیرو صاحب الزمان باشد
و آنکه ملعون و خارج آمده است
داخل جمله ظالمان باشد
آنکه ناجی بود نشد ملک
جای او خلیه جاودان باشد

۱۸۲۵

در نسخ اصل نوشته که خیر باید بین کسی ز شرار و این شعر هم نیست

و انکه شیطان صفت و نام آنجا ، همچو آدم بود مرا ایجاز

من ز جام میِ مغان مستم

شکر شد ز قید و ارستم

مثل طوطی بدان شکر شکنم

شاید حال من بود سختم

در حقیقت یقین شود و طعم

مرده ام گرچه زنده در کفتم

حیوان جسم و صامت این بنم

نطق انسان و جانست در بدتم

نه چو زاغ و کلاغ و چون زغتم

گر مباحث ازین کنم بنگر

از شریعت روم طریقت او

جان خداوند و بنده جسم بود

نطق جانست زنده این ان

حیوان جسم و خواب خود باشد

۱۷۹۵

۱۸۰۰

من ز جام میِ مغان مستم

شکر شد ز قید و ارستم

از تمام جهان مرا عار است

تو نگویی که به ازین کار است

ذات پاکش بقادرین راست

فکر ایشان بسوی مراد است

غم ندارم مرا سبک بار است

جمله را بمن چگونه آزار است

چونکه جان و دلم همان یار است

من و فکرش همیشه در شب روز

ز وفادان تمام کون مکان

اهل عالم سگان ناپاک اند

دیگران منعم اند و من مفلس

اهل دنیا چو خرگران باراند

۱۸۰۵

من ز جام میِ مغان مستم

شکر شد ز قید و ارستم

ور تو مردی ز اهل این دردی   دست بد امان شاه گیر و مهل
هم نشینی بجا قلان می کن   وز ار اذل بر و هم ز جل
خاکیا گر تو اهل وادیدی   نیست چو مولا شنی بچین و چگل

۱۷۸۰

یا علی جز تو کس نمیدانم
غیر تو کس ولی نمی خوانم

وله ایضاً

۱۱۳

چون میر رشته رفت از دستم   پا بد امان کشیده بنشستم
وار هیدم ز زرق و سالوسی   شیشه نام و ننگ بشکستم
عقل و نفس و طبیعت آده دن   عشق گشتم ازین همه جستم
خیر خواهم به شر نیم راغب   شکر گویم ز سینه خستم
نیت کردم ز خوشی تن ظلمت   وانگه از نور پرتوش هستم
سر بلندی نمی کنم به کسی   زیر پا همچو خاک زان پستم

۱۷۸۵

من ز جام می مغان مستم
شکر شد ز قید و ارستم

همچو دوان نمی کنم آواز   کرده ام خود بد لبری دماز
با سر انجام کار بنشینم   ذکر و فکرم بدین بود آغاز
فارغم من ز خیر و شر جهان   مثل دیگر کن نیم غماز
تو تصور کنی که چون بازم   بر سر دست شاه در پرواز
همه کس نیست محرم این سر   راز محمود و غزنویست ایاز

۱۷۹۰

۱۷۶.   گرتو هم مؤمنی بگویا شاه
 و ربحی مسلمی بگویا شاه
 گرتو مرد آن نه بگویا شاه
 و رز کفران نه بگویا شاه
 و رز شیطان نه بگویا شاه
 و رز بهتان نه بگویا شاه
 گرتو شک نیستی بگویا شاه
 و رز تحقیق هم بگویا شاه

یا علی جز تو کس نمیدانم
 غیر تو کس ولی نمی خوانم

۱۷۶۵   شاه من مرتضی علی باشد
 دل ز مهرش مرا جلی باشد
 گرتو یکرنگ شاه مردانی
 و رد جانت سینجی باشد
 تو زاعد اترس و شاه بگو
 حیدر صفدرم بی باشد
 اسد الله شاه مردان است
 شیوه شاه پردلی باشد
 غیر شه را گمان مبرز نهار
 علی است اول آخرش مهدی
 زانکه نقد امام جمله یکمیت
 اول و آخرش علی باشد
 ازلی است نه عملی باشد

یا علی جز تو کس نمیدانم
 غیر تو کس ولی نمی خوانم

۱۷۷۵   داری گر مهر شاه دین در دل
 دست ازین خاکدان برنگل
 زلال غدار را طلاق بده
 رد چو مردان همان تو پادرگل
 جای بازی گمان صبیان دن
 ورتو طفلی نه نخواه و بهل
 شاه مردان طلاق دنیا گفت
 نزد مولا شو و مباحش خجل

۱۸۴۵

دوست مرتضیٰ خدا باشد
بی وجود است پیش این دنیا
هر کسی مست شرابی باشد
میل هر یک به نغمه باشد
کزک و مجلس صبح کشان
نقل و سیب و به و انار و کباب

یا علی جز تو کس نمیدانم

غیر تو کس ولی نمی خوانم

۱۷۵۰

بگذر از دهر پُر خطر بگذر
کاروان خلق و این جان چون پل
بگذشتند ز خاص و عام همه
گر ترا نیست این سخن باور
عاقبت زین سرا باید رفت
وانکه دنیا فاست و نیست بقا
صاحب این زمان خود بشناس
چند بودند چنین چو کور و چو کر

۱۷۵۵

یا علی جز تو کس نمیدانم

غیر تو کس ولی نمی خوانم

تو بگو صبح و هر مسایا شاه
گر به خیر و شری بگو یا شاه
شاه مردان علی بگو یا شاه
در عطا و بلا بگو یا شاه
ور به بحر و بری بگو یا شاه
شیر یزدان علی بگو یا شاه

منظر خلقت و وجود و عدم
 با علی حل مشکلات این است
 بهر چه در سر و در علن بوده
 از ازل تا ابد ز جمل و عقول
 از احد چونکه واحد آمده
 شد بفرمان تو قضا و قدر
 ۱۷۳۰

یا علی جز تو کس نمیدانم
 غیر تو کس ولی نمیخوانم

پادشاه با قول و آخری
 جز تو کس نیست حاکم مطلق
 فکر در ذات تو نه ره دارد
 در بقا ذات تست بی علت
 دین و دنیا طفیل آل علیست
 بهتر از این علی نمیدانی
 چشم باطن ببین یقین شه را
 ۱۷۳۵

یا علی جز تو کس نمیدانم
 غیر تو کس ولی نمیخوانم

رد ز قبر و سوال و دقت جواب
 غم ندارم مرا چو شاه علیست
 از کبیر و ز منکر و ز حساب
 کوست ناطق خدای اچو کتاب
 ۱۷۴۰

ماشم و بو تراب و عمرانی
 شاه شامان و سیر سجانی
 هست و نیستش شها تو میدانی
 امر و نهیش شها تو میدانی
 نیست ثانی ترا بو حدانی
 در دو عالم شهانۀ فانی

زنده ام در فضای عالم قدس   مرده خاک را کفن باشد
گرد و گردم فرشته و ملک است   کی هر اسم را بر من باشد

یا علی جز تو منظر الله
نیست بدینا و دین کسی والله

صاحب وقت نور دهر زمان   در زمانش نه فتنه امن و امان
بعد ازین دین آشکار شود   گم شود شک چه جای شک و گمان
غافل اند خلق از مین و یار   راست و چپ هم نشانه است همان
هم تفنگ است نیزه درع و سپر   محل شمشیر هست تیر و کمان

یا علی جز تو منظر الله
نیست بدینا و دین کسی والله

نور مولا است شمع و هم مصباح   گه همی تا بداد بشام و صبح
از لغت ما نشانه گفته نبی   لفظهای عرب بشرع فصاح
در طریقت سیاست ترکی   بحقیقت چو فارسی ست طلاح
خاکبانه گوی مولانا است   تا بیا بی بروز حشر فلاح

یا علی جز تو منظر الله
نیست بدینا و دین کسی والله

وله ایضاً

۱۱۲
یا علی جز تو کس نمیدانم   غیر تو کس ولی نمیخوانم
اسد الله شیر نردانی   راحی رحمنی و غفرانی

التجارب بسوی صاحب دین   خبری گیر صاحب لولاک
کاهی نیست شیوه مردان   باش در راه دین حق چالاک
بکن انکار بنگ و خمرای دل   خورز گلزار و جوز و از تریاک

یا علی از تو جسم و هم جانم
گر چو کافر و گر مسلمانم

وله ایضاً

یا علی جز تو منظر الله   نیست بدینا و دین کسی والله
یا علی حب تو مرا جانست   بلکه اسلام و دین ایمانست
باشی را مطیع از دل جان   باشی خود علی عمرانست
لعن اعداکنم به لیل و نهار   می کنم لعن تا مرا جانست

یا علی جز تو منظر الله
نیست بدینا و دین کسی والله

جز علی نیست شاه و هم ما هم   خود علی شاه پتر و خرگاهم
هم علی شاه اول و آخر   ذکر او ورد هر سحرگاهم
زاهد و شیخ و اهل رق نیم   همچو ایشان نه خرس گمراهم

یا علی جز تو منظر الله
نیست بدینا و دین کسی والله

تا مرا جان درین بدن باشد   در دلم مهر ذوالمنن باشد
بلبل گمشان مولایم   نسبت من نه چو زغن باشد

گر چو کافر و گریه‌کنم

- ۱۶۸۰   مذہب و دین ز شاه یافت رواج   دشمنان را ز تیغ کرده علاج
 راه دین گیر و بگذر از دنیا   خبر حج بگیر از میسر حاج
 دل قوی کن که راه پرنگ است   که ترا خود دلی ست همچو زجاج
 گر تو این راه را بسر بردی   خوش رسیدی بخطه منہاج
 راست بشنو که قول مولانا است   تا توانی بکس کم تو بجای
 مال و اموال جملہ غیر خداست   شکر کن مال اگر شود تاراج
- ۱۶۸۵

یا علی از تو جسم و ہم جانم
گر چو کافر و گریه‌کنم

- عقل بر نفس تو اگر مختار   هست در دهر و دین ترا مقدار
 یکدمی غافل از خدا نشوی   الف ای یار با خدا ز نہار
 زن و فرزند و جسم و جانست فنا   ہم بقا ذات واحد القہار
 ستر پوش عیوب جملہ خداست   ورد کن اسم حضرت ستار
 زوہ نزدیک صالح و نیکان   دور شو از بدان و از فجار
 مسلمان را خدا چنین فرمود   برہ دین جہاد با کفار
- ۱۶۹۰

یا علی از تو جسم و ہم جانم
گر چو کافر و گریه‌کنم

- لال شد نطق جملہ ادراک   ہم بذات خدای بی اشراک
 غافل از کار و کارخانہ مشو   کہ بعکس است گردش افلاک
- ۱۶۹۵

جمله شاه و گدا باید مُرد
عمر اگر شصت بود اگر هفتاد
عشق شهباز و قربِ معشوقست
نفس جاہل ز عقل دور افتاد

یا علی از تو جسم و هم جانم
گر چو کافر و گریه‌کنم

۱۶۶۵

اندرین خاکدان اسیر شدیم
وز ضرورت بدین خیر شدیم
از ازل سر نوشت ما این بود
رعیتِ خواجه و امیر شدیم
سالها بوده فرد چون دانه
تا شدم آرد و هم خمیر شدیم
اصل و فرعست ذاتی و کسبی
مایه گرنیت ما فطیر شدیم
گر شدی ناجی کی شوی لک
ورنه تاحشر با خمیر شدیم
اگر اماره مطمئن شود
گر نه از نفس در نفیر شدیم

۱۶۷۰

یا علی از تو جسم و هم جانم
گر چو کافر و گریه‌کنم

کار مردان دین نه این باشد
بهرد نیای دون غمین باشد
مرد دین مُرد پیشتر از مرگ
با غم و درد کی قرین باشد
غم دنیا نه شاد دئی دین است
خاطرش کی دگر چنین باشد
هر که ثابت نشد چو پرگار است
هر زمان آن چنان چنین باشد
من که دانسته ام صدف از دُر
دُر بدست گرفته همین باشد
دیو طبعم بود سلیمان و ا
گر سلیمانیم نکلین باشد

۱۶۷۵

یا علی از تو جسم و هم جانم

خنده خنده ترا کشد ناگاه
ریزد او خون ترا چو آن فساد
پادشاه بذاتِ حیی قدیم
که توئی دادرس مراده داد
در ره شاه حضرت مولا
خاکیا شکر کن نه زالحاد

۱۶۵۰

یا علی پادشاه بگری و بر
جز تو کس نیست ساقی کوثر

وله ایضاً

۱۱۰

یا علی از تو جسم و هم جانم
دست ازین داری بی مدار بدار
گفت پیمر که جیفه است دنیا
گر چو کافر و گریه مسلمانم
یا چو موران فرو برو زمین
که و فانیست در چنین غدار
همچو مبطل چرا شوی غافل
رو بگلبان گذار این مردار
چشم بسته بگرد خود گردی
یا بپر همچو جعفر طیار
کار و بار تو خورد و خواب بود
روز و شب کن تو ذکر حق تکرار
دائماً همچو گاو آن عصار
مثل گاو و خری بلبل و نهار

۱۶۵۵

یا علی از تو جسم و هم جانم
گر چو کافر و گریه مسلمانم

داد و بیداد و نفس صد داد
می کنم از سپهر گردون داد
دل و جانها که اخت زین غصه
یک گره این فلک زغم نگشاد
گردش و دور این ستم پروا
تسی نان بی جفا بخوان نهاد
کار هر دو جهان ز یک شخص است
از قضا و قدر کند استاد

۱۶۶۰

۱۶۳۰ من چو اهل صفا و فاکشتم
 دل ز مهر محنت و جفا ریشتم
 صبر دارم براهِ مولانا
 مست اویم و لیک باخویشتم
 مور کیم ضعیف در ره او
 نه چو عقرب همیشه با نیشتم
 میثم و هم نشین با میثان
 وز همه بز قدم شها پیشتم
 نیستم بی حیا دارم
 بهره عقل و هم حیا پیشتم
 مهر آن ماه چون قرارم بُرد
 می کند دل بسینه گاو میثتم
 ۱۶۳۵

یا علی پادشاه بجزی و بر
 جز تو کس نیست ساقی کوثر

۱۶۴۰ دل منه بر مدار این غدار
 که بسی مکر دارد این مکار
 دل مردان مرد خون کرده
 زال با عشوه پر نقش و نگار
 گردش این فلک چو عکس است
 راستان را گشته به لیل و نهار
 بگذر از دهر و رُو بمولا کن
 دست ازین داری بی مدار بدار
 نظری کن بدین و هم دنیا
 تونه خواندی که هم اولوالبصا
 بستی زنا رو بت پرست شدی
 بشکن بُت بیا ببر زنا ر
 ۱۶۴۵

یا علی پادشاه بجزی و بر
 جز تو کس نیست ساقی کوثر

نیستت این مدار کون فساد
 ریختست خون خسر و وفرا د
 مبر این زال کن برون از دل
 مرد دین دل بز دل دهر نداد
 بشنو و دل بهر دهر مبنده
 که چنین گفت پیر و هم استاد
 ۱۶۴۵

هر فرومانده که در دوسراست
 رهنمائی و روبراه توئی
 سزگون میفتیم در تک چاه
 هم نگذار ما ز چاه توئی
 کوه جرم و کم است با کرم
 چون عطا بخش کوه و گاه توئی
 مردی و داوری زشت شها
 میروشمشیر و پادشاه توئی

۱۶۱۵

یا علی پادشاه بگری و بر
 جز تو کس نیست ساقی کوثر

یا علی راحمی و رحمانی
 بر همه عاصیان تو غفرانی
 شرع و قوی مذہب ملت
 ثبت ایمان کنی و نفی کفرانی
 یا علی بر حق و حق با تست
 راستان را تو شاه و سلطانی
 دوری از فاسقان از کاذب
 تو نه مولای اهل بهتانی
 کی منافق موافق تو بود
 زانکه شاہا علی عسرا نی

۱۶۲۰

یا علی پادشاه بگری و بر
 جز تو کس نیست ساقی کوثر

یا علی حب تو بجان سپر است
 دشمنان را ز تیغ تو خطر است
 دوستان ترا ندانند کس
 دوستان ترا نشان دگر است
 سیف حیدر که آن دوسر دارد
 دشمنش را که بر دل و جگر است
 شاه در دین تقیه فرموده
 داغلان را ز خار جان خدراست

۱۶۲۵

یا علی پادشاه بگری و بر
 جز تو کس نیست ساقی کوثر

شاه ماساه ملت وایمان
دوستان شهید بجز و بهشت
شاه هر لحظه سفر دارد
هر زمان جلوه دگر دارد
دست خاکبست و دامن مولا
خانه کفر از و شد ویران
دشمنان شهنشاه چو در نیران
که بایران و گاه در توران
شاه شاهنشاهان دهم شاهان
غیر مولا شعی نکرده عیان

۱۶۰۰

شاه شاهان علی عمرانی
خلق را شاه و جسم دهم جانی

وله ایضاً

یا علی پادشاه بجزی و بر
یا علی هم با قول و آخری
ما ترا گفته ایم و می گوئیم
سربزندان و شاه لولاکی
میر سلمان و خواجه قنبر
کس ندیده شهاب روز مصاف
عاجز تو شدند جمله یلان
جز تو کس نیست ساقی کوثر
که توئی شاه و صاحب سرا
دین و ایمانست حضرت مولا
حاضر و غایبی تو در همه جا
دلدل و ذوالفقار از تو شها
کرده باشی تو پشت بر اعدا
سرشان را فکندی در هیچجا

۱۶۰۵

۱۶۱۰

یا علی پادشاه بجزی و بر
جز تو کس نیست ساقی کوثر

یا علی منظر آکه توئی
زیر دست تو میر و خسر و شاه
بر شهان جهان چو شاه توئی
بر همه افسر و کلاه توئی

گر تو عارف شوی بمولانا
هر چه نوشی ترا مباح بود
ای که یک رنگ شاه مردانی
بر تو شب روز و چون صبح بود
جای مؤمن کجاست خلد برین
جای مشرک بمسراح بود

۱۵۸۵

شاه شاهان علی عمرانی

مر ترا می رسد سلیمانی

گر ترا هست غیرت مردی
پس ز مردان دین چه میگردی
اهل دین جمعیت دگر باشند
تو ندانی نشانه مردی
فکر باطل براه حق چه کنی
رو نترسی ز گرمی و سردی
دوست را باش بگذر از دشمن
نکشی از عقب تو رنگ زردی
راه دین رو که رهروان رفتند
گر ز مردان و مرد بادردی

۱۵۹۰

شاه شاهان علی عمرانی

کس بتو تو بکس نمی مانی

شاه مردان و شیرزیدانست
هر جهان و جهانیان جانست
دوستان را همیشه تاج سر است
دشمن ناصبی ز مروانست
ماگدایان و شاه با نفعت
ماگس او چو سگستانست
خواجۀ دوسر است مولانا
ما غلام او چو شاه و سلطانست
در خراسان و در عراق بود
حکیم شاه هم بهند و طمانست

۱۵۹۵

شاه شاهان علی عمرانی

شاه باقی و غیرش فانی

وله در ترجیع بند

وله ایضاً

شاه^{۱۰۵} شاه شامان علی عمرانی
 از ازل تا ابد توئی مولا
 جز تو کس نیست در سرچرخ غیب
 گر کسی شک درین سخن دارد
 سزایزدان علی عمران است
 هر کرانیت محبت شه دین
 حال مایا علی تو میدانی
 بر جهان و جهانیان والا
 تو محیطی بزیر و هم بالا
 کافر است نیست مسلم آن لا
 ماضی مستقبل است و هم حالا
 برده شیطان تمام از و کالا

۱۵۷۰

شاه مردان علی عمرانی

گوهرانیت شاه دین ثانی

شاه دنیا و دین توئی یا شاه
 شاه دین و ولی حضرت حق
 روی اجاب تست پاک و سفید
 و ربدنیا و دین بد نامم
 بر فلک مهر و هم توئی یا شاه
 جز تو کس نیست منظر الله
 جمله اعدای تست روی سیاه
 شاه مردان مراست روی براه

۱۵۷۵

شاه شامان علی عمرانی

دهرودین را شها توئی بانی

هر که در راه دین سیاح بود
 و آنکه از جان دل غلام علی ست
 در دو عالم هم از صلاح بود
 از صف جمعت فلاح بود

۱۵۸۰

سلطان عادل است که ظلّ اوست نام
 آن مردگان عالم دنیا بعد داد
 ره گشتیب گاه بلند است در جهان
 اندر سر نهاده هر دور بوده است
 تغییر می رسد به همه عالم نشور
 چون این زمان دور قیامت ظهور است
 سازد نسق نظام و بگیرد بکلم خود
 چند بنیان پیمبر دوران خود شوند
 چون آن زمان زمان همین شخص میشود
 شخصی قوی تر است بمعنی و معرفت
 چون حکم حاکمش بقضا چنین کند
 اوران شان ثبات حق و نفی باطلست
 سلج رجب به غره شعبان تمام شد
 نبود بقا به هستی ما ای برادران
 صاحب دلی ز رحمت خود یک نظر کند
 آمین کند هر آن کس در حق این فقیر
 بگذشته ام ز فاخته چون طول اردان
 آمین الف آدم و همیشه محمد است
 خاکی چه گفت و گوست ازین گیر و دار وب

رومی زمین بگیرد و سازد بمدها
 ۱۵۵۰ زنده کنند مثال میجا تمام را
 ظلم است و عدل گاه شب روز در قفا
 قَالُوا بَلَىٰ وَ قَالُوا بَلَىٰ بود ز ابتدا
 محشور می شوند به تشویش و عظم
 صاحب ولایت است که ظهور است ظاهرا
 ۱۵۵۵ حکم حقیقی شود انش به الکها
 از بندگان که راه نمایند با خدا
 یک شخص دیگر است که او وسط است با
 منصوص باطن است ولی هست ظاهرا
 در هر زمان که هست بود شخص رهبرها
 ۱۵۶۰ دیگر مانند قوت و یارا چو در لسا
 خمین و الف بود و چو خمین دگر سوا
 نقشی ست باز ماند ازین بنده سالها
 در حق خاک روی به دوران کند دعا
 امیدوار باش که می بخشدش خدا
 ۱۵۶۵ باشد دعا موکل آمین بی ریا
 یا یا علی و نون همه نور است جا بجا
 هر که که خواهد او بکند عالمی بجا

۱۵۳۰ آن بی سعادت است که نه بیند به خاندان
 حال کسان ز قال کسان غسل شود
 طول است آنکه حال همه کس بیان شود
 دیگر برادران و محبتان و دوستان
 فہمند و نیز باز بفہمائند این حدیث
 ۱۵۳۵ زودتر تمام تر به ہم ساز و کنیم
 خواب قرار بر طرف امید پایدار
 اہل جان بخواب خیال اندر درویش
 مقصود ازین جان چہ کنی جمع نیک بد
 با خلق این جہان چہ این بوده است و هست
 ۱۵۴۰ چون ذات راہ ساخته دارید این زمان
 غافل مشو کہ کعبہ تن شیش در است شیش
 از مات روح رخ کہ گرفتار میشود
 ترا دمعنوی طلب از پیر وقت خویش
 گر نہ طمع فریب دہ مثل آن حریف
 ۱۵۴۵ مولای مؤمنان بہ گنہ کار عاصیان
 از پردہ های غیب بسطخ ظهور خویش
 خاصہ درین زمان کہ خراسان ہم عراق
 خالی نماز قدرت قہار قہریت

نوری چنین لطیف در اطوار اولیا
 حال جمیع خلق ز افعال دائم
 دل تاب آن نوشته ندارد بعرہا
 از غافل و کاہلی خود شوند سوا
 گردند مشرف از اثر مہر پُرضیا
 روئی نیاز سوی در بی نیاز ہا
 خود را رسان بدرگہ لولفت والہا
 یعنی بیکدمی کہ اثر نیست از و بجا
 ناکامی است و رنج ہمہ حاصل جہا
 در کاسہ دائمی و بود بعد ازین بجا
 وقت رحیل در گل ہستی مدار پا
 اندر حریف حسن خود اندیشہ نما
 گر کج رود بجانب فرزین پیاد ہا
 تا مہرہای حرص بچیند یکا یکا
 سرمایہ چون برفت نماید پایہ ات بجا
 بخشایشی کند کہ شناسیم ما و را
 قیوم قائمی خود و تو جلوه ہا نما
 از ظلم پُرسدہ ست تمام بلاد ہا
 از اہل ظلم عالم و ہم از صد اندا

شیطان همان که سجده آدم نمیکند
 مردی که معنویست چه حاجت بود اگر
 مهر و مثال معنی و روحانیت نکوست
 کافیت این هنر ز چنان حضرت کریم
 آن ظاهریت و باطن از آن گزافست
 ظاهر سراب دان و در گزافی چو آب
 از در گشهر آنکه به پیچید سر سجود
 باید بحکم وقت و راسته نشان بود
 دورا گذارد او چو به تغییر می رسد
 هر کس که با هوای خود این راه می رود
 پس با وجود جمله خلق جهان تمام
 خواهی یقین پیر که داعی دور است
 فرمان دمدم طلب از لحظه لحظه ام
 آنها که در قبول امام و پیمبرند
 و آنها که ناقبول امام و پیمبرند
 میدان محققان چو کتابات ناطق اند
 بگذارم امرهای محققان رفته نیز
 شیطان همانکه نفی همین معنوی کند
 مرد آن کسی بود که ز جان بشنود سخن

مغرور علم خویش بپرسند خدای را
 با مهر و با مثال اضافی و غیر ما
 کاشفات حضرتش کنی از مبدا و معا
 دیگر طلب مدار از حسب حال را
 نور شود در گزافی علی نور سر ما
 چون از سراب می گذری عالمیت ما
 داعی گراست گمراه نه اندر ره خدا
 مهر مثال نطقی و روحی بعد از آ
 یک را یقین کن که همان است جان ما
 غولان راه زن بشوند جمله در فنا
 دانند کار دمدم است نه زیار ما
 خواهی یقین حضرت حجت امام ما
 بودست چون کتاب و پیمبر بقدر ما
 ناجی راه گویند هم پیرو ما
 هلاک شدند و غافل و مجول و جاہل ما
 باشد زمان زمان خدا گفت گوی شا
 مأمور امر وقت شویم از سر رضا
 دیگر چه حاجت است به دلیل و ترانه ما
 نامرد و قحبه آنکه چو بشنید کرد ابا

۱۵۱۵

۱۵۲۰

۱۵۲۵

گوئیم این گرسخن از جانِ جانِ ما
 سَری در آوریم که نبود میانه ما
 داریم در عبارت و معنی فهم ما
 گوئیم این مواظطه را تا بانتهما
 در بحث علم قصد صوابست کما
 کاندید پناه خویش بدارد تمام را
 تا از اتفاق ره ببرم سوی کبریا
 چنینم مثل بلبل از شوق در نوا
 توفیق کن رفیقِ محبانِ بی ریا
 اُمید داریم ز کرم کن تو رهنما
 یارب بعاشقی که مبراست از ریا
 گر بگسلد جنم و تحت اثری ست جا
 وانگاه بگذران همه را از تعلّقا
 ختمش کنی و باز مکرر کنی چرا
 گر عمر از رشته زلفش کنی ادا
 ذاتی که هست جاعِلٌ فی الارض و السماء
 آدم و قره بشود آن زمان بپا
 چون و چرا و موسی و خضر است حالیا
 منصوص کرده حضرت ایزد تعالی با

از پای تا بسر بشد این قصه چون تمام
 اما بدان جماعت با جان برابر م
 این قصه را بهین همه گوئیم و بشنویم
 آنکه بهر غریز که دارد محبتی ۱۴۹۵
 امروز بحث کامل کلّ مکمل است
 دلش دکن مدام تو از عفو شاهِ دین
 عیار چند رفیق درین راه خوش بود
 تا از گستان جالش گلِ لطیف
 شاه به قدرت و به کمال و جلالت ۱۵۰۰
 آسان نما که راه درازست و مشکل است
 یارب بدان وفا که چو طوقی بگردن است
 کین رشته محبت شان نگسلد زهم
 از جذبه محبت و شوق بخودشان
 چون خاک ره شدی سخت ختم بهتر است ۱۵۰۵
 حرفی که از حق است مکرر نمی شود
 در هر زمان و وقت بدانید بوده است
 تغیر در لباس بظا هر چو افکند
 چون و چرا چو راه ندارد درین حدیث
 آدم همان که نفس صور پیر معنوی ۱۵۱۰

توفیق کن رفیق که آن یار بارود
 تأیید واصل آید و زار دِ رهم شود
 و ر کَوْ خَلَتْ اِشَارَتِ تحقیق ما دهد
 با عاصیان راه کند این کرم رفیق
 این خاکی کمینه امیدش بجد است
 امر و رضای خویش بیانم کنی و بس
 کز فعل شوم خویش چو شیطان سازیم
 چون آدمم برب ظلمنا در آوری
 ز اول با خرم تو رسانی رحیم من
 کردی کرامتم چو حوالات از ازل
 داری نگاه از من و ما ذره حقیر
 کز هر چه جز رضات بود دُور داریم
 داری نگاه تن بهوای جان من
 این بلبلان روح که پروازگر شوند
 جان را رسان بجمعی که اهل محبت اند
 تسیم کن رفیق مددگار کن کرم
 و ربو الفضولیت که این گفتگو بود
 تا چند گفتگوی چنین کن چنان مکن
 کوتاه کن زبان درازت ز گفتگوی

این ره رود با خرو منزل شود سرا
 توحید رخ نماید و گردیم همچو ما
 ۱۴۷۵ چون عاقلان نگاه اشارت کند بما
 اُمید جود اوست و گر نه هزار و ا
 کز ما و من نگاه بدارش رُبنا
 داری امان ز نار و در آوی ز ظلمنا
 دارم نگاه شاه که هستی تو رَحْمنا
 ۱۴۸۰ بنیر ساز غیر خود از من بکریا
 چو گفته لَقَدْ کَرَم و تاج اهل ائی
 داری نگاه از عظمت خاک راه ما
 شا اقسام برب کر میت رُبنا
 جانی بوصل خویش دل و جان بند را
 ۱۴۸۵ یا رب بعصمت توی ستار اسمها
 زین تنگنا قفس بخود ساز آشنا
 بلبل صفت بگاشن و پروانه سان فنا
 و ز جود و لطف خویش شفیقی برای ما
 در بند گفتگوی مزن حرف برطا
 ۱۴۹۰ هرگز بجاکمان ننمودند حکم را
 شاه از کرم مگر که بنخش گناه ما

و قتی که نام ذنک دل و عقل و قال خیر

۱۴۵۵

تا اوز جام شربت تأیید جرعه ها

می جمل و نقل تست ز خون دل کسان

این دم که دست رس بود و پاسداشت

تشویش راه هست و درو و رهنمان بسی

دریا به پیش و یار نهنگی ازان بدتر

۱۴۶۰

کشتی طلب کنیم و به پستی فوج دور

مرگ و اجل ننگ چو طوفان این زمان

بپذیر این سخن که تمامید بزرگوار

بهتان ندانند آنکه سمیع است و هم بصیر

آن دل که روشن است بدو میشود یقین

۱۴۶۵

حق داند این کلام اگر مستمع بود

آن را که نیست مایه ز اول نصیب او

کورست و احوست یقینش به شکست

یار رب بدان بزرگی سبحان و الجلال

یار رب بدان جمال جلال جلالت

۱۴۷۰

یار رب به بی زوالیت ای لا اله الا الله

یار رب بدان مجاهد راهت که از ازل

جان کرده اند فدای نگاهت بیک نظر

صرف کسی کنیم که ساقیت بهر ما

برساند اوز نشئه توحید جاها

تحت اثری ست منزل در اسفلت جا

سوی رکاب راهبر خود رویم ما

خرسنگ در رهت شب تیره ظلمها

طوفان فوج آنت که گویند ابتدا

سازیم قرار خویش بکشتی مخوا

سازیم ساز و برگ که مرگت در قفا

این وعظ بشنود که از حق رسد ندا

والله بی ریاست سوی الله بی ریا

داند که وحی باشد الهام گفته ها

بی عیب و بی قصور بود چشمت از عی

احول بود بدیدن و بیند کی دوتا

عیب و قصور کعب کند بهر نیکها

یار رب بر هر وان رهت ای مهینا

یار رب بدان دلی که شود ریش آن علما

یار رب بدان کسان که بدانند این دعا

فیض تو یافتند و نشان همان صفا

کز جود و لطف خویش به بخشای بنده را

در دور آن امام زماش یقین شده
 در سر همین هواست مرا ای برادران
 در راه حق بگو که چه جوئید غیر ازین
 سر رشته که اسم بود یا بود چه جسم
 پیری که اوز جان نبرده بدن امام
 نشاخت اسم جسم و معنی نبرده را
 معنی آن امام چو تأیید میشود
 وان دیگران که دید همان جسم یار شد
 دوم کسی که نیست یکی حاصلش یقین
 زور است گر بخوانش از واصلان حق
 با جان هزار گونه ز هزار دوستان
 کاهل نماز بهر چه بنشته تمام
 وقت طلوع شمس قضا میشود نماز
 اهل معلمان همه از صدق اعتقاد
 سازیم پاک دل همه از غیر یا خود
 سیرغ قاف قدرت حقند جلگی
 سدره است تمام چو فرزند وزن شده
 جمله خدا پرست ز ما نیم روز و شب
 جمع ضعیف و جمع قوی هر دو طائفه

۱۴۳۵ بنماید آن امام زمان را بدگرا
 گر فکر دیگر است بگوئید جواب ما
 گوئید پیر را هم داریم رشته را
 بگسته میشود سر آن رشته فنا
 از گلشنش نچیده گل و میوه لقا
 مشغول گشته است مدامی بدها
 ۱۴۴۰ وارد شود ز خالق ذوالجود و اسما
 گویند نیست دین و همین است کار ما
 واصل کجا شود تو مخوانش و اصلا
 اندر طریق دور نباشد حساب را
 ۱۴۴۵ زین معتقد شوید برون بهر قالبا
 کفش طلب بسای نمایند بی خنا
 سجده کنیم آدم و گوئیم ربنا
 جمع موافقت همه گیریم از ولا
 پیوند حق کنیم دل صاف را ضیا
 ۱۴۵۰ گر کوه هستی نبود در میان جا
 تا چند بند گشته درین رشته فنا
 هستیم نامتقید و باشد همه هوا
 کردیم سوی محبس عارف نه اشتها

هم همد هم طریقیم و هم خادم تمام
 حیف است دور و صبر نمودن بوی دوست
 راضی شد ذرا اسم و جسمی مقیدیم
 قول شبه زمین و زمن میر عابدین
 مجنون که بی طمع بد و جان رانار کرد
 کان شبه لباس خویش چو تغییر میکند
 آن پیر رنما که بود حجت زمان
 باشد نشانه اش همه معنی و معرفت
 زان رو که عاقلان همه منصف شوند بدان
 عاقل مثال جاهل و جاهل مثال می
 بیرون فلک ز دل تو بیکبار غیر حق
 اهل ترتب آنکه دلائل کند قبول
 نقص ولادت آنکه بمنزله عدل وصف
 اینست دلیل عقلیش در ره طریق
 معدوم در دو جامه شاه ولایت
 واجب ز سالکان ره ترضی علمیت
 تأیید نیست علمش و تقلید اگر بود
 داند بهر مکان و مقامش ز غافره
 عارف ز پیر کامل خود گفت و گو کند

۱۴۲۰

۱۴۲۵

۱۴۳۰

گر اتفاق جمله نمایند بی ریا
 باشیم در هوای تن خویش مبتلا
 جانی طلب که نیست ز این هر دو صلا
 درویش و پادشاه زمان بود رستما
 این گفت و گوی داشت بر دم علی الصلا
 باید طلب نمودنش از پیر و رنما
 زومی توان شناخت خداوند کار را
 اثبات حق و نفی ز باطل کند خدا
 گر نه بجا هلاک نبود این سخن روا
 اقرار عاقلست و چو انکار جابلا
 خاصه دران دمی که دلائل بود بجا
 تضاد آنکه گوشش ندارد دبحرهما
 از پوست صافی می کند او مغررا جدا
 خاصان بغیر از نیش ندانند حاضر
 نقص ولادتست مقامش چو انما
 کز سر او که آگه و باکیست لافتی
 ثابت کند بدانش و بنیش خدای را
 آن کس که واصلست بدو کرده ماجرا
 واقف بود ز علم و عملهای قل کفی

خیز و کاهل مباشش فرض گذار
باشش بیدار تا کی در خواب
عین حیوانیت این حسبت
دور نیست از بدوست پیوندد
پوست بگذارد و مغز او را گیر
سدره عقل تست علم و عمل
چاکر بندگان آن در شو

بگشایم خویش صبح و مسا
حرص و شهوت نموده ما و
کن تو دوری ز جسم ای برنا
دانه معنی کنی پیدا
یار نانی سگیت نفس و هوا
باز ناموس و حاصل دنیا
صرف کن بهر او سرور را

(باز به وزن اول میفرماید)

مردی نما نصیحت ما را بگوشش گیر
یاران و دوستان جهان سر بر تمام
حیله بدان خدا که بتو واقفت کمن
اندر هوای خویش گرفتار تا کی
دوری آن جمال ندانیم سبب چیست
از یار دور بودنت از غافل بود
جانی که آن نثار نکرد بدان نگار
مخمور جمل و غفلت جاوید مانده ایم
جامی طلب خمار شکن از چنان حریف
کم گو سخن دگر قدم خود به پیش نه
والله من شفیق و رفیقم درین زمان

لیکن بگوشش دل که دست منزل خدا
فکری بخود کنیم و گذاریم حیلها
حیله اگر کنسیم شود کار ما بهیا
دوری از ان وصال که ذاتیت با بقا
مال و عیال و جاه شده روزگار را
علمت نفور از عملت میکند چرا
نیران مقام اوست که باشند مبتلا
آویز کن بدامن ما دی دوست را
ساقی جانت میدهد آن جام باده را
ز نهار پایی بند شو غیر کن را
گر همی کنسید بدان منزل بقا

۱۴۰۰

۱۴۰۵

۱۴۱۰

۱۴۱۵

فکری بجایِ خویش نمانیم زین بلا
 منوخ کرده جلّه اعمالِ خویش را
 نعلینِ خویش گرد نمانیم دیده با
 بر خیر تا رویم بطوفِ دیار با
 گر باید م شدن بسویِ چین ازین ولا
 گر نه خزان رسید و سر آمد بهار با
 وانگه قسم بحضرتِ سلطانِ ادب
 دور از جمالِ یار نمانیم دائمًا
 آن کس که او بُرد و ندید آن جمال را
 شناخت آنکه حضرتِ قائم مقام را
 شخصی بهر زبانت درین روزگار با
 او واسطه دگر همگانت حالیا
 بهر مثال اضافه بود بهر مدعا
 تلقین کراست تا بنمائیم جان فدا
 خضر زمانِ هموست بدتش حیات ما
 گر نه بپایِ خویش در آریم تیشه با
 زانت که حدِ خویش ندانند ز ابتدا

(بوزن دیگر میفرماید)

تحدّد حد و دِ ظالم با

۱۳۸۰ ز نهار الف جلّه یاران و دوستان
 راسخ شویم با هر حقیقی دُورِ خویش
 از سر قدم نموده طلبِ کارِ شه شویم
 با چند یار بهدم و چالاک و حُصّت و رند
 فرض و طلبِ بجایِ بیاریم از حدّث
 ۱۳۸۵ تا بر خوریم از اثرِ وصلِ آن نگار
 واللّٰه با خدا و حبیبِ پیمبران
 سعی کنیم تا که به بینیم آن جمال
 در اسفل است جا و مقامِ منافقان
 مانند بدانِ هلاکتِ جا وید تا ابد
 ۱۳۹۰ معنی طلب کنیم که دعویِ بکار نیست
 چو امرِ قائمست از ان شه بدست او
 اورا نشانِ همیست ز معنی و معرفت
 سرا قدم کنیم و بینیم دُورِ کیست
 اورا شناسم و طلبیم یار را ازو
 ۱۳۹۵ پیشه ز عجبِ خویش نمانیم و کاهلی
 شخصانِ بهر زمان که بخود جور کرده اند

سبقِ امرِ پیر نا خوانده

مائیم اگر بغفلت از ان حضرت کریم
 باجمعت محبت جانی سخن بود
 باشیم در هلاکت جاوید دایما
 کز حرص بگذریم و ز غفلت شویم جدا
 این لطف و این کرم ز خدا آمده بما
 ۱۳۶۵
 (بوزن دیگر میفرماید)

قطره ز آب رحمتش کافیت
 بعد ازین بایدیم که ز اقیانوس
 نامه هائی سیاه عالم را
 بر طرف سازمش به نیکو را
 از عمل کار ما شود به نوا
 در طریقت حقیقت شبه ما
 پیش گیرم قوا عدائها
 که ز مردش بحق رسم آنجا
 سودند بد چو دین بسین حالا
 قول و فعل همه معلم ما
 کیل سازد تمام عالم را
 صور دیگر که تا بمیریم ما
 ۱۳۷۰
 ۱۳۷۵

(باز بوزن اول میفرماید)

تأییدیت مرد چنان هر کجا بود
 باحجت قیاس و قرین غره تا بجای
 باید شناخت حضرت حق را ز ائمه
 نشناختن خدای بدین گونه از هوا
 رای و قیاس شیوه ابله‌یسان بود
 مسموع می شود که غریزان پیشتر
 رای و قیاس راه مده در ره خدا
 عصیان خویش دیده از ان گشته اندر جا

شیطان وقت باشد دوزخ و اسرا
 تقصیر از آن ماست که هستیم باریا
 ز اخلاص صدق هر که کند و بدان سرا
 امروز وعده کرده تمامی بقبضه ما
 کان عنصر شریف لطیفست بر ملا
 در گوش جاکان مظالم بصدها
 فریاد رس بخلق نباشد بجز خدا
 از غفلت و گناه پشیمان شویم ما
 بخشایش و عطای و امیدوار ما
 بر دل دل مصاف نشیند چو مرتضا
 اول علی و آخر او مهدی هدا
 مانند گور کهنه شود کل این فنا
 در حین و در حیات اگر رو کنیم ما
 برسیم پای دار بدین دولت بقا
 توبه کنیم از گناه پیش قاطعا
 با اوست یاوری که بود در دنیا
 برسیم با فضایی جهان عالم خدا
 ز نهار نگلی سیران رشته هدا
 نبود دران هوای هویه منی و ما

ترس و هراس هر که نذر درین طریق
 امید شفقت شه مردان بجان بود ۱۳۴۵
 حق بگذرد ز جمله تقصیر عاصیان
 موعود اولیا و دیگر انبیا تمام
 امروز آن زمان مبارک بود یقین
 خواهد نقاره لمن الملک خود زند
 چون ظلم ظالمان گذرد از حد حساب ۱۳۵۰
 از توبه نصوح میسر شود مراد
 آنجا که ذات حضرت باری تعالی است
 بیند که قائلیم بعضیان خویشتن
 از گفته رسول بود گفتگوی من
 در زیر سیم دلش این دهر کن فکان ۱۳۵۵
 فرصت دهد هر آنکه قدم پیشتر نهد
 بادولت و سعادت جاوید سرمدی
 وقتی شود که شرم کنیم از گناه خویش
 همت بلند باید و جمدی در آن بجا
 از جهل از غرور مضیق برون رویم ۱۳۶۰
 خود علم و معرفت سیران رشته دان لب
 ما را رساند او بمقام موحدان

۱۳۲۵

از کاف و نون نموده دو عالم بجا
ز آدم بجایم آمده شد و اولیا
دعوت کند به ما دیر عباد صالحی
باشد امید وار به سلطان دوسرا
از غیب می رسد بدل بنده این ند

۱۳۳۰

از پیر و از جوان و هم شاه تا گدا
عامم ز عا میم بود این نقل و امثلا
گردد ازین میان پدید آن شهیدا
از مستحیب و ما ذون داعی معلما
تأیید و ارد دست بدان ذات با بقا

۱۳۳۵

اثبات حق و نفی ز باطل کند جدا
تأیید چون شویم از ان ذات کبریا
مرضی به محض خویش نماید تمام را
فیضی رسد بجان که در آنست خیر ما
اندر عراق و هند و خراسان الکما

۱۳۴۰

گویم دعای خیر تمامی من از صفا
از جان قبول خویش کنند قول بی با
رونق ز اتفاق شود فتح دوسرا
گر کا بی کنیم بود کار ما خطا

اول سخن ز قادر قدرت نما نما
از امر عقل کل همه شاید پدید شد
امر حقیقت است بعباد کمترین
خاکی ضعیف و ضعیف عباد صلیت
امروز چون هزار دور و دلاست
کین نسخه ثبت سازم و ثبت طلب کنم
قابل نه ام بوعظ و چنین ناقص گویم
این نقل بهر آنکه سر حرف و اشود
تا جز و ما بکل همه پیوند خود کند
باحجت کبار که ظل الله خداست
الهام آنکه صاحب قتش یقین بود
امید و اریست بدرگاه ذوالجلال
امید آنکه هر چه رضای خدا بود
از باب مغفرت در معنی شود و فراز
مقصود اینکه صوفی و کل معلمان
با جمله گماشتگان ره طریق
پای محبت است بمیان حجتی نه ام
سازیم اتفاق و اتفاق از میان رود
تقصیر خویش جمله بسینیم این زمان

در دهم علم خدائی یازده حلم آمده
 عقل باشد سیزده تسلیم باشد چارده
 پانزده باشد قناعت شانزده شد صادقی
 هیفده باشد یقین و بیجده ذکریدم
 نوزده تقوی توکل بیست مانند توکلیت
 شد تفکر بیست و یک باشد بیست و دو
 بیست و سیم شد وفا و بیست و چهار شد صفا
 بیست و پنجم خوف باشد شد تواضع بیست و شش
 بیست و هفتم خلق باشد بیست و هشتم عزت
 بیست و نهم بیست و سیم تمامی شوق دان
 سی و یکم لطف آمد سی و دو آمد کرم
 سی و سه آمد حیا و سی و چهار عصمت است
 سی و پنج هدیه آمد سی و شش انصاف دان
 سی و هفت و بیست شفق دان رحمت بدین
 وصلت قربت مقام سی و نه باطل شود
 چهل صفت موصوف هر کس باشد اندر دهر دین
 جان فدای آن چنان یاری نماید این زبان
 گر نباشد بهمت مرد خدا بالطف حق
 خاکیا زین وای و لیکر دنت آخر چه سود

۱۳۱۰

۱۳۱۵

۱۳۲۰

علم با حلم آن که روی جان بعلنا کنیم
 شرط تسلیم آنکه ما آن عقل کل پیدا کنیم
 در قناعت صدق آر کا بخالص پیدا کنیم
 ذکر را مادر یقین با جان و با دلها کنیم
 پاک تقوی دان اگر ما خود تو گفها کنیم
 در صفات آن همی گرد ما شا پیدا کنیم
 گر صفا را در وفا در ظا هر و مخفا کنیم
 ما تواضع را از بیم و خوف مولانا کنیم
 خلق و عرفت چون کی شد غنی پیدا کنیم
 شوق تا پروا کند منظور بهمت پیدا کنیم
 لطف حق را در کرم حریفی نباشد تا کنیم
 چونکه عصمت رود بد کی بی جهانی پیدا کنیم
 هدیه است انصاف گر ما در دل خود جان کنیم
 رحمت و شفقت نصیب است گر ما را کنیم
 وصلت قربت مقام مرد صدق تا کنیم
 ما فقیران حبت وجود داریم تا پیدا کنیم
 باشد از زمین قدمش با حبت جان کنیم
 وای بر ما وای بر ما وای وای وای
 هیچ را بهتر نباشد تکیه بر مولانا کنیم

زود رسن شد بحق رس باشد و فرماید رس
از کرم سازد نظر بر عاصی درگاه خود
او خداوندست اول باشد و آخر هم است
او خداوند زمین و آسمان باشد مدلم
او خطابش و خطابشست مولانا علی
بنی نظیر است و کریم و لطف به تاثیر نیست
هست او ستار و ما جمیع گناه کاران عام
تا به بخشاید گناه ما جمیع مذنبان
تا کی ما عقل خود را راه بر سازیم و بس
هر که عاشق شد باز در جان خود را بیدریغ
آنکه عاقل از اشارت فهمد این ایامی ما
پر تو دیدار جانان را بود جان در بها
بغض و انکار و حسد با که و کین و حرص از
هفت هزار و هفتصد و هفتاد و هفت خصلت است
مرد حق آن دان که او با چهل صفت موصوف
اول آن توبه دان و دوم عبادت دائمی
سومی زهد و چهارم صبر و پنجم شد رضا
ششمی شکر است و هفتم شد محبت ای پسر
باز هشتم معرفت شد کون نهم و اجمه

بیکسان را کس بود گر کسی پیدا کنیم
وای زان روزی که ما خود حساب نکنیم
گر بظاهر نه شد چون حرف باطنها کنیم
لا مکان آمد مکان کی ما مکان آنجا کنیم
خود در رحمت کشاید تا در آنجا جا کنیم
ماگنه کاران نظر بر لطف اغفرنا کنیم
از نیاز و درمندی رو بدان زیبا کنیم
گاه در دل رنبا بر نفس ظلمات کنیم
رو بعشق آریم کاینجا خوشیاشید کنیم
عاقلان را ما ز عشق پُر بلا ایما کنیم
گر نفهم نیست عاقل کی بد و سود کنیم
سود بسیار است اگر ما ترک این جا نیندیم
فکر این باشد که ما خود ترک علیتها کنیم
همت مردان حق ما ترک این بد کنیم
گوشش با من دار تا آن چل صفت انشا کنیم
توبه دانم غیر حق طاعت بدان انا کنیم
صبر در زهد و رضا باید تن تنها کنیم
شکر گویان جان خود صرف محبت ما کنیم
و اجمه از بهر آن تا معرفت پیدا کنیم

گهی شاه و گهی دیگر گدا شد
چو مولا شاه نورالدین باشد
چو خاکی در ره مولا فدا شد

گهی طفل و جوان گاهی دگر پیر
کسی را کان چنین شاه معظم
ز جان و دل بمولانا وفا کرد

۱۲۷۰

وله قصیده

۱۰۶

باز صد شکر دگر از بهر سید ناکنیم
مثل نوری سینه چاکم زان سبب غوغا نکنیم
همچو سلطان خراسان سلس الدین پیدا کنیم
با دعای دوستان از بهر دشمن پیدا کنیم
روشنائی دین در آید ترک مقصد ناکنیم
هم بر آن دار در ضا و حشش پیدا کنیم
خود کشاید باب رحمت مادر انجا ناکنیم
افکنند مان تا به بحر معرفت آشنا کنیم
حفظ دار دمان ز آفت ترک علت ناکنیم
آن ید الله کو بگی دست خود بالا نکنیم
ماشبار وزی دعای شاه مولا ناکنیم
با معلم مستجیبا نند ما پیدا کنیم
از درستی روی خود با در گمراهی ناکنیم
همت استمداد داریم گفت و گوزان ناکنیم
در دل ما او فکن تا شکر نعمت ناکنیم

روز و شب خواهم که شکر حضرت مولا کنیم
چون ستون دین و دنیا آن عماد الدین حسن
شاه درویشان کند همت که رستم دل شوم
با حضور حاضران و وقت خوش باؤمنان
تا کثایش اوفتد در کار درویشان را
خیر گرداند جمیع کار خلقان جهان
دور دارد دبی رضائی از سر باندگان
خود ازین گرداب بیرون آورد مان بر کنار
خود دهد توفیق طاعت با محبت پایی دار
فتنه آخر زمان دست ظالمها دراز
شیر ظالم دور دارد از سر باندگان
حجتان و داعیان و راهبان نازویان
صادق الاخلاص می باید ترا باراستی
ای نیاز ما بدرگاه تو باشد بی نیاز
یا اکی کن تو را رضی با قضای خوشتن

۱۲۷۵

۱۲۸۰

۱۲۸۵

۱۲۵۰. طریقت خود از آن تفضی شد
 حقیقت منزل ربّ العلا شد
 بنخاص و عام این خوف و بجا شد
 نیم در خنده نه چشم بکا شد
 شه مردان ر لطفش رنهای شد
 ۱۲۵۵. مروت خاصه آن لوالوفا شد
 کسی دیگر بگو رهبر کجا شد
 اگر داری و بال هم باشد
 ز قوم ما لکان ناجی جدا شد
 یکی ناجی دیگر ما لک دغا شد
 ۱۲۶۰. بقا ناجی و ما لک در فاش شد
 ز قول مصطفی مومن بقا شد
 قناعت هر که دارد او غنا شد
 که بیشک رنج و محنت از فاش شد
 بمؤمن هر چه زرق آمد کفا شد
 ۱۲۶۵. خدا بر توبه مذنب عفا شد
 نصیب عاشقان در دو بلا شد
 ملامت صیقل زنگار ما شد
 بلا بر بنده مسکین عطا شد
- تورا و رهبر و رهبان چه انی
 شریعت ره طریقت توشه آمد
 بهشت و دوزخ آمد بیم و امید
 گذر کردم ز خوف از رجاشکر
 چو ر و از صدق آوردم درین راه
 سخاوت هم شجاعت پیشه است
 امام و مقتدا مولای دینست
 بغیر حضرت شه دین و نه هب
 که مولا دین حق باطل دگر هاست
 بود هفتاد و سه امت نبی را
 یکی ناجی و هفتاد و دو ما لک
 حدیث المؤمنون لا یموتون
 قناعت را پیمبر گفت فنا نیست
 چو اهل حرص شهوت در بلا یند
 که حمد و صبر باشد کار مؤمن
 بکن از معصیت ز نهار و توبه
 نه تن پرور بود عشاق مولا
 ملا متها شد عاشق بعالم
 ایا باطل سبب از حق چنین است

معرفت دور آن حصار نما	چون در آیند در درون دیوان	
تو بگوئی بما چه کار نما	چون ندانیم کار خود شا	
پادشا تا تو بحث یار نما	نفس چون ز اختیار ما گذرد	
بو لایت بچشم خوار نما	جز رضایت عزیز هر چه بود	۱۲۳۵
طلب حال کردگار نما	چند از قیل و قال می گوئی	
ترک ازین قال و اضطار نما	حکم بر حاکمان روا نبود	
خانه حرص مستعار نما	بر دلت بر فروز شمع رضا	
خاطر از جود امیدوار نما	نا امید ی چو نیت از خالق	
سگ خود خواند افتخار نما	خادم خادمان آن در شو	۱۲۴۰
در صغار سخن کبار نما	کن تمام قصیده را معلوم	
دین ز حق جوی و اختصار نما	خاکیا عمر خود بدین کن صرف	

وله قصیده

۱۰۵

چنین لطف و عنایت از خدا شد	مرا ر بهر مولا رهنما شد	
مرا الهی بسوی انما شد	چو پیرم شاه رستم بود در دین	
بجز مولا کسی کی لافتی شد	که باشد انما شاه ولایت	۱۲۴۵
پس آیت هم بشانش الهی شد	علی باشد چو شیر و سریر دان	
بشت و دوزخ وارض و سما شد	برای پنج تن در دین و دنیا	
معین آشکارا کی خفا شد	بود هم قهر و لطف و دشمن دوست	
اگر چه حکم و شرع از مصطفی شد	نبوت را ولایت مدغم آمد	

- مجلس شاه جمله مستانند
جل و تقلید و شک و ظن تاکی
طوطی جان درین قفس بند است
سخن از عشق گوی ای عارف
قائم و ذوالجلال و قیومی
لطف تو شکریت حور و پری
چون منافق بنندگان خدند
نظمت شب گذشت رخ بنما
در سرا پرده ظهور نشین
لمن الملک واحد القهار
حجت و قدرت نمایان کن
رفت خمین و الف یا مولا
این همه شرع را بحق نروند
کن ز صدقت دمی مناجاتی
در جنت بنندگان بگش
تا سبک بار از ان صراط ویم
چون ترازو بقول و فعل نبی
مرگ طبعی چو اضطراری شه
خانه عشق جنة الما و است
- عیش دائم دران دیار نما
جان ز تحقیق صرف یار نما
تو ربایش ز جای تار نما
گفت و گویت ز کامگار نما
کرمت دفع این خمار نما
دیو باطن تو سنگار نما
منع از شرک و از ضرار نما
در منور شروع کار نما
حشر و نشت تو آشکار نما
خسروان تو شرمسار نما
دفع خصمت ز ذوالفقار نما
وقت نواست خود شعار نما
وقت پرشش شده شمار نما
این دعا سوی کردگار نما
بعد طأوس و هم زمار نما
لطف خود را تو دستیار نما
کرم خویش اختیار نما
برضا مرگ جان سپار نما
کن کرم خانه و قرار نما
- ۱۲۱۵
- ۱۲۲۰
- ۱۲۲۵
- ۱۲۳۰

روح خود را بدان سوار نما	روح چون پرورش ز فیض برد	
دار دائم ز شاه عار نما	جان خود را بیا د بند گیش	۱۱۹۵
سبق دین چو استوار نما	سبق دهر را ز دل تیراش	
سخن شام نه نهار نما	نقد جان خوج نطق حق میکن	
پشت باخویش و باتبار نما	آشنا شو به بندگان علی	
لطف حق را تو دست یار نما	آنچه منعت کند ازین دولت	
همجو گردی بر غب ر نما	هم ز توفیق آن خداوندی	۱۲۰۰
سر بلندیت پای دار نما	سر بلندیت ز آستان بهشت	
معنی بر جان خود نگار نما	نقش صورت نمای حک ز دولت	
عیسی جان بچرخ چار نما	چند جوئی علف مثال حمار	
عشق ورزی ز کردگار نما	در بدر بهر نفس چند روی	
نیت سودت از آن گذار نما	چند نقصان به خوشتن داری	۱۲۰۵
توشه از مادی کبار نما	چونکه این مقصدت شود مطلب	
از قرار بهمان مدار نما	علم حجت نظیر کی دارد	
رو بعلمش همیشه کار نما	فعل و قدرت از و مجوی مجوی	
گوشش با دُر شاهوار نما	دانش ظاهری چو خر مهره	
باز در دین خود شکار نما	چند مائل چو کرکس و مردار	۱۲۱۰
رو هوای همان دیار نما	چند غافل از آن دیار شوی	
در گلستان نوا هزار نما	نفس جمل را شکن در هم	

عوضم ندانی سرسری خواهی رختی فیزی بری
 گر بخل سازی تونه مشکلی ولیکن بونه
 دل بازبان یکمان نمار و برره ایمان نما
 کومیر عباد آن فرد حق درویش و رستم مرد حق
 هر که بسبب خود رسم باید بجد خود رسم
 هر کس که باشد بی پدر شک نیست باشد در بد
 گردیده ام گرد جهان دیدم بسی نیک بدان
 کی نخر گفتارم بود میل بکردارم بود
 خاکی بقدر پست تو معلوم چه بود دست تو

تو بایع و من مشتری یاران شمار گفته ام
 گر آنچه گوئی چون نه یاران شمار گفته ام
 در حال خود سیران نمایان شمار گفته ام
 کوباشان و رد حق یاران شمار گفته ام
 ۱۱۸۰ باب و جد خود رسم یاران شمار گفته ام
 خواهیم بیایم این خبر یاران شمار گفته ام
 دل کی تسلا شد بدان یاران شمار گفته ام
 مرد حق یارم بود یاران شمار گفته ام
 مردی بگیرد دست تو یاران شمار گفته ام

وله قصیده

۱۰۴

مذهب عاشقان شعار نما
 خود قرار ی که عاشقان دادند
 زانکه عقل معاش کوتاه است
 حب عیشی میان جان نشان
 تا شود قلب تو روان در عشق
 برگ تو از خزان ضرر نرسد
 قرب جانان میسرت گردد
 چند خمخور خمر جمل شوی
 چند قیدی به گلخن صورت

۱۱۸۵ همه یار است فکر یار نما
 کوی یار است رو قرار نما
 رو تو زانندیشه اش فرار نما
 وز عبورش همه کنار نما
 نقد تسلیم آن عیار نما
 ۱۱۹۰ طلب آن گل بهار نما
 جان بر اسپ رضا سوار نما
 علم خود دفع آن خمار نما
 گلشن معنوی قرار نما

بشو عواص بحر جان نه در صورت معنی بان
 ندارم فخر از شرم فقیس بر راه مولایم
 ۱۱۶۰ بهر نوعم که می بینی نظر از شاه مردانست
 بهای و سایه مولا برین خاکست افتاده
 طلا و نقره با قدرت و لیکن قیمت در به
 فدای حضرت مولا هزاران جان بود خاکی

نه ترسی از ننگ ای دل ز بهر در عثمانی
 چو بسیاری بود شاعر چو سعدی چو خاقانی
 که نطق بنده را او کرده است از نطق ارزانی
 اگر نه من کجا و دولت اسباب شایانی
 نگاهی کن بدین لعل و بدین یاقوت مانی
 نشان را به مولا کن که جان از بهر جانانی

وله قصیده

۱۰۳

عمری خدا را گفته ام پس مصطفی را گفته ام
 ۱۱۶۵ زین مایه ما سودم شد مقصود و معبودم
 از انبیا و اولیا زین پیش بودند رهنما
 روز نو روزی نو با نخت و فیروزی نو
 دعوا ندارم چون فلان حجت نمایم این آن
 چیزی ندارم غیر جان دست خود ای مؤمنان
 ۱۱۷۰ خضر زمان سلمان بود بانور و ایمان بود
 بی او خدا دان نیستیم جسم ولی جان نیستیم
 من مستحجیم ما ذویان کو عالمان دعا این
 فکر می نماند اندکی بر خود ندارد رشکی
 سازیم گر ما اتفاق کوه شود دست نفاق
 ۱۱۷۵ ارمان مراد دل بود زین کار من مشکل بود

جان مرتضی را گفته ام یاران شمار گفته ام
 از گفته بهبودم شد یاران شمار گفته ام
 امروز میخواهم بدایران شمار گفته ام
 عیدست نوروزی نو یاران شمار گفته ام
 معنی طلب دارم ز جان یاران شمار گفته ام
 یک کس شود خضر زمان یاران شمار گفته ام
 هم جان و هم جانان بود یاران شمار گفته ام
 عارف بجانان نیستیم یاران شمار گفته ام
 با حجتان این زمان یاران شمار گفته ام
 ایزد یکی مردش یکی یاران شمار گفته ام
 یا خارجی یا فراق یاران شمار گفته ام
 چون از شما حاصل بود یاران شمار گفته ام

غرض اینها که میگویم زمرج و ذم برون نبود
 تو لایم بولا شد تبرایم براعداش
 زده و دوسه ماه بافضیلت هست میگویم
 بهرچه هست در عالم بود اصلی و هم فرعی
 شریعت هم طایقت فرع شد ایش حقیقت دان
 ز فضل العیش نبود به از نور و ز چون فصلی
 بهاری هست تابستان چو طفل هم جوان آمد
 دیار مرز افتادم کنار قلزمش دیدم
 ز هندستان ترکستان چو بگشتی خراسان دان
 تو نقصان منکر از خواهی کمال او بدست آری
 حدیث موتوا قبل ان تموتوا را شنو گفتم
 بدان شهرت بود آفت حدیث مصطفی باشد
 گذر باید ترا کردن ز کبر و حرص و بخل خود
 هوا و آرزو و حرص و دیگر هم هموسن شد
 که اخلاق ذمیمت آنکه گفتم گر تو شنیدی
 ترادادند عقل و علم در دنیا ز بهر دین
 چو رحلت میشود هر دم ازین عالم بدان عالم
 سر و سامان درویش آن بجز مولایم باشد
 سرای عاریت بگذر سرای دیگرست ما و

تو لایم بعمران شد تبرایم بمر وانی
 ۱۱۴۰ که دشمن پیش مولانا سیه روست فخرانی
 با دل از رجب گویم دوش هست شعبانی
 ده و یک ماه فرع آمد کی صلت مضانی
 چو تعلیمت و تأییدت و تسلیمت قربانی
 بود سرسبزی عالم هم از باران نیسانی
 ۱۱۴۵ چو دوسویت پائز بود پیری رستانی
 که بدمازندران و همچو رستم زال گیلانی
 رسیدی با فوه میدان که باشد ملک رستانی
 کمال ویت جانبازی ز خود بگذر که نقصانی
 خلاف نفس ظلمت دان همه و صاف نورانی
 ۱۱۵۰ نه زرق و مکر میباید ترانه فکر شنوانی
 که باشد وارهی از جهل و گمراهی نادانی
 نفاقست و حسد دیگر طمع مانند نیرانی
 چو اوصاف حمیده شد بسوی خلد ضوانی
 بامرونی مولا شو مکن برخویش تا وانی
 ۱۱۵۵ بزقت رو بر وره رونه خست اینکه دامانی
 تو همچو خواجه منعم چرا در بند سامانی
 چه می ماند ز تو اینها چرا با کلاه و ایوانی

۱۱۲۰ شریعت سنیان باشند طریقت شیعیان دانم
 بدان جز شیعه و سنی اگر لاک اگر ناجی
 بدان اعلی و ادنی نارد و در وسط نظر میکن
 حدیث لایری الله و الا از کلام حق
 بود بهر اصل و هر فرعی ز امر و نهی مولانا
 ۱۱۲۵ خدا خوان و علی گویند بسیاری درین عالم
 کنی ای مدعی دعوی توئی صورت و معنی نه
 دلیل عقلی و نقلی بایده اهل معنی را
 که عقل و نقل میگردد صفات ذات شاه
 تو راه حق اگر خواهی طلب علم فرض آمد
 ۱۱۳۰ قبول عاقل منصف شود نه جاهل منکر
 خیال و فکر این شیخان چه سده راه میگردد
 بشوئامور امر حضرت مولا و مردانش
 ز مشهد چون برون رفتی یکی منزل نشا پور است
 چون حلت از فرنیان شد تو منزل میاندرت کن
 ۱۱۳۵ توجه چون بکلی ری کنی بایده اندیشی
 بود و دمنغان و غوغا آهوان جاش خورش
 رسیدی چون بری دیدی برود قدام ساکن شو
 گذر افتادگر روزی ترا با جانب کاشان

حقیقت ناجی در آفاق و بهر نفس مثل دانی
 که از قول خدا و ندا و اطیعوا الله میخوانی
 که بهم خورشید و بهم دره بود شاه بود خدانی
 بنیند هم خدا را جز خدا در عین عرفانی
 یقین دانی که میگویم ز قول و نص فرقانی
 خدا دان و علی دان شو چه حاصل از خدا خوانی
 بصورت پرسد از معنی چون در کل فرومانی
 شود اثبات حق و نفی باطل بهم عقلانی
 چه باطل ره برد با حق بهم از عقلی و نقلانی
 حدیث مصطفی باشد نه حمل و نه نفسانی
 بشیخ و زاید اعمانی گردد با عیانی
 خدا بیرون بود میدان ز فهم و نور ظلمانی
 بخود رائی و جهل خود چه هر سو فرسانی
 ز بخش سبز و ارست و فرنیان فرنیانی
 کز آنجا راه تو باشد چه در بطام و خرقانی
 روی آن راه را یکسر نساژی انس و معانی
 ولی بایده که دریایی تو هم سمنان و سمنانی
 غلط باشد که و انگشت از قمی و کاشانی
 نه بینی انتها ای یار در وی هیچ ارانی

بعلم ظاهری مانند ز علم باطنی غافل
 توفیق دین مولائی و مردودی توای محمد
 زیانکارست و خسروانی بکن توبه زیدکاری
 بگوی استغفر الله العظیم و رومولا کن
 شکی نبود که ستاری و غفاری مولائی
 کریم و راحت مولای بر ندیب بهر عاصی
 نباشد اختیار یا چو مختارست مولانا
 بحر عجز و نیاز ای شه بدر گاهت چار کس
 قضا و هم قدر باشد بفرمان خداوندت
 توئی قادر توئی حاکم توئی ظاهر توئی باطن
 توشاه حضرت مولای که ایت جمله عالم
 بود خدام درگاهت شما ملک ملک بشیک
 وکیل رزق و قسام بهشت و دوزخ شما
 علی و الی و والا که جز تو کس نمیداند
 بحر تو حیدر صفدر نباشد حضرت مولای
 بوصلت لامکان دایم و لیکن ظاهر و باطن
 مکان ظاهری داری اگر چه در عراق ای شه
 تو سر حضرت حقی بذات ره نبرده کس
 ندارد درک ذات خالق از خلقان کسی هرگز

نصیبت نیست میدانم تو را از علم ربانی
 بدینا و بدین دایم یقین در شک و خسرانی
 که سودت هست در اول در آخر پشیمانی
 بگو ستار و غفاری خداوندی رحمانی
 بگو صبح و مساء دایم خداوند تو غفرانی ۱۱۰۵
 چو رحمت بر آدم شد و لغت بهر شیطانی
 توئی حاکم شما مولای اگر خوانی اگر رانی
 که قادر تو و عاجز خلق اگر رانی اگر خوانی
 ز خیر و شر نمیدانم خداوند تو میدانی
 توئی اول توئی آخر خداوند اولت ثانی ۱۱۱۰
 چو بر اشیا بود حکمت توشاه و میروسلطانی
 یقین روح القدس باشد بدرگاهت بدربانی
 که جان ده جانستان هستی و خدای و ستانی
 تو گفتی تو کشف شما از ان رو سر بجانی
 غضنفر جز تو کس نبود از ان شیر زدانی ۱۱۱۵
 بباطن در همه جائی بظاهر هم بایرانی
 بظاهر در عراق اما بباطن در خراسانی
 بوصفت ذات بیچیت برون از وصف مکانی
 نداری مثل و بهتائی یقین در چون و بیچونی

و آنکه ز رزفانی شود اِلّا بقا غفران بود
ذره سان مانند خورشید فلک سخنان بود
لیک بر مومن بدان مانده زندان بود
کاملان را شیوه عیاری زندان بود
دان تبرا یم بشمر و آل بوسفیان بود

گنج اگر خواهی قناعت بدست خویش آر
مهر سلطان ولایت در دل هر کس نشست
گفت پیغمبر که دنیا شد بهشت کافران
پرده پندار باشد سده راه ناقصان
خاکیم دارم تویی من بشاه ذوالفقار

۱۰۸۵

در قصیده

۱۰۲

از ان رو غافل جان از مرغان سلیمانی
بدان جز سالکان راه مولانای عهرانی
که باب الله و حجت را بدان خرد ذات سلیمانی
شریعت را طریقت شد حقیقت را خدا دانی
حقیقت ثابتش میدان شریعت هست گردانی
حقیقت نقطه ثابت شریعت شد بدورانی
همی گردد شبان روزی بر دحق نه بطلانی
که صورت هست گردنده ندارد وجه امکانی
بقا و حی ز خالق دان که خلقت بیستیم فانی
ندارد در ذات حق چو درک فیمانی
یقین میداند که اکثر خلق هستند همچو حیوانی
که هستند از ازل حیوان بیانگر چه حیرانی
شوی بنیای دو جهان شود مشکل باسانی

تو باب الله و حجت را چومی نمینمیدانی
رموز منطق الطیری که عطار ولی گفته
تو حق دان قول مولار که التلک من گفت
بدان ماضی و مستقبل و حال هم یکی باشد
زمین ثابت بود و ایم سما بر گردان گردد
حقیقت را تغییر نیست و تبدیلی بود ثابت
بود حق نقطه ثابت و پرگارست چو باطل
تغییر نیست در معنی و تبدیلی یقین میدان
مبدل کی شود معنی که صورت خود تغییر شد
تفکر در صفات آمد ولی در ذات ره نبود
اولیک هم انغافون خدا فرموده در فرقان
در آیه خدا گفته که ایشانند کالانعام
از ان سر مه سلیمانی اگر در چشم تو افتد

۱۰۹۰

۱۰۹۵

۱۱۰۰

هر گد ا کو قرب یابد در حریم خضرش
 از وجود و هم عدم گویم سخن ای مدعی
 روز حق هر کس که گرداند بنیادین
 آنچه عقلی گفتت گویم ز نقلی هم دلیل
 در شرافت فضل اگر خواهی ادب پیش کن
 گر نیاز و فقر داری دانکه میا بی مراد
 در دورد یارکش گرجه خواهی نمی
 دور این عامان سر آید دولت خاصان رسد
 کیست سلطان هیچ میدانی علی مرتضا
 هم وصی مصطفی و سر پاپک ذوالجلال
 تیغ دوسر را بر آرد بهر خصم خویشتن
 خوشتن را ساز این دم خاک راه مقدس
 عاشقی یکر و معشوقش گران جان چون شود
 سویم آبشوز قول آن رسول با شمی
 بگذراز مکرو یا ز رِق و تلبیس و حیَل
 آدم از بهر چه بسجود ملائک شد بدان
 آنکه دست صدق زد در دامن بولای خود
 بر گمارد گر کسی همت ز زمین شاه دین
 رو بر حمت زندگانی کن تو با خلق خدا

ناظر دیدار شاه و لطف بی پایان بود
 واجبست و متمتع دان و مشطش امکان بود
 ۱۰۶۵ کافر و مردود و گمراهست هم بطلان بود
 مشرک و ظالم بدان درد و جهان خسران بود
 تا تراره و گذر در مجلس ایقان بود
 زانکه اخلاص و محبت لایق جانان بود
 ۱۰۷۰ صبر اگر داری وفا از ساقی دوران بود
 دان قرآن بهفتینش نوبت سلطان بود
 آن ولی حق که شاه جمله شان بود
 ابن عم مصطفی هم خواجه سلمان بود
 دوستان بنیند هر سو سر بسی غلطان بود
 ۱۰۷۵ چونکه ظاهری شود بسیار جان ارزان بود
 تا نواز جان بد شواری کجا آسان بود
 مَوْتُوْا قَبْلَ اَنْ تَمُوْتُوْا گفت کی پنهان بود
 زانکه این فصلت تمامی پیشه شیطان بود
 در حبیش زانکه آن نور علی عمران بود
 ۱۰۸۰ فاروق از خیره شر آمد جای اوضوان بود
 کی بد نیا خوار گردد و عزت خلقان بود
 تا بر وزر حشر خالق بر تو خود رحمان بود

بصحن و باغ و گلزار است و هم خار
 نبی گفت که اَلْجَنُّسُ مَعَ الْجَنُّسِ
 رخنه گریه و شاد است با غم
 نباشد هیچ سودی بی زیانی
 وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ
 زو جش و حیر و خاص و عام جمله
 قبول خالق از مولای عمران
 بیاد بنده دار ایمان و اسلام
 مدد کن بگذرم شاه از بلا
 مناجاتی کنم یارب برآور
 رسانم جانب مردان خاص
 شناسا کن تو خاکی را بخود شاه

۱۰۳۰
 چه فرست زانغ نگر تا هزاران
 که جنس گل بود هم عهد لیان
 نگر در قرب بعد و وصل و هجران
 که می باشد کمال و بار نقصان
 ز اَلَّا یَعْبُدُونَ اِیَّاهُ تَوْبِرْخَان
 برای بندگیست از جن و انسان
 ز خلقان رد ترین شد آل مروان
 بفضل خود مکن از اهل نیان
 نمازم تا با اسم و جسم و هم جان
 بذات و هم صفات شاه سلطان
 ز عامان حجتان ایل برهان
 گدایت را بکن از اهل عرفان

۱۰۳۵
 ۱۰۴۰

و لایضا

تا که از بهتیت گذر نکنی
 نبود تا ترا فنا حاصل
 بگذر از ما سوی بغیر خدا
 غضب و حرص و شهوت تو بدست
 و در بدست نه افند آن دانه
 نشناسی تو نور و حکمت خود

۱۰۴۵
 در جوار خدا مقه نکنی
 بیقین در بقا سفر نکنی
 تا بدینا و دین ضرر نکنی
 از وجودت چرا بدر نکنی
 سیر در بحر و بر اگر نکنی
 درک دشمن و گر قمر نکنی

وله بضاً

جام دست حیدری را نوش کن
 جز ثنا و حمد شهم خاموش کن
 جان و دل از شوق شه مدبوش کن
 رُو بدیکِ معنی او جوش کن
 تاج بر سر نه علم بردوش کن

وله بضاً

گفته اَنَا فَتَحْتُ گُوشِش کن
 فتح جمله شاه مولانا علیست
 بگذری از خمر و بنگ و مسکرات
 اندرین دیکِ صُورِ حامی چهره
 راه بردی چون بمولا خاکب

۹۹

بیا وز شاه مردان روگردان
 که بیشک قاسمِ خلد است و نیران
 علی را خود خدا باشد ثناخوان
 یقین خواهی برو بر خوانِ فُرقان
 بُود هم اَهرَمَن هم حور و غلمان
 بسین فردوس و دیگر ویل سوزان
 یکی کافر بُود دیگر مسلمان
 ازین پیدا بود آدم و شیطان
 ازین تر نیست اگر هیچ بطلان
 جد کن اَهرَمَن را هم زیزدان
 بفوتش شاه شد تحتش گدایان
 بُود مومن یمین مشرک یساران

مرادینست و ایمان شاه مردان
 که مولانا علی سِرِّ الهست
 آمد خوانده خداوند مرتضی را
 بسی آیت بُود در شانِ مولا
 نگه کن ظلمت و در نورِ روزش
 نمیدانی که دیوست و فرشته
 برون نبود ازین دو وجه عالم
 ازین اوضاع بسته حقیقاً لی
 که حق را اندرین حکمت بسی هست
 اگر عارف بنور و ظلمت سی تو
 نظر در خواج کن دیگر غلامش
 ز شرق تا غرب مطلوبیست طالب

۱۰۴۰

۱۰۲۵

- دارم چو بهوای رخ جانان بشو
از جور قبیان ز حبیب است جدائی
چون ذره بخورشید منور شده از به
بر هم زده ام کثرت اغیار یکبار
از کهنه گذشتم بنوش باز تمناست
شامت شربت بطلب صبح طریقت
بلبل صفتم و اله رنگ و بوی گلزار
صد تار غم عشق بستت چو قانون
چون بود مراد دو جهان ندیده ایمان
هرگز نشوم یایل اغیار جز آن یار
گشت مرا صحبت آن دوست میسر
بودم بتفکر چو شود حال که ناگاه
بالک نبود هر که شود ناجی مولا
ای ملحد بدکیش مژور را به تقلید
میدان ز اجابت مرادم نه ز اعدا
چون راه نبردی تو بمولای دو عالم
طعنه مزن ای زاهد و ای شیخ که مار
لغیم به نرید است به اعدای شین
- حیران شده و بر رخ دلدار شهیدم
در آرزوی وصل ز بهرانش شدیم
ماهی صفت از آب چو بر خاک طپیدم
زان روست که در وحدت افرو و فریدم
میدانکه مراست یوم جدید روز جدیدم
چو هست حقیقت یقین روز سفیدم
خارج غم عشقش بدل و جان چو خلدیم
مانده جنگت ولی قد خیدم
صد شکر که کافر نیم اسلام عقیدم
هر جا که بود غمید از آنجا میریدم
المنه لله که زد دشمن برهیدم
کان با توف غیبی شهیدم داد نویدم
خارج نیم و سخن چو داخل بعیدم
مولاست چو معبود به تحقیق عبیدم
قربم چو بمولاست ز اعداش بعیدم
ز اجای نریدی و من اعدای نریدم
در ظلمت دنیا شده دین نور ورشیدم
حمد است بخاک که چو مولاست حمیدم

۹۹۰

۱۰۰۰

۱۰۰۵

۱۰۱۰

مرد رهبر چه راه بنماید
 جز صلا و لقا بدان و جمال
 گرچه نقصان بهم کمال دارد
 همچو پرواز کرد آن سر شمع
 طلب در بود مرا از اصداف
 بگد شتم ز بود و نایا بودش
 نیست بد مشورت ز بهر سفر
 نیست سود و زیان دنیائی
 صف پیشین بود چو مولانا
 دان دلیلم ز عفت و تقوی شد
 خوان مولانا زان خاک را

۹۷۵

۹۸۰

سرازان بر در رجال زدم
 هست نقصان هر کمال زدم
 بر خیا لاتها زوال زدم
 مشتری سان بدان بلال زدم
 سر به بحر و بر حبال زدم
 کی دم از مال و هم منال زدم
 خوب آمد چرا که فال زدم
 بگردین فعل اگر فعال زدم
 نه به صف پسین فعال زدم
 چو دم از نقل و هم مقال زدم
 گوش بر بنگ آن تعال زدم

ولایضا

۹۷

عمریست که من در طلب شاه دویدم
 در اول و آخر پدرم خسر زمان بود
 آسان تو بدان شکست این راه برادر
 این ادبی راحت نبود محنت و رنجست
 عقل و عمل و علم نفسا دیم بیکو
 از طفل و جواز از ازل تا بابد نیز
 هر صبر که کردم همه مفتاح فرج بود

۹۸۵

گرچه که دویدم نه بمطلوب رسیدم
 تا شرب مصفا ز خم شاه چشیدم
 در بادیه عشق بسی راه بریدم
 بسیار بلا و الم و درد کشیدم
 هر چیز که گفتند هم از صدق شنیدم
 ارشاد ز پیر است که بر حلقه مریدم
 زین واسطه بر اهل طلب فتح و کلیدم

یعنی بانگ

شد بر آتش حشمت دل خون بارها
گردمی از یاد او غافل شوی
شاهباز عشق او حسیران بماند
منتظر میباش روزان و شبان
گویش شنو! گو که هر دم بشنود
جهد و سعی کن در این ره خاکیا

و لایضا

۹۶

تا دم از مرتضی و آل زدم
نه به لا ماند و نه در الا
در فنا رفتم و بقا دیدم
صبر کردم به هجر شکر خدا
سخن از حال میگویم نه محال
بلبلم بهر گل کنم فریاد
نه گرفتار نقد و جنس شوم
راستم کج نیم ز هجر نماز
زال دنیا چه قصد این دارد
شکر لله را هم بمولاشد
غیر مولا حسم دان و وبال
آیه فَعَالَ لِلْأَعْمَى

تا مگر از حُسن او یابد مثال
میشود بر عمر و جان تو و بال
چون تواند کرد این عفتل محال
ناگهان باشد که بنماید جمال
از جوایز کسب یا بانگ تعال
تا مگر دی ناگه از صفت تعال

۹۵۵

خیمه در ملک لایزال زدم
دم ز بیچون ذوالجلال زدم
پشت پائی بهر محال زدم
دست در دامن وصال زدم
نطق را کی ز قیل و قال زدم
روز و شب هفت ماه و سال زدم
پانه در راه جاه و مال زدم
الف قَدِّ خود نه دال زدم
دل و جان کی بمجه زال زدم
کی قدم در ره و بال زدم
کسب در رزق چون حلال زدم
بنده هم صدق این خصال زدم

۹۶۰

۹۶۵

۹۷۰

تا نگرددی خاک از صفت نعال

در ایضا

نکند هم نشینی با جاهل
 مشو از قول مصطفی غافل
 طلبش فرض دان مشو کاهل
 سعی و جهدی بکن ایاقابل
 شو بفرمان شاه دین فاعل
 باید از لوح دل کنی زائل
 ناقص بنهاد و دو یکی کامل
 یکی ناجی بدین شه داخل
 از حدیث پیمبرم ناقل
 شدی در لحد و در لب شاقل
 چیست در دین جواب این عاقل
 بوحل مانده، چو خر در گل
 خاکب شوی بسوی دین راحل

در ایضا

جان نشانم بر رخ ابرو هلال
 دانه خاش مرغ دل را پر بال
 هر زمان نوعی دگر آرد زوال

جهد و سعی کن تو اندر راه دین

۹۴

هر که دارد تمیز و هست عاقل
 طلب علم و دین ترا فرضست
 طلب العلم دانکه هست حدیث
 کاهلی کافری بود بی شک
 لَوَحَّتْ رَاجِحَانِ اِمَامِ شَنَاس
 غیر امر و رضای مولانا
 وانکه هفتاد و سه بود امت
 بالک بنهاد و دو که خارج شد
 تو خلافی بدان در این قولم
 شغل تو خواب و خور و غفلت شد
 ظلم کردی بخود تو در دنیا
 غرق عصیان شدی ز بد بختی
 چون ز دنیا رحیل باید بود

۹۴۰

۹۴۵

۹۵

هست اندر سرمه اسپرانه سال
 چشم او صیّا دو دلفش دایم راه
 زیر دامنش شد مقتد مرغ دل

۹۵۰

عقل و دین از دست دادم عاقبت
عشق گفتا من که شهبازم بین
باز عشق و اسب عقل افتاده شد
چون ازین شادی بمیری خاکیا
۹۲

وله ایضاً

من بمهر علی بدم ز ازل
نور و ایمان ز شاه دین دارم
بنده مأمور امر مولا یم
شاه مرد است دین و ایمانم
و رد جانم بود شنای علی
برده ام ره بدرگه مولا
خاکیم من گدای حضرت شاه
۹۳

وله ایضاً

وقت آن شد تا نماید رخ جمال
ای که آبی میخوری بی یاد دوست
گر تو توفیقی دهی بر همه مستم
تا بگو شمع در دهرت مردانه وار
حب دنیا میشود نقصان دین
ثابت مأمور امر یار شو
۹۳۵

۹۲۰ کرد عیاری مرا الله جوال
مانده ام در راه این عقل محال
نفیس خرا چون بود آنجا محال
هر زمان جانا همی گوید تعال

۹۲۵ شکر و صد شکر نیستم ز علل
نه بدنی و ظلمت چو دغل
نروم من براه مکر و حیال
نیت مارا بغیر شاه امل
غافل از شه نیم بهیچ محل
بسچو خوک بمانده ام بوحل
قسمیم نیم زدور ز حل

۹۳۰ زانکه بی اوزندگی باشد ملال
بر وجود خود کنی آن را وبال
تا صبا آرد ز جانا نم وصال
گر تو داری غیبت اهل جمال
رو بدین کن تا شوی ز اهل کمال
چند باشی آخنین هر دم خیال

نبری ره پیرویم استاد
کی مریدی رسید با ارشاد
تو ذانی نجات از مولا است
روگردان ز صحبت ای خاکی ۹۰۵

وله ایضاً

ای گرفتار شک و ظن و خیال
شناسی امام وقت و زمان
تو ز قول خدا نبی و ولی
حق ذات خدا بی مانند ۹۱۰

جمله افعال تو هبا و محال
زن و فرزند حرام دان حلال
گر شنیدی شوی ز حیل ملال
دود و دایمی ببر و بحر و جبال
در شب و روز و هفته و مه و سال
شنیدی ز حق تو بنگ تعال
هست او را مکان بصف تعال
منده در میان استلال
علم مولا، دیت آب زلال
بهر رافتح میشود بوصال ۹۱۵

وله ایضاً

بر سر آتم که در پیرایه
مرغ دل آخر مقتد شد بدم
چون بدم افتاده شد آن مرغ دل

جان فشامم بر رخ ابر و هلال
زلف مشکین دام بر رخ دانه خال
مینزد در زیر دمش پروبال

چون هزاران صبح و شام اندر چمن
فضل و حال از علم معنی کن طلب
زال دنیا سه سه بدر دست
از حدیث اطلب العلمش بخوان
فهم کن مشول و مرموزش بعلم
گر جمال شاه خواهی ای گدا
یک نفس غافل شو از یاد آن
خاکیا در هجر خو کن بهر وصل
۱۹
ولایضا

بهر گل افغان کنان گریان بنال
علم صوری نیست غیر از قیل و قال
۸۸۵
باش اندر صحبت اهل الرجال
تا ترا معلوم گردد این مثال
یابی از محسوس و معقولش خصال
باش ساکن زیر بار آن جلال
۱۹۰
لحظه با خود نه افته هم مجال
تا میسر گرددت وصل اتصال

ای زمعنی مر قضا غافل
شاه دین را برو ز علم طلب
طلب علم زانکه فرض آمد
یاد دینت نمی شود هرگز
تو ز مذہب سخن مگو با ما
مذہب این فقیر شاه زماست
اسم مولا تو در زبان داری
تو ندانی که نقد حضرت چیست
گر تو از شاه دین خبر خواهی
عارف از عقل ره مولا برد
۱۹۵
زانکه با اسم و صورتی مائل
مردی علم هست چون جابل
از حدیث رسول ای عاقل
حرص دنیا ترا شده شاق
مُندّه چون حمار پا گل
طالما غافل از آن عادل
مهر شه نیست چون ترا در دل
شغل دنیا ترا بود با عمل
۹۰۰
حب دنیا بکن ز دل زائل
نفس خود را شدی خر حاصل

نرسد کور و کرونگ و غا در کینک
 وعده را هست و وعید و زوفا در کینک
 هست بیمار غمش را چو شفا در کینک
 که پشیمان شو از رنج و غما در کینک
 تا چو شیطان نکنی نیز ابا در کینک
 که خدا هست چو ستار و غفا در کینک

وله ایضا

آنکه از صدق بمنزل رسد از قول نبی
 راستان اهل یقینند نه کذب و بوع
 گر تو رنجی و جهانی بکشی در ره حق
 هم نشین باش به نیکان که هم از صحبت به
 پیروا و امر خدا باش که تا باز رهی
 خاکیا تو بکن آدم صفت از جرم گناه

۱۲۰

۱۱۱

ای حرمت نقد جنس و جاه و مال
 می ندانی قاسم خلد و سقر
 جز علی و آل نبود مقتدا
 یا دکن از حشر و مینه ان و صراط
 پشت بر دنیا کن و رویت بدین
 امر معرفش بجان گر بشنوی
 تکیه بر تقوی و برداشش مکن
 چونکه در حب الوطن آمد حدیث
 در تر زل آمده کل صفات
 آتش و باد است و آب و خاک را
 عالم علم لدنی شو بیا
 دامن مولا بدهر و دین بگیر

۱۲۵

۱۸۰

کی بدستی حرا مت از حلال
 کانت مولا شیر پاک ذوالجلال
 و ربود خرس است و خاک و چون شغال
 از نیکو و منکرش وقت سوال
 بگذر از نقصان که تایابی کمال
 گر گشی از غمی منکر انفصال
 هر کمالی در عقب دارد زوال
 نقل دهر و سوی دین کن انتقال
 غیر ستر ذات بیچون لایزال
 فعلهای انقلاب و اعتدال
 تا شناسی خاص و عامت از جهال
 تا نماید حل عقدت رخ جمال

در ایضا

۱۵۵

چو شدم واقفِ مهر ار خدا در کینک
 حبّ دنیا که سیر حمله خطا با گفته
 ترک دنیا نیست سیر حمله عبادات بدان
 گرتوئی طالب حق پیرو درویشان با
 عقل و علم و عمل حال فتا خواهد شد
 صبر کن محنت دهر رنج و بلائی که رسد
 خاکیا شخص که ورت کینک پوشش مان

۸۵۰ فانی از خود شده ام بجز بقا در کینک
 صبح و شامست مرا ذکر و دعا در کینک
 قول پیغمبر با نیست سببا در کینک
 در قضا و قدرش باش ضا در کینک
 اثر ملک بقا حلم و حیا در کینک
 صبر و شکر آمده مفتاح عطا در کینک
 زانکه جمع دگر نذا اهل صفا در کینک

۱۵۵

در ایضا

۱۶

لال شد نطق جسمه در آک
 غافل از کار کار خانه مباش
 التجا بر بسوی صاحب دین
 کاهلی نیست شیوه مردان
 بکن انکار خمر و بنگ ایدل
 باش در خوف و در رجاست و روز
 از منای گداز سبب خاک

۸۶۰ هم بذات خدای بی اثر آک
 که بکست گمردش افلاک
 خبری گیر ز صاحب لولاک
 باش در راه دین حق چالاک
 خور ز گوشت و روجوز و از ترپاک
 در ره دهر و دین مشو بی باک
 تا نباشی بهر دین غمناک

در ایضا

۱۷

هر کسی نیست بدان مرد بلا در کینک
 هر کسی راز ازل قسمت اهل الهیت

۱۶۵ که موکل شده بر اهل خدا در کینک
 اولیا عابد و زاہد صلیح در کینک

ز لاکفروشد از آلاهی اسلام
خجل گشتم ز بی سامانی خود
چو مولانا بود ایمان خاکی

وله ایضاً

۸۱

توئی درد هرودین ایمان عاشق
توئی شاه و توئی میرو تو مولانا
توئی آن شبه که آدم را ربانندی
توئی مولانا بنیاد نوح که کفار
ز لطف بر خلیل آتش گلستان
ز بارون شد بدریا غرق فرعون
علی عیسی ز دار آن جهودان
ولای مرتضی بامصطفی کی
وصال شبه بنیادی نیست ممکن

وله ایضاً

۸۲

درد و عالم آنچه میباش عشق
هر چه باشد صدق باشد رهبرش
بیشکی گردد یقین ما وای تو
امروفرمان بن مرس از گرم سوز
لفظ اعزایت و ترک و فارسی

بی سبب نبود وجودش ای رفیق
از حدیث الصدق منزل الصدیق
گر کنایه کین سُبُل را از حدیث
و اسمان از جنت و نار و حریق
این سه لفظ است باقی قحمت در طریق

۸۳۰

۸۲۰

۸۲۵

تو حَسَنی توئی مَنانِ عاشق
تو واجبِ هم توئی امکانِ عاشق
تو ناطقِ هم توئی قَسَمِ آن عاشق
بدِ هر و دین توئی ارکانِ عاشق

وله بضیاً

توئی طابا توئی یاسینِ تو و الفجر
چو خواندم سوره و الشمس و اقرء
ترا ز باد و شیخان کی بدانند
ز خاکی گر کسی پرسد ز ارکان

۷۹

بخدادان همیشه اش ملحق
چو شنیدی سخن بگو تصدق
ز او بر عام مینه ذبق بق
شه بدنیاست لنگر زورق
سجود لنگر سفینه هم الحق
لیک باور نمیکند احمق
دان ز لطف علی قمر شد شق
باطل دون بدانند این ناحق
سگ دنیا بجیغه زد وق وق

وله بضیاً

تو علی را بدان شبه مطلق
که علی دین و مذہب و ایماست
سیرِ خاصان نصیب رندان شد
ظاهر و باطن اوعیان باشد
در سحر معانیست شه دین
آنچه گفتم صحیح دان تو صحیح
گر چه معجزه نمود پیغمبر
نور مولا و مصطفاست یکی
خاکیم کلب دین مولا نا

۸۰

بدنیا و بدین سلطانِ عاشق
توئی واجبِ توئی امکانِ عاشق
بباطن معنی واعیان عاشق
ز توحش شد همه بطرانِ عاشق

توئی اندر جهان جانانِ عاشق
تو مسیه و پادشاهی درد و عالم
بظاهر در همه صورت هویدا
یقین انوار تو ظلمت کند محو

۸۱۵

وَلَا يَصْنَعُ

۷۶

بدنیا مانند ان دین و آنکه شد حیف
ز خرد هر دون بگذر چو مردان
ز بهشتا دو سه فرقه حق یکی دان
نمیدانی برون و اندرون
مدان خاکی بجز مولا کسی را

وَلَا يَصْنَعُ

۷۷

از شریعت ره نما اندر طریق
قول الله و نبی و هم ولیست
جمله صفات باشد بجز ذات
شاهد آمد مس و نقره و طلا
بگذر از صورت بمعنی کن نظر
از محبت با تو گفتم رمز دین
ناقصی نصرت ز کامل میکنی
مست مولا خاکی کشتی نوح

۷۸

ایا مولا توئی سلطان عاشق
بود لطفیت بهشت و قهر دوزخ
تو تجرئی تنهها الا نفع اطلوبی

حدیث مصطفی دان اگر الم الضیف
بنوش ارجام شوق شاه دین کف
بود بهشتا دو دو باطل ز هر طیف
بشو واقف تر اچیت در حیف
علی را لاقی دان تیغ او سیف

۷۸۵

با امیر المؤمنین شاه تحقیق
از حدیث الرفیق ثم الطريق
شد دلیل برو هم بحر عمیق
باز بین با قوت و لعل و عقیق
کز درک اندر درج دارد رفیق
روی گردان شود دنیا می شقیق
گشتی از قول پیمبر می حمیق
اختلاف اندر ضلالت شد رفیق

۷۹۰

۷۹۵

وَلَا يَصْنَعُ

بهر مذنب توئی غفران عاشق
بقصر و حور توئی علما عاشق
چو کوثر هم توئی رضوان عاشق

۲۶۵ چو نامید ز گلزار دهر شد دل من
شکایت شب هجران چگونه شرح دهم
بسال و ماه و شب و روز و هفته چون خاکی
چو عند لیب بگل گشته بی قرار درین
که روز وصل ندیدم درین بهار درین
چو بود خاکِ همی مرد زانتظار درین
در ایضا

بہشت و دوزخ پیرو جوان صاف
بجز مولا مدان نوری بعالم
تو گفت قلب خود را اگر ندانی
در آن شهرست ہم جبار و طبّاخ
ز سیّہ صناعتی کہ جمعند
ز زرگر نینگر دگر کمان گر
ز سراج و طغول ساز و زرباغ
غلام و خواجه و مسیر و رعایات
در آفاق ہرچہ بینی بہست در نفس
بکن خالی دلت را از رذائل
حدیث از ظاہر عنوان باطن
گرفته نور مولا شرق تا غرب
زعین و غین و ف و قاف تا شاہ
۲۷۵ رہ و منزل ہمین باشد نمودم
چو مولا باقی و خاکی نہ لا فی

کہ طفلان را بود جاشان در اعرف
بچاروسہ و پنج و شش در اطراف
ز روستا و بشہر و بین تو صراف
ہم از بزاز و ہم بقال و علاف
ز حدّ آدوز خیطاط و ز ختاف
ز بافتہ و رنگر نیز ہم ز نداف
حکیم و حاکم و حمام و اشراف
ز دزد و پاسبان ہم ز عراف
عیان گرد و چو شد مرآت شفاف
کہ تا خوانی فضائل باشی ظریف
نشد بی پیرو بی استاد اصناف
احاطہ شد با شیا قاف تا قاف
بسینا کورو فانی و بقا کاف
کہ گفتم در حرف این جملہ زاوصاف
کہ شد شرمندہ ہر کس میزند لاف

طعمه خاکی است از مولا

۲۳

دلۀ ایضا

خبر امر و رضا شود ز اطماع

غیر مولانا منش چو شجاع
ره نبردم بدرگه شه دین
گفت پیمبر که الذکر الجحش
حب دنیا بدان مستاع ضرور
توز ققان و ما الحیوة بخوان
رقعه باشد بمصحف و بکتاب
توشه بجه و برشوی خاکی

۲۴

دلۀ ایضا

درد دل و جان ازان مراست سماع
تا نکردم ز غیبه شاه و دواع
نکنم بجه مال و جاه نزاع
مثل حیضی بود غرور مستاع
گر بغهی رموز این ز صداع
رو بخوان و نگاه کن بر قاع
گر بخشک و تری کنی توقناع

۷۵۰

۷۵۵

گذشت عمر و نکردیم هیچ کار درین
چو کار و بار جهان بی وجود در گذرا
مدار کار مرا صبح و شام این باشد
بمستحب و نه مأذون فی معتمد دین
نه بزرگ و نه خردی مشابه طفلان
بود چو پیشه تو خورد و خواب غافل
بعاقلان نشست بی جا بلان بودی
تو غافل چو مولا و دین مولا نا
چو بستی دل به جان مدارا و دیدی

شدیم سپید دین دار بیدار درین
شدیم غافل آن یاران دیار درین
ز زنده غافل و بر مرده مزار درین
با مردا نمی نه آن حجت کبار درین
بمانده بمبیا ن همچو آن صغار درین
بخویشتن چو رساندی بسی خسار درین
بماندی دور از آن قرب آن جوار درین
نگشتی ناجی و مالک شد هزار درین
که عاقبت شدی از جمله دل فگار درین

۲۶۰

پوشش عاشقان بود پست پلاس هم نمط
خاکی چو شاه را یقین دید نمیکند غلط

ولاً

کهنه پلاس برکت به زبانی شایست
سخت و خیال هم گمان پیش زاهد است و شیخ

۷۱

ز دهر و دین و دهر پست است هموست حفاظ
تراز خوف و خطر با چو لطف است حفاظ
یقین بدان که تو را آن زهر غم است حفاظ
تراز فتنه و جال این مانست حفاظ
یقین دانکه ز شک و هم از گجاست حفاظ

ولاً

برو بجانب مولا آن که اوست حفاظ
صبح و شام محمد و سپاس مولا باش
تو شاد باش که مولا بود نگهدارت
بگیر دهن مولا و آل و اولادش
هزار شکر بکن خاکب که مولا نا

۷۲

نهی منکر من ای دان مناع
شهر خود کن امان ز دزد و قطاع
باش عارف بهر قوام و جامع
شیر و نبات و خرس و خوک سباع
پیش مؤمن حمیده دان نفع
خیر و شر فتمت در اوضاع
فرع دنیا و شر بهر انواع
غیر مولا کسی بدان ارفاع
روز محشر شفیع و هم اشفاع
خمر و بنگست و هم حرام نفاع

امر معروف را ساخت و بشجاع
در درونت چو دزد و هم عیس است
نفس دزد است و عقل چو عیس است
با تو هست بز و میش و گرگ و پلنگ
دان ز همه ضرر و وسباعت
جهد دین کن تو کل دنیا
وصل دینت و خیر جهدش کن
پست دان میش شاه دین شاهان
ساقی کوثر آن علی و لیست
پیه مسکرات حرام بدان

۷۳۰

۷۴۵

تابع صاحب الزمان ناجیت
 مالک و ناجی قول مصطفویت
 ناقصان را نبی لعین گفتست
 طلب علم فرض گفت رسول
 قول عالم ز نص فرقا نست
 عابدان ز ابدان بخود بسندند
 حق چو مولاست باطلند غیرش
 تو تجاؤ ز زحده خود منما
 بگذر از کذب و شرک و فسق و نفاق
 نفی باطل نموده شد یکسر
 راه مولا چو صادقست یقین
 جا پلایند کاذبان در راه
 بادی جز صاحب الزمان نبود
 بادی آن دیگری چو شیطان
 رو بمولا چو کرده خاک

۲۰

و لایضا

چونکه بگرد رخ نهاده یار بزل مشک خط
 روز و شبان نفس زخم بهر وصال گلر خم
 آب روان ز خیم من صبح و ساهمی بود

دور از قوم هالکان میباش
 معتقد بر سیمیان میباش
 طالب جمع کالمان میباش
 طالب علم عالمان میباش
 گوش بر نقل عاقلان میباش
 برره دین عارفان میباش
 مسکر راه باطلان میباش
 نه چو کذاب ظالمان میباش
 لعن فجار و عاصیان میباش
 بس در اثبات حق بجان میباش
 ز تو بسینه ارگرمایان میباش
 روی گردان ز جا پلایان میباش
 در ره آن چو صالحان میباش
 در شریعت چو صابران میباش
 بهیچو عشاق جان فشان میباش

۲۱۵

۲۲۰

۲۲۵

مرغ دلم بدلم او بند شده بخال و خط
 گشته ز بهر دیده ام بهیچو فرات بلکه شط
 غوطه در آن همی خورند حبه مایه میان بط

۲۳۰

۶۹۰ جهان را مدی جز مولا نباشد

امان خواهند خلقان روز محشر

بلا را صبر کن مانند مردان

موکل بر نبی و بر ولی شد

چو با یکدیگر است محنت و راحت

مشو نومید اندر دین و دنیا

بذکر و فکر مولا باش دائم

بهر فعلی کند مولا است محنتار

محبان علی را دان بخت است

مکن لهو و لعب اندر لجاجی

توان الله بکل شیء سب دان

چو مولا نباشد دانا و بینا

مشو غافل دمی از حضرت شاه

چو ستر الله جز مولا نباشد

کشیده خوان مولا قاف تا قاف

اگر سر عصا موسی ندانی

بشو مأثور امر حضرت شاه

۶۹

پیرو صاحب الزمان میباش

بحق ذات بیچون و ولایش

بزیر سایه چتره ولوایش

اگر امید واری از عطایش

چو ایشان روگردان از بلایش

وفاداری بکس دایم بجایش

بیای بی اول و آخر و فایش

یکی دان آشکارا و خفایش

ورا معصوم میدان از خطایش

عدو را هم جھنم شد سزایش

مخند و دایمی شود در بکایش

اگر فحشی یقین دانی کفایش

چو میخوای تو از شیخی عمایش

همی جو در خلا و در ملایش

برو از صدق دایم در فایش

بدان خوان زو خلایق را صلایش

نمود امری بدست آن عصایش

گدا کن گوش بهشت بر صدایش

و لایضا

از بلا گت تو در امان میباش

ز سره و جبهست پول و نقره طلا
 هست چون علم و فضل و لحم و عظام
 بود لقمان حکیم دنیا و دین
 بگذر از حرص و آرزو بخل و حسد
 گر بنی آدمی بکن توبه
 مالک خلق غیر خالق نیست
 حق چو مولاست گوی تو خاکی

۶۸

رضای
دل

ز رخا لصل طلا و قلب ساس
 دان تو جهل و خیال را آس
 حکمت طب رسید با جاماس
 دور شواز طمع هم از و سواس
 که ز شیطان تولد است خناس
 روز فرقان بخوان ایه الناس
 حق بگو و زبا طلان مهر اس

۶۷۵

بشو صابر تو در امر و رضایش
 جمال اندر جلالتش هست پیدا
 میچنان سزاوار و نهی مولا
 بکن روشن تو مراست دل از عشق
 دل از تاریکی و ظلمت چو شد پاک
 بده روی دلت را شست ثوئی
 صفای روی مردان و آنکه معنیت
 بجز درد دی بود دار و مقدر
 طبیبانند در دنیا و در دین
 بدان باطل که حق کرده معین
 سبب سازد دو عالم حق تعالی

که منی است او انتهایش
 فنا کن خویش را بھر تقایش
 اگر خواهی تو فیضی از لقایش
 ز صیقل زنگ بزداید جلایش
 شود روشن هم از نور و ضیایش
 بدان از آب علم آرد صفایش
 که داده حسن و هم صورت خدایش
 خدا کرده مهتدر خود دوایش
 به بعض هر مرض آمد شفایش
 سبب گردد بیکدیگر برایش
 بگو صبح و ما حمد و ثنائیش

۶۸۰

۶۸۵

دار صبح و مساجد و سپاس

وله ایضاً

ملک الناس هم الله الناس
گر بنی آدمی مشو خنثی
غافلند زان بخوردن لباس
پهوست گرگ و میش از آن بهراس
سگ طمع خوک شهوت الماس
پند حکمت شنو تواز جاباس
گود عای شه زمان عباس
عام باشد همه خیر کتاس
بگذر از حرص شوم و از وسواس
گفت بهت یک دو گرگ و باس
نقد دیگر خفاست هم اجناس

وله ایضاً

بهت انسان جدا ز هر کتاس
هر خدا خوان نشد خدای شناس
هم طریقت چو ترکیست و سواس
تو حقیقت طبع دان از فارس
گشت پیدا و طاهر از انفاس

یا علی ولی تو خاکی را

۶۶

گفته است قل اعوذ برب الناس
حذر از من شرّ و سواش
بهت پروردگار خالق خلق
حرص موسیّت آرزوست شغال
غضبیت شیر و کبرشت پلنگ
گر به باشد نفاق ای غافل
گر محبت علی و اولادی
خاص آنها که علم میورزند
صبح و شام از خدا مشو غافل
نقد و جنت کسی دگر نخورد
نقد مولا بقا بود خاکی

۶۶۰

۶۶۵

۶۷

ملک و جن برون بود ز حواس
هر علی گوی کی علی داند
شد شریعت فصح لفظ عرب
از حدیث نبی بنظم آمد
آنچه مخفی بطن عالم بود

۶۷۰

هست پروردگار عالمیان
 درو ساوس مباحش چون شیطان
 ظهر و صدر تو ظاهر آمده است
 گر محب علی و آل شدی
 قصه عاشقت و معشوقست
 دو برادر بس و بحر بود
 طمع و حرص و آرزو دارد
 نیست انسان چنین صفت حیوانست
 گر کَلُوا وَاَشْرَبُوا خدا فرمود
 امر معروف و نهی منکر دان
 علم دینست و علم طب بدو کون
 علم و معنی نیست لحیم عظام
 نه پرستی صد صنم خوانی
 شاه عادل بود چو ظل الله
 ده نجاتم شفا مکن مالک
 عفو گستاخیم طمع دارم
 یا علی زمان رسان تو کرم
 عادل و ظالمان جزایا بند
 هر که ضربت بحکم شاه زند

که همی خویش الله الناس
 گری آد می مشو خناس
 باطنش اینکه فی صد و الناس
 پس ز اعدا چو ما تو هم مهر اس
 ۶۴۰ رزم محمود غزنوی و اباس
 خضر در بر و هم بجر الیاس
 سگ و دو تردد و سواس
 که کشی بار چون خر کتاس
 گفت و لا تشر فوا بهار این پاس
 ۶۴۵ از زیاده خوری شود الماس
 پند لقمان شنویم از جاماس
 علم و صورت خیال و هم آماس
 بت تو گشته نقد و هم اجاس
 کن دعای شب زمان عباس
 ۶۵۰ بھر این رزق و جامه کر باس
 حکم بر شاه دین شد آن القاس
 سوی محل که ناله اش چو در اس
 بوده ام در قران شده طهاس
 خرو و گوشت خرس هم کر باس

آن شکر دان تولدت دنیا
 ۶۲۰ دار سر کوب گریه را زلفاق
 واقف عقل و نفس خود میباش
 خاکیا چون گدای شاه شدی

۶۴

وله ایضاً

خبر از آسمان و از زمین پرس
 که مقصد غیر مولانا نباشد
 ۶۲۵ نظر در صورت حق الیقین کن
 بظاہر باطن حق الیقین هست
 اگر خواهی شوی دانای اسرار
 بدان فرقان ز قول حق تعالی ست
 وصی و نفس بن عم رسولست
 ۶۳۰ نبی و هم ولی دیگر بطولش
 بدان مادی بجز مصلحتی عالم
 بدین مولا علی خاکی بکن ختم

۶۵

وله ایضاً

در حقیقت تو شمس را بشناس
 ستر این مستقر و مستودع
 ۶۳۵ قل هو الله و قل اعوذ بخوان

بند شیرینیش شده همه کس
 سنگ طمع دان را مکن زمرس
 در وجود تو هست دزد و عیس
 بر میا و بر بغیر شاه نفس

ز روی صدق از مولایین پرس
 خبر از وادی علم الیقین پرس
 و لیکن معنی از عین الیقین پرس
 تو در عین الیقین حق الیقین پرس
 رموزش را از آیات مبین پرس
 ز نفس مصطفائی طیبین پرس
 خدا را از امام راستین پرس
 پس از شبیر و شبیر عابدین پرس
 نشان شاه را از کمترین پرس
 تو علم اولین و آخرین پرس

باز میدان قمر چرا شد کاس
 باشد از قهضم این کنی زانفاس
 ظاهر و باطن برت اناس

۵۸۵ آدم شناس نوح و برهم و شرشان
 عیسی و مصطفی و علی شاه دادگر
 واقف بهم احوث و قدم نیستی بدان
 گر پی بری بجانب تحقیق و بهم یقین
 دنیا است جیفه دین طلب گر تو عاقلی
 ۵۹۰ عاقل هم از خدا و مردان اوشدی
 در کبر و بخل و حرص و طمع مانده مدام
 از اصغر و زاکبر او دور مانده
 زاهد تو عیب خاکی بیدل چه میکنی

موسی از عصا و شبانی تو خسته
 از صاحب الزمان زمانی تو خسته
 زان رو ز سر کون مکانی تو خسته
 در شکست بمانده بگمانی تو بخینه
 ماعل بحیفه همچو سگانی تو خسته
 انسان ندانمت حیوانی تو بخینه
 اندر غضب و جمع دوانی تو خسته
 نزدیک خود ز خورد و کلانی تو خسته
 غافل ز غیب آن جهانی تو خسته

وله ایضا

۶۰
 کسی که منکر علمت و رازشده چه خبر
 ۵۹۵ پنج حس تو گرفتار بهشت طبايع شد
 هر آنکه غافل مولای دهر دین باشد
 بعین ظاهر و باطن تمام بمقصد رفت
 گناه دگوه دگوه بند هوش شاه کیت
 خدای گفته که اُدعونی استجب لکم
 ۶۰۰ بکن توصیف مرآت دل ز طلعت شاه
 ببندگی خداوند راست باید بود
 براه دین تو خاکی چو شیر مردان باش

بطلمست ز انوار مهر و مهر چه خبر
 ز سه و چار و شش مفت و نه و ده چه خبر
 چونست واقف حضرت نراه او چه خبر
 دلیل کور عی را ز راه و ره چه خبر
 گروه جاہل ابر ز کوه که چه خبر
 زبان و گوش کرد و ازدعای شه چه خبر
 گرفت دل چو کدورت سفید چه خبر
 عبادت خم و کج یک شه و دوته چه خبر
 طلب چو نیست ترا ز شیر و روبه چه خبر

چون بتایک حکشد روز روشن شود
 چون ظهور حضرت صاحب زمان پدید شود
 هر کسی کی راه یابد سوی آن عالی جناب
 و آنکه ناقابل بود مقبول آن درگاه است
 آنکه باشد دیو طبع تیره رای فرشت خوی
 حشر هر خلقی که در عالم بشی شد دست
 عاشق راه خدا کی دین بدینا میدهد
 پیش مردان تلخ و شیرین هر شهید آتقرین
 الف خمیسه حسابیم موعود ولی
 رفته بود از الف خمیسه سال که گفتم این سخن
 خاکی مسکین طو است از مدار دهر دون
 سیزده بیت ایشان سیزده سال آید

و لایضا

۵۹

در نفس اولی و ز ثانی تو بخیر
 از نه و چار و پنج و شش و هفت و هشت و نُه
 در چارده زهده عجب عاق ماند
 در سصد و شصت و شش و چار صد و گر
 هفت و عضو تو ز سر و پا و اسم و جسم
 اگر نه مگر زو لایاست مرقضی

از طلوع شمس میگردد جهانی پر ز نور
 گر بود دوزخ جهان گردد بهشتی پر ز نور
 هم مگر شخصی که باشد اهل ادراک شعور
 کی بود انسان نزدیک بود حیوان دور
 نیست آدم همچو شیطان آن که باشد غرور
 باز در محشر کند خالق از آن شی اش نشور
 در بهاران محنت و رنج و بلا باشد صبور
 موت آمد زندگیشان هر جفا عیش و سرور
 چون نبی خود داده وعده هم عیش و سرور
 تا شود معلوم جمعی از اناث و از ذکور
 تا در آید وقت آن دارد قرار از ضرور
 خاتم بر چارده شد ثقل رمزی فی الصدور

۵۷۵

کان ثالث از صور معانی تو بخیر
 نه و ده و دولی زعیانی تو بخیر
 از سی و نه و چل زکیانی تو بخیر
 در چل و چار و سود و زیانی تو بخیر
 از عقل و نفس و روح روانی تو بخیر
 هستی ز سر بر و میانی تو بخیر

۵۸۰

گفت و قول علیست خیر بشر
 تا که حق باطن تو نظر
 تو بستر و علن بست و بنگر
 عقل تو شد خلیل و نفس اذر
 داوری میکنی تو با داور
 نفس شیطان بتو بود مضمحل
 اسد الله حیدر صفدر
 تو سها را نگر بود اخضر
 تا شودی از گناه خود مغفر
 که ابا کرد لعین شده مضطر
 تا دهد بود چو عود و هم غنبر
 گرم و سوزنده مثل هل مجبر
 زن بود بر سرش بود مجبر
 هر که شد دل دگر زبانش دگر
 خوش بود دگر گفت و تیغ دگر
 تو بسین ظا هر مرا محقق

والضاً

ایچینا قول شیخ سعدی آن در حضور
 راست باشد بی خلافت نیست خالی از حق

نفس این راز شاه دین دارم
 ۵۵۰
 دل ز باطل برو تو و ایرد از
 ظا هر و باطن اربغیر خداست
 ای تو غافل ز عقل و از نفسی
 تو گرفت از نفس خویشستی
 عقل تو آدمست و شیطان نفس
 دفع اعدا مگر علی بگفت
 ۵۵۵
 در زمین کن نظره بین رنش
 تو به کن از گناه صبح و مسا
 باش آدم صفت چو شیطان
 ۵۶۰
 مظهر مولا بجان و دل جا کن
 سیند از عشق لک ز غنمی خست
 سر که در پای مرد دین بود
 تیغ لولی راست بر جگرش
 هر که رویش بسوی مولا نیست
 خاکیم باطن قوی مسیده ان
 ۵۸

۵۶۵
 در ده و سه سال دیگر میکند حضرت ظهور
 شکست و هست عتق اسرار مردان خدا

جز علی را ولی کسی مشم
 که علی نور و مظهر حقیقت
 کی ز خود نور دارد این کوکب
 لطف مولا رضای مولا خواه
 ز آنکه باقی بحق علی و لیست
 شرح کشتی و باد بانست طریق
 هیچ و هم پوست و پوچ و بی مغزند
 فرع هر نخل شاخ و هم برگت
 مثل او بود و ممشو لش انسان
 ای گدا اگر مطیع شاه شدی
 هرزه گردی فتاده در پی نفس
 بدتر از دشمنان چو نفس بود
 که فرو برده چون تو بسیاری
 عنکبوتست گرفته پای کسی
 هم مخوان و طلب کن از عطا
 بیت دل از ذمیه گشته خراب
 دلچیز تر دیر و زهد پوشیدی
 خالی گر از رد ایلست گردی

شاه سلمان و بودز و قنبر
 باطل دون نمیکند باور
 عکس مولا است نور شمس و قمر
 تو چه خواهی ز ملک میکند
 فانی و باطلند شبه کشور
 شبه دریا حقیقت و لنگر
 هر کسی راز شاه دین مشم
 هم گل و میوه دان تو اصل شجر
 معنی و معرفت بود چو شم
 در بر آری ز بحر و هم گویم
 که به برگردی و بکوه و کمر
 مشوامین از و خوف و خطر
 هر طرف نفس اژدها پیکر
 نکند سود دست زدن بر سر
 بھر طوطی روح خود شکر
 از صفات حمیده کن مُعمر
 قول و فعل تو میشود محضر
 حالی هم با فضائلت محقر

۵۳۵

۵۴۰

۵۴۵

ستر این را خدا بفرستاد گفت
 آنکه از حد و از حد و دگدشت
 بگذر از غیبت و نفاق و حد
 بغض و کبر و منی کنی پیشه ۵۱۵
 هم دوروی و حاسد و گمراه
 آنچه در طینت سرشته بود
 نیستی قابل ای تو ناقابل
 چشم بر آب و بر علف داری
 غیبت و بغض این فقیران چیست ۵۲۰
 راه مولانا قول و فعل باشد
 راه دین علم و صدق و اخلاص
 تحت توجعیت خزان باشد
 راه دین کی بجای زرق و ریاست
 آدم معنوی نه چون شیطانست ۵۲۵
 گرچه آدم سرشته شد از خاک
 خاک تسلیم ثابت است و رضا
 مطمئن چه نفس خاکی شد
 باد و آتش نفس با کبر است
 آتش است نفس جمله حیوان ۵۳۰

داده از حد و هم حدود خبر
 ظالم نفس خودش و کافر
 تا نگر دی تو با لکب محشر
 هم چو شیطان لعینی و ابتر
 خارجی داخلی تو با سگ اگر
 سگ اگر چه که کمتر از سگ تر
 خوش علف هم توئی حمار و بقرة
 هستی حیوان بلکه هم کمتر
 گر همی ای شقی بد اختر
 ای ستر از بدان و واپستر
 نه بجنب زبان چون خنجر
 فوق ایشان شدی تو ای استر
 شرم دار از حد ۱ و پیغمبر
 که ملک صورتت و نیکت سیر
 بود مقبول و قابل مطهر
 بو ترا بست علی شیه اکبر
 تمهم آب و نفس علم و خبیه
 هم بعجب و غرور شد مشهور
 غضب و شهوتیت شر و ضرر

گر به و مدعی نشد خاکی
کلب شاهست و با وفا باشد

۵۴

وله ایضاً

یارب آن لطیف یار کی باشد
انتظاری که دوست داده مرا
کار دنیا فست و دیت بقا
بیمه اراست اینجهان خراب
بیفته اراست سپهر سرگردان

۵۵

وله ایضاً

فصل دی را به یار کی باشد
باز پرسید که یار کی باشد
یار بم وقت کار کی باشد
دار کی و مدار کی باشد
این فلک را قرار کی باشد

۵۰۰

یا علی دین تو هویدا شد
قول و فعل و شریعت و ارکان
جسم اگر نیست اسم هم نبود
شیع اسم و طریق باشد جسم
اهل دنیا تمام نادانند
بیشتر عام بلکه کالانجام
روز فرقان بخوان تو کالانجام
غمم اکل و لباس مخموری
چونکه خاکی شنید قول امام

۵۶

وله ایضاً

شیع ز اسلام و علم پیدا شد
در طریقت حقیقت اسما شد
دید ی مسیح اسم بی مستی شد
در حقیقت صور ز معنی شد
اهل دین هم پیر و دانشمند
من نگویم که از حق اینها شد
تا بدانی که این بی حجاب شد
فکر این سبده کی سرو پاشد
او هم از بهر دین محبتی شد

۵۰۵

۵۱۰

بشنو از بند ز حد گذر
میشوی طالم و شوی بسقر

نور خورشید دهم قمر یابد
 هر زمان جان تازه تر یابد
 جان زشه جامه نو دگر یابد
 نقد و حسنت همه خطر یابد
 بر زمین دشت اثر یابد
 هم ازان نخل و زان شجر یابد
 لطف مولای خود سپر یابد

و لایضا

ذرسان اختر خود ارسازد
 هر گداجان صدای شاه کند
 کهنه جان جامه عاریت بفکند ۴۸۰
 بی رفیق از روی برده از دزد
 فیض آب ز آسمان و ابراه
 تین در آن و به وسیب و رطب
 خاکی ز احیای شه بهر اعدا

۵۳

روی او جانب خدا باشد
 عارف شاه دین جدا باشد
 صورت معنیش تا کجا باشد
 مذہبت غیر مصطفیٰ باشد
 بدگمانی بماترا باشد
 مؤمن اقرار انبیا باشد
 خبر تو ز ظاهرا باشد
 معنی و باطنش بقا باشد
 قول بنده نه از هوا باشد
 نه چو تو قول من هببا باشد
 مشرم و ایمان مرا حیا باشد

هر که دانای لافتی باشد ۴۸۵
 باطلا سحر حق چه میدانی
 اسم جوش تو در گمان داری
 بالکی تو نه ناجی بخدا
 تو ندانی که دین مذہب چیست
 مشرکی منکری بصاحب وقت ۴۹۰
 نقل و نقد علی و باطن او
 صورت و جسم ظاهراست فنا
 هر چه گویم من از خدا گویم
 من نه پیرم چو تو نه بی استاد
 عیب کس را نه بد زکو گویم ۴۹۵

اما گفت خدای در سر قان
ز نبی و ولی شنو خبری
قمر آمد به مرتبه چو نبی
سرد و انبیا محمد^ص بود
قاسم خلده و دوزخ سوزان
بیشکی دان گدای شه خاکیت

۵۱

ولایضا

صفت شبه علی^ع اتی باشد
رَمَز و اَتَشْمِس و اَلْقَمَحی باشد
شمس خود شاه لافچی باشد
خود علی شاه اولیا باشد
بحقیقت که مرتضی باشد
از کمین کمین گدا باشد

۴۶۵

نقص هر خلقی که مبنی از جهالت میشود
گفت سغمر که ناقص لغتی باشند همه
گر ز خد خود گذشته ظلم بر نفست کنی
برسخی رحمت بود لغت ز بهر محسنت
الْبَحْلُ لَا يَدْرِي خُلُ الْبَحْتِ حَدِيثُ مِصْطَفَى
در قَوْل لا وَتَبَرَّ اَدِيمَ ما بر دشمن است
گر خیال شه گدایش را شبی مهان بود
شد صفات ذات حق بهر ترا علم یقین
شاه نور الله هر خاکی را اشارت کرده است

۵۲

ولایضا

نقص کامل بهم تبدیل با فضالت میشود
خارج و ملعون تمامی در ضلالت میشود
ز انکه ظل الله سلطان عدالت میشود
بغض و امساک عدو هم از ردالت میشود
در کرم داری شه مردان دلالت میشود
مدح ما بردوستان دایم تعالت میشود
مفسدان را بی تو منغم بس خجالت میشود
چون حق یقین کارت بطالت میشود
ره سوی عین یقینم خود حوانت میشود

۴۶۰

۴۶۵

هر که از مرتضی خبر یا بد
طوطی اسامی همیشه زان عطر

نخل جاننش ازان ثمر یا بد
خورش جان خود شکر یا بد

۴۴۵ با تونشانی دهم از ملک شاه
 جمعیت علم الهی علیست
 تابع شاهمند همه انس و جان
 گرچه قبول تونشد این سخن
 و آنکه دهد جان و تن از بهر شاه
 هر که شود راهزن مؤمنان
 ۴۵۰ بیشترین اهل نفاقند و نقص

۴۹

و لایضا

مهر مولا بدل اثر دارد
 معنی و باطن علی زمان
 شد منزله بذات خود صفات
 منظر کل هر عجائب اوست
 ۴۵۵ گاه کشف و گاه دیگر ستر
 شجر طیب که در فرقانت
 هست دریه بعضها من بعض
 یکی با دیگری سپارد نقد
 نفع هر کس ز عقل می باشد

۵۰

و لایضا

۴۶۰ نظر شاه اگر بما باشد

سر خدا عالی عثمان بود
 امر خدا شاه سلیمان بود
 ز آنکه علی مطهر یزدان بود
 قول من از حجت و برهان بود
 نیست شکی از صفایقان بود
 درد و جهمان داخل شیطان بود
 خاکی مسکین از ایشان بود

داند او کوازه خسته دارد
 دیگر است ظاهر اوصو دارد
 اسم و جسم ارچه در بشر دارد
 هر زمان حالت دیگر دارد
 در وجود عدم سفید دارد
 نقد شبه بر شجر ثمر دارد
 یعنی بعد از پدر پسر دارد
 اسم و جسم را گذر دارد
 خاکی از نفس خود ضرر دارد

بندۀ الطیف از خدا باشد

دلم بگرفت ز ابادانی زان رو
 گهی گزینش در انجمن جای
 زردان چو نشان آن پری و
 عجب بغیاگری چاکبک حیفیت
 بصورت که گداگ شاه باشد
 ز بحر و ارض جوی نه از جوی
 محقر پیش جانان جسم و جانست
 چو خواهد نظر بگشاید بدلد

۴۲

مراد ایم نظر سوی تو باشد
 چو دارد هر کسی در سر هوایی
 نشان دادند که افغی ز فلان
 بزنجیری کنند دیوانه در بند
 دل هر کس به چیزی گشته مائل
 سر من بگذرد از هفت افلاک
 همی خواهد که خاکی آخر عمر

۴۸

مهر علی مایه ایمان بود
 ارتو با قرار درست آمدی

چو چرخه سی رویان دیرانه دارد
 نگارم جادو آن کاشانه دارد
 میان زاهدان او جا ندارد
 لباس و شوق آن ترکانه دارد
 بمغنی شهر و شان شاهانه دارد
 کس از میلی درو در دانه دارد
 که عاشق غیر جان کالان دارد
 بجانان خاکی آن یارانه دارد

دلایضا

۴۳۰

دو چشم برد و ابروی تو باشد
 هوای من سر کوی تو باشد
 مرا افغی چو گیسوی تو باشد
 مرا زنجیر دل موی تو باشد
 دل من دائمی سوی تو باشد
 اگر با جانم روی تو باشد
 بجان و تنه بان هندوی تو باشد

۴۴۰

دلایضا

وانکه چنین نیست کیش جان بود
 ملک خدائی بتو اعیان بود

۴۱۰ خارجی دین و داخلی دوزخ
چشم سر تو گر شود بینا
عاشقی کو بنحویش در بند است
هر چه بینی که هست در دنیا
التجایش هر کسی چه بر م
آنچه آید بحشم من جز شته
۴۱۵ خاکیا حق بقا و حله فناست
۴۵

و لایضا

گر ترا مهر بر تفتی باشد
دل بجه علی و آل ببند
فیض مولا بهی رسد بر دل
۴۲۰ مسلم و مؤمن است و هم موقن
در ره دین کسی موحد شد
مشرکست و منافق و بد بخت
یافت ایمان کسی ایا خاکی
۴۶

و لایضا

مرا چشمان او دیوانه دارد
۴۲۵ نیم من از کلماته بلکه از ده
از ان عالم چنین زیر و زبر شد

دشمن شاه در خطاب بود
این جهان پیش تو کتاب بود
معتوشر ابد و عتاب بود
پیش دین جمله چو حباب بود
ملجأ من بدان جناب بود
آن همه جمله چون سراب بود
بود باطل چو آن نفتاب بود

و لایضا

دل و جان تو راضیا باشد
تا ترا هر زمان صفا باشد
در دل هر کسی وفا باشد
هر که از خوف و هم رجا باشد
کز قضا و قدر رضا باشد
هر که در گوهرش خطا باشد
که و راعتل و هم حیا باشد
۴۷

و لایضا

میان شهریان فرزانه دارد
به ملک قدسیان جاخانه دارد
که ما هم گیسوان راشانه دارد

گر ز نعمای اینجهان گذری
در سنج کوش و در جوا نمدی
بگذرا خاکیا ز هراشار

۴۳

وله ایضاً

قطره راراه چون بدریاشد
یا که نطفه فتد در رَحیمی
نوری از ذات حق تجلی کرد
ظلمتی بود واسطه بمیان
کو کب سبعة بر فلک گردید
عنصر اربعه بهم بزدند
حق تعالی منته از همه است
در ازل خود خدای بی مانند
صفت یوسف و زلیخا است
عشق فرهاد بود شیرین حُسن
هم ازان جام جرعه نوشید
جان بجان فشانده است خاکی

۴۴

گر بدل مظهر بو تراب بُود
وانکه از حُب شاه بیگانت

میرسی با نعیم و شرب خلود
زود در بهشت بخل شود
اهل ابرار را خدای ستود

۳۹۵

قطره کی ماند عین دریاشد
مثل اُمّت یا که بابا شد
عالم و آدمش هویدا شد
خور طلوع چون که کرد اشیا شد
مختلف رنگها مهیا شد
زین جهت فتنها و غوغا شد
صاحب کارخانه مولا شد
وانکه در ذات خویش مکیا شد
پردۀ و مقشّر عذرا شد
عشق شاه و گلای دریا شد
همچو مجنون اسیر لیلیا شد
درفنیش بقا و احیا شد

۴۰۵

وله ایضاً

کی بمیزان ترا حساب بُود
خرس و خوکست در عذاب بُود

وَلَا يَضَا

عذر جرمش کفارتی دارد
 کج شر است و شرارتی دارد
 مؤمن دین طهارتی دارد
 هست مسکین چهارتی دارد
 علم و حلم و وقارتی دارد
 در غضب بس حرارتی دارد
 جا هست و حمارتی دارد
 اهل دنیا امارتی دارد
 اولیا را زیارتی دارد

وَلَا يَضَا

سدره میشود سیاه و کبود
 زانکه مولا علیست سرودود
 آنچه مولای حق زدین بغمود
 دین و دنیا زیان خواهی سود
 همچو ذره دلم ز من بر بود
 کشف سر نهفته شد بشهود
 سدره اش نه جان شود نه جلود
 گر غم و رنج ساعتی نه غنود

۴۱

رهروی کو بصارتی دارد
 راستان قول و فعلشان خیر است
 مشرب و نجس بود دائم
 مطمئن چه نفس تسلیمت
 ملهمه نفس با تواضع دان
 نفس اماره سرکش آمده است
 نفس لوامه عجب و هم کبر است
 اهل دین در فنا بقا باشد
 خاکی در طوف کعبه دلهاست

۳۸۰

۴۲

شاه دنیا و دین علی فرمود
 شک میاور که قول شاهت
 باطل دون نمیکند باور
 مقصد این خداست از دارین
 آفتابی رواج عزت یافت
 ماه نهر علی بجان تابید
 هر که عارف شود بشاه زمان
 جلد جان تو جسم تو باشد

۳۸۵

۳۹۰

نمازِ خاکی مسکین نیاز است

۳۹

در ایضا

چرا و نماز از بت عیار بسیند

درد و عالم شاه دین مولا بُود
خارجی داخل نشد مالک ببرد
موت دانی چیست غافل از شناخت
شیر نردان سر سبجان شاه بست
هر که از امر الهی دور ماند
چسبیت رسوائی هلاکت جاداد
امر صوری بی وجود است عدم
خاکیا اسرار مولا چون دُرست

۴۰

در ایضا

صاحبِ اعلیٰ و اَوّادنی بُود
ناجی از مولا بدان احیا بُود
حی عارف عاشق و شید ا بُود
با طلاق دان پیمان کیت بُود
گرچه نزد یکیش شد اورسوا بُود
بر ملا گفتیم کی این اخفا بُود
فهم این سر کو نکرد اعمی بُود
لائق گویش شد و دانا بُود

۳۶۰

۳۶۵

دولت از خضر تم میسر شد
غم و شادی برم یکی میسین
را ذق کل شیئی مولا ناست
حضرت آمد ظهیر و هم مظہر
توندانی جلور و باطن شاه
یا و را و خدا می بهیمت است
اوست فیض آله بی مانند
پیر بیچون علی بُود خاکی

جان ظلمت از آن منور شد
چونکه قسم از قضا مقدر شد
صبح و شام ز شمع مقرر شد
شاه اولاشه مطهر شد
گرچه لطف و لگه مقدر شد
برد و عالم از آن مظفر شد
دین و دنیا ز شمع معطر شد
طینت خلق از آن محتر شد

۳۶۰

۳۶۵

نفره بر سالکین خواهم زد

و راضیاً

خاکیم مسیه و م سوبی مولا

۳۲

دین دنیا مرد را بشک کفایت میشود

شفقت شبه برگد اهرم رعایت میشود

شاه را بر گله و چوپان عایت میشود

مشک کاذب ز نقش در جنایت میشود

گفتگویم کی بدان ملحد سرایت میشود

آن کج ملعون راسخ در روایت میشود

قسمت سخن قسماً از بدایت میشود

ز ابتدا انوار ذاتی با نهایت میشود

رجعت اشیا چه با شاه ولایت میشود

شک ندارم بر یقین مولا حمایت میشود

و راضیاً

تا ز لطف خود مرامولا هدایت میشود

التجایم غیر مولا کی بود با کس

مدعی بزت دم در گله ایشان در

مؤمن ثابت یقین در راه مولا صفت

با موجد میکند دائم مقلد بحث علم

گویم از عقلی و نقلی از حدیث استان

هاکت از روز ازل ناجی گردد تا به

خطر ذاتی و کسبی در دلیل خاص عام

کل شیئی یرجع الی اصله چون شد تمام

خاکیا چون دوست مولا شد ترس از دشمنان

۳۱

طریق قاسم انوار ببینند

سلوک ره چو از عطار ببینند

چو خواهد راز از ستار ببینند

که نافه زامهوی تا تار ببینند

رخش را کی کسی مکار ببینند

که کر کس دامن مدار ببینند

درین ره هر که او ابرار ببینند

دکان زهد خود بد به بت راج

ندرد پرده رسوای کس را

خواصی در سباید منقطع کرد

تو باطن صافی کن ظاهر چه باشد

زدست شاه خور طعمه چو باران

۳۲۵ بحقیقت چو فارسیت ملاح
 امر معروف دان حلال و مباح
 تا بسیابی بروز حشر فلاح

در طریقت سیاست است ترکی
 نهی منکر محسرات بود
 خاکیا شاه گوی و مولانا
 ۳۵

بصاً
 و لای

۳۳۰ توان و آتش ز خبا ز جوی هم طبّاح
 اگر چه بر صفقان هم ترازند بشاخ
 برو بدین که نورانیت و جای فراخ
 ز ضرب نیزه مولا ست کوه را سوراخ
 مکر ز کوه جدا کرده لاخ را از لاخ
 بقا بدان که فنا گردد این سراسیمه کاخ
 که گر بر بند سرت او تو هم نگوئی آخ

ز بهر لحم برو تو بجانب سلاخ
 ز لکاد و خر تو چه ترسی بسوی مولا رو
 همان بدنی دون زانکه شک و ظلم نیست
 نظریه بجز و برش کن تو کوه ها مو بین
 بذو الفقار چه مولا شکافتست جبل
 ازین سراسر اتوسواد دگر سرائی کن
 بوقت امر بجانان فشان تو جان خاکی

در بصاً

۳۶

۳۳۵ مهر شه برنگین خواهم زد
 نه چو هر فاسقین خواهم زد
 نهی بر منکرین خواهم زد
 پشت بر ناقصین خواهم زد
 لعن بر ظالمین خواهم زد
 ظلم نفسی چنین خواهم زد
 نشد صادقین خواهم زد

تا دم از شاه دین خواهم زد
 درنگین دلم محبت اوست
 امر معروف را شدم مضیف
 هر زوال و کمال در عقبش
 نگذرم از حدود دین و الله
 اگر تجاوز ز حد خود بکنم
 بگذرم گرز قوم کذابان

۳۴۰

نهی منکر بسی خطرناکست
ظلم و بهم فسق کار ضحاکست
سیر خاکی بغیر فراقست

وله ایضاً

تو دمان جز شاه مردان الغیاث
لطف و قهرش خلعت نیران الغیاث
بهت مولای فقیران الغیاث
جان فشان راه جانان الغیاث

وله ایضاً

میرسد مرا چو باج و خراج
نکته از حقیقت آن حلاج
که فرو برده بس چو تو امواج
که صرا می کند ترا تا راج
طی کن بادی تو بی سیر حاج
زانکه آن راه را بود منھاج
باخت آخر بدست اولیلاج

وله ایضاً

که همی تابد آن بشام و صباح
لفظهای عرب بشرع و فصاح

امر معروف را بجان بشنو
نهی منکر ز مسکرات و حرام
شبهواریت عشق در میدان

۳۱۰

۳۲

کیت برگوشاه شاهان الغیاث
صاحب ناموس مولانا علیست
شاه نور الله همه ابن ذوالفقار
گشته خاکی از سر صدق و صفا

۳۱۵

۳۳

پادشاهاتوئی چو صاحب تاج
همچو مردان بگفت به سردار
باش واقف ز بحر پر طوفان
اندرین قافله مشو غافل
بره حج اگر روی زخمار
سرنشانی ز امر آن رهبر
خاکیا از سپهر عاجز ماند

۳۲۰

۳۴

نور مولاست شمع و هم مصباح
از لغت‌ها ثلاثه گفته نبی

آنکه این خنک فلک را میست
غیبه اورا کس نمیدانم دگر
مدعی گریافتی رزمی بگو
ای کبوتر مرغ روح بوالهوس
عقل ناقص بر کار نشین
خاکیا هر ناکی لاف ز ند

۳۱

ولایضا

شاه نورالدین هم مولای ماست
لیس فی الدار و هم دیار ماست
خضر و قش دائما دستیار ماست
بازو شاهمیش بدان سیار ماست
نفس دزد در بن عیار ماست
امتحان شاه دین معیار ماست

۲۹۵

هر که ادا بشاه دین پاکست
آب شهوت نگیردش دامن
آتش عشق جل را سوزد
بند و مقبیل علی زمان
کاهلی کافریت نزد خدا
ابر غا هر رطوبت باطل
برق خشنده خنده تو بود
روی آباد و شاد و خرم دان
سبب جمله لطف مولاناست
آنچه گویم ز نص فرقا نیست
سزایم یقین بنده بود
نشسته بند فیض مولادان

مال دنیا بچشم او خاکست
بادگیری که خار و خاکست
دود و خاکسترش بر افلاکست
عارف دزیر کست حالا کست
شد قبول کسی که دراکست
نفخ در جسم و رعد عراکست
بارش آب دیده ات که غمناکست
پشت ویرانیت غمناکست
تو یقین دان در این اثر اکست
شاید تو لم از عرفنا کست
آیه دیگری که لولا کست
نه که از کیف جزو تر یا کست

۳۰۰

۳۰۵

در ایضا

که عشقش را جحانی جاودانست
گل گذار حشر را نه ثانیت
در صورت گل زود فانیست
که ثابت دایما آن ذات باقیست
چه میخواهی از آن کس کوزبانیت
بدان در دهر و دین آن شاه بانیت
مثال دایمیش سبع المانیت
ترا بر نفس خود چون مهر بانیت
بد هر دین از انش کامرانیت

در ایضا

در دو عالم دین و هم ایمان است
آنکه در شک مانده است حیوان است
غیر این عالم هم نادان است
شاه نور الله هر کو سلطان است
منکر مولای دین شیطان است
هر دو عالم گوشه میدان است

در ایضا

گر بغیری مانده است اغیار است

۲۲۵ مراد در سهوای یار جانیت
الا ای لبیل سرمست حیران
ز صورت بگذر و معنی طلب کن
تغیر در صفات و اسم باشد
بجان یار می طلب کن ای برادر
مثال محبتت یاسین مطاها
چو فتح کارها ز ام الکتابست
چو نفست بهزین عقل تو باشد
بجان خاکی غلام شاه دین شد

۲۸۵ مهر مولانا علی در جان ماست
شد یقین ما ز انسان شاه ما
عارف مولا و دانا حاضر است
صاحب دوزمان دانی که کیست
کی بنی آدم کند انکار شاه
گفت مولا خاکیا گوی بزن

۲۹۰ هر که را در سهوای یار است

عند الضرور جائز آمد چو در حدیث

۲۶

در ایضا

بودن بخیر یا رچو خاکی ضرورتست

مرا از نسخ خمیس الف دست یادت
ازین رمزی که میگویم کس بدین نشان
و گرنه آنکه باشد بخیمبر از عالم معنی
کسی کو بود هم صورت و معنی غمش نبود
علامی کو بخواجه بندی شایسته زجان کرد
مثال زال دنیا را بگویم گر نمیدانی
بغیر ذکر فکر شاه دین چیزی مجوزی

۲۲

در ایضا

که سرش بادل جان در میانست
بقای جان حیات جاودانست
ز ممول باطن و معنی عیانست
حقیقت هم مرموزش بیانست
قیامت قامت صاحب زمانست
ثبات حق و نفی باطلانست
که قدرت فعل و عملش درسانست
چو علم حجتش لطف و جنانست
که خاکی معتقد کی باخترانست

مرا با لعل اور از نهانست
فنا باشد چو اسم و جسم عاشق
چو صورتها مثال طاهره آمد
شرعت شد مثل ممول طریقت
قیامت مخیش دانی ندانی
بدانکه گفت و نص حضرت شاه
شنیدی ذو الفقار شه دوسر دانست
بود خود فعل و قدرت قهر دوزخ
بنور الدهه شاه بن خلیم

۲۶۰

۲۶۵

۲۷۰

مختصر کردم که طولانی بسی دردسراست
خاک لالت ندارد گر مکرر شکر است

در ایضاً

زان مدار جھانش بر باد است
قوالم از رزم سپهر استاد است
هم ز شاه و گدا مرا یاد است
تلخ کامی عشق فرماد است
کم چو لیلی و مجنون افتاد است
چون گدا صید شاه صیاد است
همه سیرند یکیش او تاد است
بزر شیراز و شهر بغداد است
کز ازل با حبیب معاد است

در ایضاً

بشنو که انی جاعل فی الارض آیت است
در علم و فعل شاه ولایت چو حکمت است
علمت خاص و عام همان قدر است
نهی است فرع و اصل امر علم حجت است
باطن یکیت معنی ظاهر دو صورت است
کافر و مشرک آنکه دلش در کدورت است

در جواب بحر اسرار است این چند بیت
هر چه آن گردد بفکرت در طبیعت زشت است

۲۴۴

گردش چرخ هست بنیاد است
سیر خمین و الف میگویم
قصه یوسف و زلیخا نیز
حسن معشوق آن لب شیرین
صفت و اتم و هم عذرا را
دام و دانه ست مدار شغل جهان
چار قطب اند ما را این عالم
لحظه صحبت پری رویان
طعنه بر خاکیش رقیب من

۲۴۵

۲۵۰

۲۵

گویم رموز شاه که نقد و لایت است
دارد چو نقد و نص ز باطن ظاهری
باشد حقیقی و مجازی بخاص و عام
اصلت فرع دین و دنیا و امر و نهی
حجت بذات معنی حضرت یکی بود
صافیت دایم دل مؤمن و مسلمان

۲۵۵

دوست شوی دشمن مولا ی دین
از که ورت کی صفا پیدا شود
بنده خاک پای مولای زماست
در ره مولای دین شد فرستم
مرد دین بگه شسته است از زال دهر
استان شاه دین شد مکمن
جز علی و آل نبود رهسما

وله ایضا

۲۳۳

شاه من شاهی بود که شهریاران را سر است
خبر و از تاج سر باشد امیران را کمر
پادشاه دین دنیا حاکم روز جزا
حید راژ در درو آن صاحب کان کرم
رو نطق اسلام باشد ذوالفقار و سرش
رزم بقا دو دوسر کز سیف او افکنده شد
سرب دشمن داد بقتل و دوباره از کرم
رو بیدان چون در آید در مصاف آن شهریار
گر کسی بغض علی دال دارد او بد ل
کی علی را هر منافق میشناسد ای عزیز
چون نبوت از محمد شد ولایت از علیست

در دو عالم دشمن مولا لعینست
ذکر مولانا ضیا و روشنیت
آنگار ادا ن عقلم کی خفیت
اینچنین دولت زمین هیچ صغیفست
مرد دین کی زوج دنیای دنیست
بنده خاکی کلب کلبان کمیت
سگ میاورد در دو عالم کینیت

۲۲۵

۲۳۰

۲۳۵

۲۴۰

وانکه انکار شهیم کرد از سنگ و گران کتر است
جمعتی راره بر آمد جمعتی را فسر است
مظهر کل عجائب جمله مرد از اسرار است
بر غلامان خود سر آمد خواجه بار اسرار است
آب تیغش زیب هرودین او خود زیور است
آن سان شد بود هم نطق پاک داور است
زین جهت قسام خلد و نار شاه کوثر است
بزرین افتاده سر لباس کس پیچیده است
خوک و سحر خیزد بحشر نقل اینم باور است
زانکه او هم مظهر سر خدا می اکبر است
این نبوت تمام حق لی را در خور است

تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب

تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب

والتجربہ

تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب

تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب
تجربہ و تہذیب

والتجربہ

تجربہ و تہذیب

تجربہ و تہذیب

جان و دل بنده خيال ویت
هستی و حال هم بود ایت
غیر با عاشقان چو زور آرد
پیش و پنج است علم نفسانی
حکم شرعی محرمات بود
هست مانند حق همه باطل
ظلم درد و جهان وجود نیافت
هم سخا و شجاع و هم مروت
سر بر ملکه‌ها همه فانیست
عقل جزوی تمام سرگردان
جان فشانند بپای شه خاکی

حضرت صاحب الزمان هست
بی شک و اقف همه دلهاست
پیش اوست علم اول و آخر
اوست ید الله فوق ایدیهیم
مؤمنان حی نه موت درد و سرا
اسد الله بقا فناءش بدان

چشم برابرویی پنهان ویت
عدم و نیستی محال ویت
باغیوران از ان جلال ویت
علم روح القدس زلال ویت
حکم حق دهر و دین جلال ویت
گرچه دنیا بدین مثال ویت
درد و عالم همه عدال ویت
از علی و کرم خصال ویت
هم بقا ملک لایزال ویت
عقل کل مظهر جمال ویت
شاه دین را اگر جمال ویت

ز اسمان و زمینش آگاه هست
بیقین دان که سر الله هست
رهبر و رهنمای الله است
شک میاور ز جای اشبا هست
عمر مشترک دراز کو تا هست
شیر کی خود سگار رو با هست

هست آغاز یوم مولانا
 فرع باشد شریعت دنیا
 یاد دارم هنر چون حاتم
 امر مولا با سمان وزین
 خود پرستی چوبت پرستی دان ۱۷۵
 ظلم بر خود مکن ز حسد مگذر
 شاه محمد دم میسر مولانا است
 ۱۸

وله بضاً

لیلۀ مصطفیٰ با نجا مست
 اصل دین و حقیقت اتنا مست
 سرگذشتم ز گور بجا مست
 گر عین صر و گر که اجرا مست
 خویشتن منی همچو اصنا مست
 در گذشتن ز حد چو اظلام مست
 خاک بر روی غلام و خدا مست

تا تراد لب شاه ذاکر نیست
 رهنمای تو گر علی نبود
 آنکه را نسخ نشد بشرع نبی ۱۸۰
 بحقیقت مرید را دانند
 پیرو بال و پست برین بخته
 گوزدانش بدان ز دانا مان
 جانب تو مگر صبا نوزید
 مؤمنت آنکه ره بمولا بُرد ۱۸۵
 خط و خال و صور بدان شیخم
 شاعران کی اکابر دینند
 خاکیا شکر کن به صبح و مسا

صافی باطن تو ظاهر نیست
 ظاهر و باطن تو ظاهر نیست
 در طریق ویش با هر نیست
 هر که در امر پیوست با هر نیست
 مرغ روح از بصره ظاهر نیست
 بر رخ شه هر آنکه ناظر نیست
 که مشامت ز فیض عاظر نیست
 بوی اسلام خود بکار نیست
 معنی این ز قول شاعر نیست
 اهل دنیا بغیبه ساعر نیست
 غیر مولا گرت بخاطر نیست

تنزیل بیان نمود و تفسیر
وصف شجر شش بخوان بفرقان
تا ویل خدا و راستان راست
درکت و تمیز خاص انسان
تجار بدین شدم زد دنیا
ای مدعیان چه طعنیه دارید
در کوی حبیب اگر رقیبت
مولا است پناه بنده خاکی

۱۲

و لایضا

تا ویل کلیمه جز ثمر نیست
تا ویل کلام مختصه نیست
۱۵۵ داننده بدین چو کور و کور نیست
درک از حیوان گاو و خر نیست
در بحر و برم دگر سفر نیست
خرد در گشته مرا مقرر نیست
سگ را بر شیر پر چکر نیست
۱۶۰ اندر دو جهان در اخطر نیست

تا مولا بدست من جامست
نیست تا کایم ز صدقه شاه
تا ختم در نفس ز شرق تا غرب
ذکر و منکر م باسم مولا شد
گشتم آزاد دام و هم دانه
دام دنیا و شغل دانه بود
رهبر است از خدا امام بخلق
کرده وعده و عهد با خلقان
سال دنیا هفتاد و روز بود
روز خالی هر ساله خلق

شکر لله که بخت فرجامست
کار و بارم همیشه با کامست
ز آنکه خنک فلک مرا وامت
حمد اویم بصبح هم شامست
۱۶۵ نه که قیدم بدانه و دامت
از خدا دین به بنده اعلاست
هم کلام رسول پیغامست
خالق ذوالجلال و اکرامست
لیک در دین کی چو ایامست
۱۷۰ سده پیغمبران با حکامت

۱۳۵ گفت خدا سعی و جهد پیغمبر

ره روز سعی ره بمنزل بُرد

ره شریعت طریقت توشه

مثل ظاهرست و هم باطن

قابل و مقبل آن کسی باشد

۱۴۰ غیر مولا علی بدان رهبر

چارچینه است سده خاکی

۱۶

وله ایضاً

تا با تو ام از خودم خبر نیست

شاهان جهان همه گدایت

عشق تو گرفت مرا سراپای

۱۴۵ تیر غم تو چو سویم آید

هر کس بر همت افتد افتاد

این قول شنید و دید بینا

قولم زد لیل و هم بیان دان

گفتم سخن مثال و ممتوال

۱۵۰ از کوب سبزه یک اشاره است

تا بید چو نورده مولا

گویم صفت درخت طوبی

مَنْ طَلَبَ شَيْءٍ وَجَدَ وَهْمَ وَجَدَ

سالكان را ازین سبب جهد است

خود حقیقت چو منزل و بلد است

اُمُّ هم بنتِ آب و ولد است

در سخن هم رسا و هم رسد است

بندۀ راسعی در همین صدد است

کبر و هم نخل حرص و هم خد است

اربا خودم از تو ام اثر نیست

جز توشه دین شیه دگر نیست

شش در شده ام رهیم بدر نیست

جز سینه و جان و دل سپر نیست

از کوی تو چون ره گذر نیست

اعلیٰ چه به بندش بصر نیست

خیرت بشنو ترا ضرر نیست

مرموز و معانیست صورت نیست

کس واقف شمس و هم قمر نیست

استادن کوه و هم کمر نیست

جز جسم شریف شه شجر نیست

بغیر حضرت مولایان تو بیج حیات
 اگر که فیض خداوندش مدد نشود
 علیست منظر الطاف ارموخی خدا
 ز نذر خمس و تصدق تمام مال و دست
 توئی چون نقطه واحد شهاب بر بدین
 تو شاه اول و آخر بطن هر و باطن
 وجود جملہ اشیا توئی بس و علین
 ز صیقل توشه تیره با ضیا گردد
 ز نور معرفت و فیض تو بود روشن
 ز عکس نور تو شا با آسمان زینیت
 شکایت از تو و حکمت منکم هرگز
 بلا عطا است ای صاحب الزمان مارا
 شها چو رازی جان بخش جانستان باشی

بنده را صاحب الزمان مدد است
 پیر و شاه دین و اولاد دم
 دل و جان غیر شاه مردان نیست
 رشته لطف او بگردن ماست
 جز علی شیر و سر زردان نیست

که اوست قاسم خلد و حجم و زرق ممت
 وجود جملہ عدم گردد از جهاد و نبات
 با مراد است چو حج و جهاد و صوم و صلوات
 بغیر امر و رضایش نه بکس تو زکات
 سما بگرد تو پرگار زمین ز توست ثبات
 وجود و هم عدم از توست شکار و خفا
 سجود پیش تو دارند ز غرلات و منات
 ز دای زنگ نه مرآت دل ز امر و رضا
 اگر سوامع اگر سجده حج اگر عرفات
 چو نور رشت بشمس و قمر پیش جلالت
 مدام صابر شکریم در وفا و جفات
 شده است نقش دل و جان چو حب و وفا
 ز نفخ صور تو زنده است خاکی هم بولات

سر سبحان واحد و احد است
 تادل و جان مراد این جسد است
 دین دنیا ز حضرتش رشت است
 بمثل همچو حبس من مست است
 شاه مردان خدای را آمد است

میل من کی نحیفه اکوانست
صبح دشامش و طیفه عملانت

ولایاً

کی کسی داند این چه اسرار است
رمز این نزد بند هتکار است
نیم شد و پُر ز در شهوار است
چو حماری بر بر هر بار است
از شه دین چو لطف و کفّار است
نه که از خط و عالم اشعار است
در کف مرتضی چو در کار است
صاحبش کان شه جهان دار است
فتح اسلام قتل کفار است
شکر از دکان عطار است
حافظم قاسمی که انوار است
خواجہ عبداللہ که ز انصار است
بخیو دیشان ز بھبھ گلزار است
سینش از زخم خوار افکار است

۱۰۰ دل و جانم فدای صاحب کون
خواجہ مولا غلام او خاک است

۱۳

اسم حیدر که شاه گرار است
حیّ در زنده هست درد و سرا
هر که اسرار مرتضی دانست
انگہ غافل ز حضرت مولا است
۱۰۵ قول و شعرم بسوی دنیا شد
از دلیل و بیان سخن گویم
سیف مولا که آن دوسر دارد
معنی ذوالفقار دوسر چیست
۱۱۰ یک سرش نفی و دیگرش اثبات
طوطیم شب مرا بود مرآت
نطقم از آئینہ پیویداشد
زنده پیل احمد است قبلہ ما
لبلان صبح و ہم ماستند
بحبیبش رقیب ہم زانوست
۱۱۵

خاکش جان و دل بہ مولا داد
درد و عالم شهنش چو دلدار است

تو علی را ز صدق جان بطلب
هم در این جسم در مکان بطلب
شیخ و زاهد خیال شیطانیت
ظاهر و باطن از عیان بطلب
حق ز فکر و خیال بیرونست
ناقصا حق ز کمالان بطلب
خبر از صاحب الزمان خواهی
گفتمت روز نایبان بطلب
حضرت شاه را نشان طلبی
این نشان را ز عارفان بطلب
صادقی و اگر نه کاذب
شاه دین را در انجمنان بطلب
بر ملا گفته ام و میگویم
شیعه و سنی را برو بگذار
خاکیا گر تو شاه دین جوئی
هم ز عاشق نازنین زان بطلب
۵۵ تو خدا را ز ناجیان بطلب
ای گدارو ز محرومان بطلب
۹۰

وَلَهُ اِيضاً

۱۲

از خلائق شریف انسانست
در طبایع کشف انسانست
روح بخوان ای جاعل فی الارض
که علی هم خلیفه رحمانست
دین آل عبا ز خالق شد
پس مذاهب بشقق خلقانست
تن خائک ببنده عریان به
۹۵ عقد دینم طلاق دنیا شد
عقل طفل و جوان عشق بود
از سبک و زگرانش رستم
دل چه غواص بحر مولا شد
زال دنیا حقیقه حقا نیست
نفس پریم ضعیفه بهدا نیست
یک بشیم حقیقه نقلا نیست
دراود در صدیفه عما نیست

ز آب فیضِ مدام مولا نا
بنده بهتم خدام مولا نا
مست باشد ز جام مولا نا

ولایضا

بگشت جانم ز خشک سبز شود
دان که مخدوم غیرش نبود
خاکی کی بادۀ عنب نوشد

۹

گر رسد فهم تو بسوی حساب
فکر کن از سؤال در جواب
نه خوری ز یخسار بنگ و شراب
بگر خود خوری تو به زکباب
به زطنبور و چنگ به زرباب
تا نیفتی بد و زخ و بعداب
خارجی ها لگست و هم بعقاب

ولایضا

این سخن را ز بندۀ ات دریاب
موت و قبر و نیک و منکر هست
امرو هنی خند ایرا بشنو
نیشینی ب مجلسِ مستان
گر تو آواز مرگ خود شنوی
نهی حق است که جمله را گفتم
خاکیا شو تو داخل ناجی

۱۰

هر چه آن میشود هب مطلب
ز خدا چینه ی جز رضا مطلب
در بلا صبر کن عطا مطلب
و اعما شکر کن غنا مطلب
و ردی جز ذکر هم دعا مطلب
شاهی جز شاه اولیا مطلب
خاکی از هر کسی وفا مطلب

تو ز مولا بچشنه خدا مطلب
دین و دنیا حجاب راه بود
در چو مردان ز اهل معرفتی
مفسدان در امان مولا یند
گر تو هم طالبی و صدیقی
تو ز گفتار انبیا بشنو
بیو فایند اهل عالمیان

۸۰

کار ساز دین و هم دنیا ی ما
 ۵۰ شافع امروز و هم فردای ما
 لطف او شد شامل عقبا ی ما
 هست مولا والی و والای ما
 استانش قبله اعلای ما

وله ایضاً

عقل و علم از بجز دین اکر ام ما
 ۵۵ از می لعل حبیب است جام ما
 طعنه دارند بجز یک اصنام ما
 هست مولا درد و عالم کام ما
 شفقت است گر میهد دشنام ما
 پیش او خاکست این اجسام ما
 ۶۰ قیمت از مولا شده ارقام ما

وله ایضاً

جای او شد معتم مولا نا
 بروی آید پیام مولا نا
 طالبم ز اهتمام مولا نا
 صر ز جانست نام مولا نا
 ۶۵ هست دار السلام مولا نا

لیس من نور الله از قول و لیست
 ذرّه خورشید عالم از رخس
 دین دنیا را وجود از ذات او است
 اگر موالی مذ هبی مولا پرست
 کلب مولا نا علی خاکی بود

۷

کرد مولا همه دین انعام ما
 از ازل مستیم تا روز ابد
 در دل زاهد هزاران بیت بود
 هر کس از مولا مراد و کام خواست
 هر چه از جانان رسیده با خوش است
 آتش رخسار او گر سر کشد
 نا صحا منع من خاکی مکن

۸

هر که باشد غلام مولا نا
 هم بلبل و نه بار صبح و مسا
 چون که مطلوب حضرت مولا است
 قائم از اسم عظم است عالم
 جای عاشق کسی چه میداند

تا بیا بی خبر ز صاحب ما
 بشنو و بین شو کرو اعمما
 ظاهر و باطن از عیان همه جا
 راه دین را مرو تو بر عُمیا
 رهنما او بود بسوی خدا
 قول حق باطل مدان تو هیا
 بخدایه بیای از مولا

وَلَا يَأِي

شاه میگو ز صدق مولا ما
 صاحب صاحب الزمان باشد
 هر که بینا بود علی بیند
 راه را بین و انگهی ره رو
 راه مولا و امر او باشد
 بخدایه حق نبی و ولیست
 خاکی رهبر بغیر مولا نیست

۳۵

۴

بهر مطلق بی تو در سودای ما
 باقی عشق امروز و هم فردای ما
 گفته در شان ولی نعمای ما
 حق بود باطل مدان غوغای ما
 از اشاره باز دان ایما ی ما
 غیر مولا بر زمین خلفای ما
 رهبر آمد ز آسمان پشوا ی ما
 واقفی از سر از ذرا ی ما
 گردانی حق توئی اعمای ما
 روشنی دیده و دلکهای ما

گر تو هستی طالب مولای ما
 سود دنیا سر بر باشد زان
 دان حدیث لَوْ خَلَّتْ قُلُوبُنَا
 مُشْرِكَانِ رَا بَا مَوْحِدٍ نَعْبُذُ بِحَبِيبِ
 اِنْ حَدِثَ الْعَا قِلْ كُفْتُ نَبِیْتِ
 اَیَّ اَتَنِ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ حَبِیْتِ
 بر زمین آمد خلیفه ز امر حق
 رهنما غیر از علی آل نبیت
 غیر مولا رهنما باطل بود
 منظر حق نور الطاف خداست

۴۰

۴۵

قصه ز جق و انس همه بنده گی بود
 باشد چون اختلاف عناصر یکدیگر
 خاکی رضای حضرت مولای خود طلب
 در معرفت نمود چو نقص و کمال ما ۱۵
 در نفس مطمئنه نه بود اعتدال ما
 از بحر وصل نیست جز این اتصال ما

ولا ینصا

۳

پاک کن دل ز غیر مولانا
 همچو مردان گذر ز دنی دون
 صبر کار نیست پیشه مردان
 باش ساکن بر زیر بار رضا
 اگر مردان دین حق بشنود
 زیر دستی گزین ای عاقل
 خاکی دارد امید با الله
 گرتو غایبی سرور مولانا
 گرتوئی در حضور مولانا
 صبر کن در صبور مولانا ۲۰
 ارتوئی در امور مولانا
 بایدت گر غفور مولانا
 تا بیابی صدور مولانا
 تا ببینی ظهور مولانا

ولا ینصا

۴

چگونه دشت ما ن و چه صحرا
 بدین قلی که گفتم شک میاور
 شنیدی مظهر کل عجائب
 منافق کی شناسد کی ببیند
 ز فیض شاه میخوابم دامدم
 ز اول شاه گفتم شاه دامنم
 منم خاکی زمین شاه مردان
 ندیدم غیر مولای یکس را ۲۵
 ببینند هر که دارد چشم بینا
 دیگر داری تو دیده چشم گمش
 شه مردان علی سر خدا را
 کرم فرماید م لطف و عطا یا
 از اقرارم نگر دم تا با خضرا ۳۰
 بکار دین عیب شتم نه دنیا

در نسخه اصل خلقت نوشته است

منتخب دیوان خاکی خراسانی و من غزلیات

۱

شاه تا توئی مولای ما امروز هم فردای
ای قائم فرد صمد هستی بذات خود احد
ذات صفات بی لای پادشاه لم یزل
هستی بسرو هم علکن دانی هم نو هم کهن
از توست جسم جان بدین من ایمان من
کون مکان از تو بود امن امان از تو بود
در صبح هم در جنگ تو بانام هم بانگ تو
قاسم توئی عطار تو حافظ توئی انصار تو

۵

وله ایضاً

۲

یا صاحب الزمان نظری کن بجال ما
ما مورد امر اگر بنمود قول فعل فکر
از نفخ صور آتش عشق تو باد یافت
رقاص کرده دل و جان را چو ذره
از باد آتش تو دلم آب و خاک شد
هم یاد غفلت تو بود موت اگر حیات

در لطف خود نگر منگر در فعال ما
شک نیست این ثلاثه که گردد وبال ما
خاکی که خود سرشتی زاین لال ما
خورشید شست نور جلال و جمال ما
چون جلوه کرد مهر رخت در خیال ما
صبح و مسامت ذکر تو خوی نهال ما

۱۰

و نسخه دیگر فقط سی و پنج سال پیش از این نوشته شد و در هر دو نسخه غلط
بسیار دارد که شاید بواسطه کاتبان آنها بوده و در این دو نسخه کلیه ۲۲۰
غزل و ۳۵ قصیده و نه ترجیع بند و دو مثنوی پیدا است -
و عجب آن است که هیچ قطعه یا رباعیاتی موجود نیست ،

دار برای آنکه اسباب طول و طلال نباشد در این مجموعه از اشعار
مذکور فقط یکصد غزل و نه قصیده و شش ترجیع بند منتخب شده - و بغیر
اشعار از تصنیفات امام قلی یک کتاب مثنوی مشهور است که اسمش
طلوع الشمس یا طوالح الشمس است - و اشعار خالی اگر چه ساده
و عوامانه اند بسیار نکات عرفان و اسرار ائمه طاهیرین صلوات الله
علیهم جمیعین و اخلاق حمیده و دیانت پاک و اعتقاد راه نجات را
واضح و مبسّط میکنند و اگر چه معلوم میشود که مصنف عزیزش از علوم عربیه
و ادبیه چند آن بهره نداشته ولی در بحر حکمت عالم باطن و محبت ائمه
الهار علیهم السلام غرق بوده و در فهمیدن نوع بشر و امت اسلام
خیر خواه راه حق بوده - و اشعارش مفید ارواح و مبسّط فلاح است ،

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دیباچه

پوشیده نماند که مصنف این دیوان شخصی بود از اهل درباد که دیست
در کوه افتاده در بین راه مشهد مقدس رضوی و شهر نیشابور
- اسم ایشان امام قلی بود و به خاکی متخلص بودند - از احوال حیاتشان
فقط معلوم است که در زمان شاه عباس اول صفوی (که از سنه ۹۹۵
تا سنه ۱۰۴۲ هجری حکومت میکرد) و شاه صفی (از سنه ۱۰۳۲ تا سنه ۱۰۵۲
و شاه عباس ثانی (از سنه ۱۰۵۲ تا سنه ۱۰۷۲ هجری) در قید زندگی
بودند - و گویا در اوایل زمان شاه عباس ثانی مذکور بجایم بقا رحلت
نموده - چونکه در بعضی اشعارش ذکر سنه ۱۰۵۶ هجری میکند -
و هم وطنان خودشان نقل میکنند که ایشان از دست پادشاه عصر
خیلی اذیت کشیده چنانکه از حیات خود مأیوس شدند ولی از کرم
عادل ازلی از این مصیبت خلاص یافتند و این حکایت مشهور است
و از دیوانشان ظاهراً هیچ نسخه کامل و معتبر نمانده و بنسیر از
دو نسخه ناقص دیگر فی الحال موجود نیست - یکی از این دو نسخه قدیمی است
که یقیناً قبل از ۲۵۰ سال نوشته شده است و این خیلی ناقص است

این کتاب مستطابیت

منتخب دیوان خاکی خراسانی

بسمی اقل العباد ایوانف

در مطبع مظفری پریس مقیم بندر بمبئی تاریخ

۱۳۵۲ هجری نبوی مطابق ۱۹۳۳ء

سیحی بطبع رسید

School of Theology
at Claremont

A8942